Výběr rozhodnutí ESLP pro justiční praxi

4/2019 ročník XXV

Výběr rozhodnutí ESLP pro justiční praxi

Výběr rozhodnutí ESLP pro justiční praxi je připravován v kolektivu soudců Nejvyššího soudu, vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva a pracovníků z oddělení analytiky a srovnávacího práva Nejvyššího soudu a má za cíl zvýšit povědomí odborné právní veřejnosti o aktuálních a konečných rozhodnutích Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku. Ve snaze o maximální informovanost jsou skutkový stav a řízení u vnitrostátních soudů shrnuty stručně tak, aby měl čtenář dobrý přehled o základních důvodech stížnosti. Důraz je kladen na pečlivý výběr nejpodstatnějších částí odůvodnění rozhodnutí, které jsou předloženy. Autorské komentáře, zpracované většinou soudci Nejvyššího soudu, vystihují přínos daného rozhodnutí pro české právní prostředí, odkazy na články Úmluvy a příslušná dotčená ustanovení národního práva spolu s uvedením klíčových slov zvyšují odbornou hodnotu periodika.

Redakční rada:

Předseda:	prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.
Členové:	JUDr. Antonín Draštík, Mgr. Aleš Pavel, JUDr. Robert Waltr, JUDr. Lubomír Ptáček, JUDr. Vít A. Schorm, JUDr. Pavel Simon, Mgr. et Mgr. Katarína Šipulová, M. St. (Oxon), Ph.D. (MUNI), JUDr. Ivo Kouřil
Adresa redakce:	Nejvyšší soud, Burešova 20, 657 37 Brno tel.: +420 541 593 111, fax: +420 541 213 493 e-mail: podatelna@nsoud.cz

Ročník XXV, číslo 4/2019
Vychází 2. 12. 2019
ISSN 1214-3839, MK ČR E 1200

Vzor citace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva:

- Kummer proti České republice, č. 32133/11, rozsudek ze dne 27. 3. 2014
- Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království, č. 26766/05 a 22228/06, rozsudek velkého senátu ze dne 15. 12. 2011, § 118

OBSAH

Rozsudek Evropského soud pro lidská práva o stížnosti č. 2782/12
ve věci Národni List D. D. proti Chorvatsku s. 1

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 28932/14
ve věci Hodžić proti Chorvatsku s. 15

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 41720/13
ve věci Nicolae Virgiliu Tănase proti Rumunsku s. 29

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 38239/16
Rustamzade proti Ázerbájdžánu s. 60

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnostech č. 54414/13
a 54264/15 ve věci Cordella a ostatní proti Itálii s. 70

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
PRVNÍ SEKCE
8. 11. 2018
VĚC NARODNI LIST D. D. PROTI CHORVATSKU
(rozsudek ve věci Narodni List D. D. proti Chorvatsku, stížnost č. 2782/12)

Dotčené články Úmluvy:
čl. 10, čl. 8

Odkazy na českou právní úpravu:
čl. 17 a čl. 10 Listiny základních práv a svobod,
§ 81 a násl. a § 2956 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Klíčová slova:
svoboda projevu tisku – ochrana pověsti veřejné osoby – nezbytnost v demokratické společnosti – hodnotové soudy – článek v týdeníku

Náhrada újmy na pověsti uložená vydavateli týdeníku za kritiku soudce v publikovaném článku a svoboda projevu tisku

Autorský komentář:

Předmětem předloženého rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva (dále „Soud") byla otázka rozsahu svobody projevu garantované čl. 10 Úmluvy v případě kritiky soudce v tisku. Stěžovatelka – společnost vydávající lokální periodikum – namítala zásah do svého práva na svobodu projevu způsobený rozhodnutími vnitrostátních soudů, jimiž jí bylo uloženo nahradit nemajetkovou újmu na pověsti soudce. Újma měla vzniknout zveřejněním článku, jenž daného soudce kritizoval za účast na večírku kontroverzního podnikatele a metaforicky vybízel veřejnost k jeho pranýřování.

Z bodů 51–55 předkládaného rozhodnutí je patrno, že se Soud při svém posouzení soustředil na difamační rovinu (tj. nezabýval se primárně omezením svobody projevu za účelem zachování autority a nestrannosti soudní moci – čl. 10 odst. 2 Úmluvy *in fine*) a poměřoval tak proti sobě stojící právo na respektování soukromého života a právo na svobodu projevu. Ačkoli zdůraznil specifické postavení soudní moci, připomněl, že i soudci podléhají vyšším limitům přijatelné kritiky než běžní občané. Hodnotové soudy se v předmětném článku vydaném stěžovatelkou podle Soudu opíraly o dostatečný faktický základ a ani použití neuctivého jazyka při kritice, která se v tomto případě dotýkala veřejné záležitosti, nevybočovalo z ochrany poskytované čl. 10 Úmluvy, i když je tato kritika limitována mj. ochranou pověsti nebo práv jiných.

Soud v předkládaném rozhodnutí navázal na svoji předcházející judikaturu týkající se mediální kritiky soudců a potvrdil trend, jímž se pozvolna odklání od vysokého standardu ochrany soudců – jednotlivců[1] ve prospěch svobody projevu tisku.[2] S tímto trendem koresponduje i současné široké pojímání kritiky mířící na profesní jednání soudců (srov. body 57 a 63), což má relevanci z toho důvodu, že taková kritika standardně požívá vyšší míry ochrany než kritika soukromého vystupování soudce[3]. Významnou úlohu při úvahách Soudu v podobných věcech sehrávají i další kritéria, jako způsob podání kritiky, její obsah v podobě skutkových tvrzení nebo hodnotových soudů a konečně i postavení tisku, jenž má povinnost šířit informace a myšlenky týkající se činnosti justice coby významné instituce demokratické společnosti.

V českém prostředí se v typově podobném případu ke střetu práva na informace a jejich šíření s právem na ochranu osobnosti vyjádřil Ústavní soud v nálezu ze dne 9. 2. 1998, sp. zn. IV. ÚS 154/97, kde následoval vyšší standard ochrany osobnosti soudců aplikovaný Soudem v citované věci Prager a Oberschlick. Aktuální principy posuzování kolize dotčených práv (nejen) v případě kritiky veřejných činitelů jsou poté shrnuty například v nálezu Ústavního soudu ze dne 3. 2. 2015, sp. zn. II. ÚS 2051/14, kde se operuje s obdobnými kritérii jako v judikatuře Soudu (viz výše). Těmito jsou mj. postavení kritikou dotčené osoby, to, zda se kritika dotýká soukromé či veřejné (profesní) sféry, a dále původce (například tisk), forma (zvolený jazyk a tón) a povaha kritiky (hodnotový soud nebo skutkové tvrzení). Lze proto říci, že předkládané rozhodnutí je významné pro tuzemskou právní praxi z hlediska interpretace a aplikace uvedených kritérií při řešení kolize práva na ochranu osobnosti a práva na svobodu projevu a informace. Za pozornost stojí i poznámka Soudu, že shledává obtížným uznat, že újma na pověsti soudce v posuzovaném případě dosahovala takové úrovně závažnosti, aby odůvodňovala přiznanou výši náhrady v částce představující dvě třetiny toho, co chorvatské soudy standardně přiznávaly na náhradě nemajetkové újmy ve vztahu k duševním útrapám utrpěným v důsledku protiprávního usmrcení sourozence (srov. bod 71).

SHRNUTÍ SKUTKOVÉHO STAVU

Stěžovatelka, akciová společnost založená podle chorvatského práva, byla vydavatelkou týdeníku Narodni List. V listopadu 2006 podala Z. S.-K. – soudkyně městského soudu v Zadaru – trestní oznámení na novináře (A. M.) Narodniho Listu pro podezření, že se dopustil trestného činu neoprávněného nahrávání, když měl pořizovat její fotografie před budovou soudu. Den po podání trestního oznámení byl

---

1 Srov. Prager a Oberschlick proti Rakousku, č. 15974/90, rozsudek ze dne 26. 4. 1995.

2 Srov. KMEC, J. a kol. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1057 a násl.

3 Srov. například Sabou et Pîrcălab proti Rumunsku, č. 46572/99, rozsudek ze dne 28. 9. 2004.

podán státnímu zástupci návrh na zahájení trestního stíhání a vyšetřujícím soudcem B. B. vydán k návrhu policejního orgánu příkaz k prohledání fotoaparátu novináře A. M. a počítačů v prostorách Narodniho Listu za účelem nalezení tvrzených fotografií soudkyně Z. S.-K. Prohlídka byla uskutečněna následující den sedmi policisty; inkriminované fotografie se nenalezly, proto trestní stíhání nebylo zahájeno.

Po téměř dvou letech se soudce B. B. zúčastnil večírku k příležitosti zahájení činnosti jiných novin patřících kontroverznímu místnímu podnikateli S. Narodni List tuto událost reflektoval a vydal malý sloupek nazvaný „Soudce B. by měl být postaven na pranýř". Článek obsahoval kromě fotografie soudce B. B. mj. následující vyjádření:

„Ačkoli je to podle […] Kodexu soudcovské etiky zakázáno z důvodu možného střetu zájmů, B. se zastavil na drink u starého známého. … [S]oudce B. se ‚proslavil' […] nezákonným podpisem příkazu k prohlídce [prostor] Narodniho Listu. Na základě tohoto povolení stádo policistů vtrhlo do Narodniho Listu [herd of policemen raided Narodni List], když hledalo fotografie jeho kolegyně, soudkyně S.-K. To nastavilo precedent doposud v západních demokraciích nepoznaný. … Co dělá B. v žurnalistických kruzích, je známo jen skupině okolo S. V západním světě by novináři takového soudce postavili na pranýř."

Soudce B. B. následně požadoval zveřejnění omluvy, což Narodni List odmítl. B. B. proto podal žalobu na ochranu osobnosti k městskému soudu v Benkovaci, v níž požadoval 50 000 HRK (odpovídajících tehdy částce asi 6 870 eur) na náhradě nemajetkové újmy. Této žalobě soud vyhověl, proti čemuž se stěžovatelka odvolala ke krajskému soudu ve Splitu. Ten však prvostupňový rozsudek potvrdil. Následnou ústavní stížnost Ústavní soud zamítl, když konstatoval, že svoboda projevu není neomezená, obecné soudy řádně aplikovaly hmotné právo a svá rozhodnutí dostatečně odůvodnily.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ
I. TVRZENÉ PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 ÚMLUVY

23. Stěžovatelka namítala, že rozsudek městského soudu v Zadaru [správně Benkovaci – pozn. překl.] ze dne 10. 3. 2010, jímž jí byla uložena relutární náhrada újmy na pověsti soudce B., představoval porušení její svobody projevu. Přitom se opírala o čl. 10 Úmluvy, který stanoví:

„1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem.

2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti a odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpeč-

nosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci."

24. Vláda tento argument zpochybnila.

A. Přípustnost

1. Podání stran

25. Ve svém vyjádření ze dne 26. 10. 2015 vláda uvedla, že stížnost byla podána jménem stěžovatelky panem V. Š., který však nikdy nebyl ředitelem společnosti-stěžovatelky. Poskytla výpis z rejstříku obchodních společností, který toto dokazoval. To mělo za následek, že stěžovatelka aktuálně ani nikdy před tím nebyla před Soudem zastoupena osobou oprávněnou podle vnitrostátního práva za ni jejím jménem a na její účet jednat.

26. Vláda dále tvrdila, že týdeník Narodni List již nebyl nadále vydáván stěžovatelkou, nýbrž asociací Udruga Narodni List, která byla založena v roce 2012.

27. Z těchto důvodů vláda argumentovala, že by bylo vhodné ověřit, zda stěžovatelka měla zájem na pokračování v řízení před Soudem.

28. Stěžovatelka v odpovědi uvedla, že V. Š. byl „zvoleným" zástupcem společnosti bez ohledu na informaci v rejstříku obchodních společností. Krom toho byl již v řízeních před vnitrostátními soudy, která stěžovatelka napadala, uznán těmito soudy za jejího zástupce.

2. Posouzení Soudu

29. Soud poznamenává, že výpis z rejstříku obchodních společností předložený vládou skutečně indikuje, že V. Š. nikdy nebyl ředitelem stěžovatelky nebo členem stěžovatelčiny správní rady. Byl ovšem, podle onoho výpisu, členem dozorčí rady stěžovatelky, a v důsledku toho vystupoval v každém doručeném soudním rozhodnutí v namítaných nebo odkazovaných řízeních jako osoba oprávněná stěžovatelku zastupovat (…).

30. Soud zejména konstatuje, že plná moc ze dne 17. 11. 2015 zmocňující stěžovatelčina advokáta (…) k zastupování společnosti-stěžovatelky před Soudem byla podepsána paní N. Š.-P., která je, podle informací z výpisu z rejstříku obchodních společností, ředitelkou stěžovatelky a jako taková je osobou oprávněnou k jejímu zastupování.

31. Za těchto okolností Soud dovozuje neexistenci znaků toho, že by předmětná stížnost byla podána proti stěžovatelčině vůli nebo že by stěžovatelka neměla zájem na pokračování v řízení.

32. Podobně soud shledává jako nikoli významný argument vlády, že Narodni List již není stěžovatelkou vydáván. Byla to stěžovatelka, která – jakožto vydavatel týdeníku v rozhodné době – utrpěla újmu tím, že musela zaplatit náhradu újmy a náklady řízení, které tvoří předmět stížnosti (…).

33. Z uvedeného proto vyplývá, že argumenty vlády týkající se námitek nedostatku aktivní legitimace a nedostatku postavení oběti musí být odmítnuty.

34. Soud dále poznamenává, že stížnost není ani zjevně neopodstatněná ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy. Taktéž konstatuje, že není nepřijatelná ani z jiných důvodů. Musí být proto prohlášena za přijatelnou.

B. Věc sama

1. Podání stran

a) Stěžovatelka

35. Stěžovatelka poukazovala na tři problémy:

– nedostatek důvodů poskytnutých vnitrostátními soudy pro podporu omezení vyjadřování hodnotových soudů,

– tvrzeně urážlivý charakter článku,

– disproporcionální výše náhrady újmy, kterou byla stěžovatelka povinna zaplatit.

36. Stěžovatelka tvrdila, že vnitrostátní soudy neposkytly dostatečné odůvodnění svých rozsudků. Obzvláště selhaly při definování a vysvětlení omezení svobody novinářů vyjadřovat hodnotové soudy. V této souvislosti byla stěžovatelka kritická zejména vůči skrovnému odůvodnění, které pro své rozhodnutí ze dne 19. 10. 2011 předložil Ústavní soud a v němž se v zásadě omezil na konstatování, že omezení stěžovatelčiny svobody projevu bylo odůvodněné, protože tato svoboda není absolutní (…).

37. Pokud se týče údajného urážlivého charakteru napadaného článku, stěžovatelka tvrdila, že článek měl metaforickým způsobem naznačit, že by se soudce B. B měl sám za sebe stydět, když tím, že nekriticky vydal příkaz k prohlídce (…), převzal vedoucí úlohu v nepodloženém trestním vyšetřování vedeném proti jednomu ze stěžovatelčiných novinářů na základě toho, že pořizoval fotografie veřejného činitele na veřejném místě – jednání, které nemohlo představovat trestný čin. Stěžovatelka dále namítala, že výrazy použité v článku reflektovaly obecnou atmosféru ve společnosti a v soudnictví a taktéž korespondovaly úrovni veřejné debaty v Chorvatsku v dané době. Navíc údajný urážlivý charakter článku odpovídal úrovni svévole rozhodování, když soudce B. B. vydal příkaz k prohlídce prostor stěžovatelky v roce 2006. Konečně svévolný charakter obou trestních vyšetřování proti jednomu z novinářů stěžovatelky, jakož i napadených rozsudků, jimiž bylo

stěžovatelce uloženo zaplatit náhradu újmy za zásah do pověsti soudce B. B., měl za následek obavy novinářů Narodniho Listu týkající se zajištění jejich živobytí v budoucnu, což vedlo k autocenzuře.

38. Pokud jde o proporcionalitu sankce, stěžovatelka tvrdila, že v dané době do oběhu přicházelo 900 kopií Narodniho Listu za týden, přičemž čistý příjem činil 3,5 HRK za kopii. Stěžovatelka dále tvrdila, že zaměstnávala pouze deset zaměstnanců, že z finančního hlediska její životaschopnost závisela na dobrovolných příspěvcích a že výše jí uložené náhrady újmy ji mohla přivést do úpadku. Konečně stěžovatelka namítala, že výše náhrady újmy byla stanovena svévolně bez relevantního odůvodnění.

b) Vláda

39. Vláda považovala za nesporné, že rozsudek, jímž vnitrostátní soudy uložily stěžovatelce nahradit újmu soudci B. B., představoval zásah do stěžovatelčiny svobody projevu. Takový zásah ovšem byl učiněn v souladu s čl. 10 odst. 2 Úmluvy, neboť byl zákonný, směřoval k dosažení legitimního cíle a byl nezbytný v demokratické společnosti.

40. Vláda konkrétně tvrdila, že posuzovaný zásah byl zákonný, protože byl učiněn na podkladě § 22 odst. 1 mediálního zákona (…) a § 1100 odst. 1 a 2 závazkového zákona (…). Rovněž podle vlády směřoval k ochraně pověsti a práv jiných, konkrétně pověsti soudce B. B.

41. Předmětný zásah byl taktéž „nezbytný v demokratické společnosti" podle kritérií stanovených judikaturou Soudu (vláda citovala případ Haldimann a další proti Švýcarsku, č. 21830/09, rozsudek ze dne 24. 3. 2015), jimiž je určováno, zda byla nalezena požadovaná rovnováha mezi svobodou projevu a právem na respektování soukromého života, konkrétně:

– přispění k debatě v obecném zájmu;
– jak dobře známá je dotčená osoba a co bylo předmětem zprávy;
– předcházející jednání dotčené osoby;
– metoda získání informací a jejich pravdivost [či přesnost – pozn. překl.];
– obsah, forma a důsledky zveřejnění;
– přísnost uložené sankce.

42. V případě prvního kritéria vláda uznala, že problémy týkající se fungování soudnictví, zejména způsob, jímž byl vydán příkaz k prohlídce a ostatní příkazy, představovaly otázky veřejného zájmu – debaty, která požívala ochrany podle čl. 10 Úmluvy. Avšak z jejího pohledu napadený článek žádným způsobem nepřispěl k debatě v obecném zájmu. To protože:

– zveřejnění napadeného článku bylo motivováno stěžovatelčiným nesouhlasem s rozhodnutím soudce B. B. ohledně vydání příkazu k prohlídce stěžovatelčiných prostor v roce 2006 (…);

– daný článek byl publikován dva roky po této prohlídce;

– kromě několika málo článků zveřejněných na internetových portálech bezprostředně po provedení prohlídky (…) toto nevedlo k silné společenské reakci ani debatě, natož aby to vzbudilo rozruch u široké veřejnosti, jak napadený článek naznačoval;

– zveřejnění článku nepředcházela žádná širší veřejná debata ohledně legality práce soudců, policejních vyšetřovatelů nebo svobody tisku; publikace článku nebyla podnícena ani žádným jiným kontroverzním rozhodnutím soudce B. B; bezprostředním důvodem pro jeho zveřejnění tak byla spíše přítomnost soudce na oslavě;

– článek byl stručný a neposkytoval faktické podpůrné informace vhodné pro účel debaty ani nepředkládal žádné relevantní argumenty k podpoře (útočných) obvinění v něm obsažených;

– stěžovatelka ani novinář A. M. formálně nenamítali ani nezpochybňovali (zákonnost) provedení prohlídky.

Ve světle všech uvedených bodů bylo pro vládu obtížné rozpoznat, jak se měl příchod soudce B. B. na oslavu vztahovat k údajně nezákonné prohlídce, kterou nařídil dva roky před tím, a jak informování o tom přispělo k jakékoliv veřejné diskusi o záležitostech obecného zájmu.

43. U druhého uvedeného kritéria vláda uznala, že pro účely čl. 10 Úmluvy soudce může být považován za veřejnou osobu, pokud vykonává své profesní povinnosti, a že soudy nejsou vyňaty z kritiky a kontroly. Je ovšem třeba zřetelně rozlišovat mezi kritikou a urážkou. Soud [ESLP – pozn. překl.] již dříve rozhodl, že soudnictví musí požívat důvěru veřejnosti, má-li být úspěšné při výkonu svých povinností, a tedy že by mělo být chráněno před destruktivními útoky, a to obzvláště s ohledem na skutečnost, že povinnost zdrženlivosti brání soudcům v reagování. V té souvislosti vláda připomněla, že událostí, která vedla k publikaci napadeného článku, byla přítomnost soudce B. B. na večírku, jehož se zúčastnil v postavení soukromé osoby. To bylo pro novináře stěžovatelky dostatečným důvodem pro kritiku soudce za rozhodnutí, které učinil při výkonu svých profesních povinností.

44. Ke třetímu kritériu vláda tvrdila, že stěžovatelka sama v řízení před prvostupňovým soudem prohlásila, že její postoj k soudci B. B. je neutrální, až na rozporované provedení prohlídky.

45. Pokud se týče čtvrtého kritéria, vláda poukázala na zjištění vnitrostátních soudů, že předmětný článek obsahoval hodnotové soudy spíše než fakta (…). Vláda však tvrdila, že tyto hodnotové soudy nebyly podloženy spolehlivými a přesnými informacemi v souladu s žurnalistickou etikou. Jak poznamenal krajský soud ve Splitu ve svém druhostupňovém rozsudku ze dne 3. 12. 2010 (…), stěžovatelka konkrétně uvedla, a to bez jakéhokoli vysvětlení nebo faktického podkladu, že soudce B. B. porušil Kodex soudcovské etiky, že se ocitl ve střetu zájmů a že vydal příkaz k prove-

dení prohlídky nezákonně (i když zákonnost prohlídky nebyla nikdy zpochybňována jak ze strany stěžovatelky, tak jejím zaměstnancem novinářem A. M.).

46. Pokud jde o páté kritérium, vláda uvedla, že ačkoli byl napadený článek poměrně krátký, zveřejnily ho místní noviny, které byly právě v oblasti, kde soudce B. B. pracoval a spolu s rodinou žil, rozšířené. Soudce B. B disponoval dlouhou zkušeností v oblasti soudnictví a byl členem poměrně malého trestního kolegia krajského soudu v Zadaru, které sestávalo pouze ze šesti soudců. Útok na soudce B. B. pak ohrozil důvěru místní veřejnosti, které se před tím těšil on i celý soud. Článek zveřejněný s velmi provokativním nadpisem, k němuž byla připojena fotka dotyčného soudce, obsahoval narážky na to, že jednal způsobem odporujícím soudcovské etice a že ignoroval možný střet zájmů, a dále obvinění, že svou profesi vykonával způsobem odporujícím právu a demokratickým principům. Článek však nenabízel žádný faktický nebo kontextuální podklad, který by byl způsobilý odůvodnit tak vážná obvinění proti osobě, která by měla požívat důvěru veřejnosti.

47. Vláda tvrdila, že podle judikatury Soudu (citovala věc Mladina d. d. Ljubljana, č. 20981/10, rozsudek ze dne 17. 4. 2014) útočný jazyk požívá ochrany čl. 10 Úmluvy pouze tehdy, je-li jeho účel stylistický, zatímco tato ochrana je vyloučena, pokud jediným účelem takového jazyka je urazit. Jelikož z pohledu vlády sestával napadaný článek téměř výhradně z urážek (samotný titulek představoval urážku), které neměly žádný faktický podklad (ve vztahu k obviněním týkajícím se údajné nezákonnosti prohlídky, porušení soudcovské etiky nebo střetu zájmů), popřípadě širší kontext, posuzovaná urážlivá vyjádření neměla dle tvrzení vlády žádný stylistický účel. Vláda proto měla za to, že posuzovaný článek představoval bezdůvodný osobní útok na soudce B. B, který nepodléhal ochraně podle čl. 10 Úmluvy.

48. V případě šestého kritéria vláda zdůraznila, že soudce B. B. byl připraven akceptovat omluvu, avšak stěžovatelka se omluvit odmítla (…). Dále vláda tvrdila, že kompenzace, kterou bylo stěžovatelce uloženo zaplatit, byla podle okolností přiměřená, neboť stěžovatelka-společnost překročila meze přípustné kritiky tím, že zveřejnila článek zasahující do pověsti dotyčného soudce bez validní argumentace a v rozporu s žurnalistickou etikou. Odškodnění korespondovalo částkám, které vnitrostátní soudy přiznávaly v obdobných případech, a podle názoru vlády nemělo odrazující účinek na stěžovatelčinu svobodu projevu. Ba co víc, v několika jiných rozsudcích přiznaly různé vnitrostátní soudy ještě vyšší částky odškodnění poté, co konstatovaly, že stěžovatelka-společnost zveřejnila v rozporu s žurnalistickou etikou články představující osobní útoky, jejichž jediným účelem bylo urazit několik jiných soudců a pošpinit jejich pověst.

49. Ve světle uvedeného vláda dovodila, že napadený článek představoval bezdůvodný a destruktivní osobní útok na soudce B. B., který nepožíval ochrany plynoucí z čl. 10 Úmluvy. Vnitrostátní soudy proto náležitě zvážily stěžovatelčinu svobodu projevu proti potřebě chránit pověst B. B. jakožto osoby a soudce a při-

znaly mu přiměřené zadostiučinění. Vláda proto vybízela Soud ke konstatování, že v daném případě nedošlo k porušení čl. 10 Úmluvy.

2. Posouzení Soudu

a) K otázce existence zásahu

50. Vláda připustila, že rozsudek městského soudu v Benkovaci ze dne 10. 3. 2010 (…), ukládající stěžovatelce B. B. zaplatit 50 000 HRK jako náhradu nemajetkové újmy způsobené zveřejněním nactiutrhačného článku ze dne 31. 10. 2008 spolu s 6 005 HRK na náhradě nákladů řízení, představoval zásah do stěžovatelčiny svobody projevu garantované čl. 10 odst. 1 Úmluvy (…). Soud nevidí důvod pro jiný závěr.

b) Zákonnost a legitimní cíl

51. Soud rovněž akceptuje, že zásah byl „stanoven zákonem", jelikož měl podklad v ustanoveních mediálního zákona a závazkového zákona (…).

52. Soud taktéž uznává, že posuzovaný zásah sloužil legitimnímu cíli, neboť byl směřován k ochraně pověsti nebo práv jiných, konkrétně pověsti soudce B. B.

53. Poté, co bylo takto zjištěno, že zásah do svobody projevu stěžovatelky byl v tomto případě zákonný a sledoval legitimní cíl, zbývá Soudu posoudit jedinou zbývající otázku, a sice, zda byl daný zásah „nezbytný v demokratické společnosti".

c) „Nezbytnost v demokratické společnosti"

54. Obecné principy plynoucí z judikatury Soudu týkající se požadavku nezbytnosti v demokratické společnosti v kontextu čl. 10 Úmluvy jsou shrnuty v případu Morice proti Francii, č. 29369/10, rozsudek velkého senátu ze dne 23. 4. 2015, § 124–127; a Europapress Holding d. o. o. proti Chorvatsku, č. 25333/06, rozsudek ze dne 22. 10. 2009, § 54.

55. Soud připomíná, že právo na ochranu dobré pověsti je právem chráněným čl. 8 Úmluvy jakožto část práva na respektování soukromého života (viz například Axel Springer AG proti Německu, č. 39954/08, rozsudek ze dne 7. 2. 2012, § 83). Pro aplikaci čl. 8 však útok na pověst dotčené osoby musí dosáhnout určité úrovně závažnosti a musí být proveden způsobem, který zasahuje do výkonu práva na respektování soukromého života touto osobou (viz například Bédat proti Švýcarsku, č. 56925/08, rozsudek velkého senátu ze dne 29. 3. 2016, § 92; a již citovaný případ Axel Springer AG proti Německu). V této souvislosti má Soud za to, že článek zveřejněný v týdeníku Narodni List dne 31. 10. 2008 (…) představoval takový zásah

do pověsti soudce B. B. (…). V případech vyžadujících poměřování práva na respektování soukromého života proti právu na svobodu projevu by ovšem výsledek v principu neměl záviset na tom, zda byla stížnost podána k Soudu na základě čl. 8 Úmluvy osobou, která byla předmětem reportáže, nebo podle čl. 10 Úmluvy vydavatelem. Tato práva zasluhují stejnou úctu. Podle uvedeného by tedy prostor pro uvážení měl být v principu tentýž v obou situacích (viz například Satakunnan Markkinapörssi Oy a Satamedia Oy proti Finsku, č. 931/13, rozsudek velkého senátu ze dne 27. 6. 2017, § 163). Navíc v takových případech by Soud vyžadoval silné důvody k tomu, aby svým pohledem nahrazoval posouzení vnitrostátních soudů [viz MGN Limited proti Spojenému království, č. 39401/04, rozsudek ze dne 18. 1. 2011, § 150 a 155; a Von Hannover proti Německu (č. 2) č. 40660/08 a 60641/08, rozsudek velkého senátu ze dne 7. 2. 2012, § 107].

56. Soud poznamenává, že v posuzovaném případě stěžovatelce – společnosti vydávající novinový tisk – bylo uloženo zaplatit peněžitou náhradu újmy za to, že v týdeníku *Narodni List* zveřejnila článek, který měl hanobit soudce. Dva roky před zveřejněním tohoto článku vydal dotyčný soudce příkaz k provedení prohlídky prostor stěžovatelky, což bylo novináři týdeníku považováno za porušení jejich novinářské svobody. O dva roky později se ten samý soudce stal opět předmětem pozornosti novinářů Narodniho Listu, když se zúčastnil večírku k příležitosti zahájení činnosti jiného novinového plátku založeného kontroverzním místním podnikatelem. Toto podnítilo zveřejnění napadeného článku, jenž naznačoval, že se daný soudce dostal návštěvou zmiňovaného večírku do situace potenciálního střetu zájmů, což odporovalo Kodexu soudcovské etiky. Článek také připomněl uváděnou situaci z doby před dvěma lety, kterou jeho autor považoval za protiprávní vydání příkazu k prohlídce stěžovatelky. Sdělení, které měl článek nést skrze navrhování – podle vyjádření stěžovatelky „metaforickým způsobem“ (…) –, aby byl dotyčný soudce postaven na pranýř (doslova „přikován ke sloupu hanby“), bylo to, že by veřejnost měla považovat jednání tohoto soudce za ostudné a kritizovat jej za ně.

57. Případ se proto týká zejména svobody tisku při kritice soudců, pokud jde o to, jak plní své povinnosti.

58. Soud při několikerých příležitostech zdůraznil zásadní roli, kterou tisk sehrává v demokratické společnosti. Upozornil na to, že i když tisk nesmí překročit určité hranice, zejména pokud jde o pověst a práva jiných osob, jeho povinností je sdělovat – v souladu s dalšími povinnostmi a odpovědností, jimž jeho činnost podléhá – informace a myšlenky ve všech záležitostech veřejného zájmu. Soud upozornil též na to, že nejenže úkolem tisku je poskytovat takové informace a myšlenky, ale veřejnost má rovněž právo je obdržet (viz například výše uvedený rozsudek Europapress Holding d. o. o., § 55). Ochrana poskytovaná čl. 10 Úmluvy novinářům je však podmíněna jednáním novinářů v dobré víře v zájmu poskytnutí přesných a spolehlivých informací tak, aby byly naplněny principy odpovědné žurnalistiky (viz například výše uvedený rozsudek Bédat, § 33).

59. Záležitosti veřejného zájmu nepochybně zahrnují otázky fungování soudního systému coby instituce nezbytné v každé demokratické společnosti, která slouží zájmům společenství jako celku a vyžaduje spolupráci osvícené veřejnosti (viz například výše citovaný případ Morice proti Francii, § 128; Marian Maciejewski proti Polsku, č. 34447/05, rozsudek ze dne 13. 1. 2015, § 71; a Prager a Oberschlick proti Rakousku, č. 15974/90, rozsudek ze dne 26. 4. 1995, § 34). Tisk představuje jeden ze způsobů, jimiž mohou politici a veřejné mínění ověřovat, zda soudci vykonávají své důležité povinnosti způsobem, který je v souladu s cílem představujícím základ jim svěřeného úkolu (viz Marian Maciejewski, citováno výše, tamtéž, Mustafa Erdoğan and Others v. Turkey, č. 346/04 a 39779/04, rozsudek ze dne 27. 5. 2014, § 41; a Prager a Oberschlick, tamtéž).

60. Z čl. 10 odst. 2 Úmluvy plyne úzký rámec pro omezení politických projevů nebo debaty ve veřejném zájmu. V souladu s tím bude obvykle poskytnuta vysoká úroveň ochrany svobody projevu spolu s obzvlášť úzkým prostorem pro uvážení orgánů tam, kde se postřehy dotýkají záležitostí veřejného zájmu, jako je tomu konkrétně u postřehů k fungování justice. Úroveň nepřívětivosti a potenciální závažnost určitých postřehů nebrání právu na vysokou úroveň ochrany, jde-li o záležitosti veřejného zájmu (viz Morice, citováno výše, § 125).

61. V úvahu však musí být vzata zvláštní role soudnictví ve společnosti. Jakožto garant spravedlnosti coby fundamentální hodnoty právního státu musí požívat veřejné důvěry, má-li být při plnění svých povinností úspěšné. Může se proto ukázat jako nezbytné chránit tuto důvěru proti silně škodlivým útokům, které jsou v podstatě nepodloženy, obzvláště z pohledu té skutečnosti, že kritizovaní soudci mají povinnost zdrženlivosti, která jim brání na kritiku odpovědět (ibid., § 128).

62. Nicméně – kromě případů silně škodlivých, leč v podstatě nepodložených útoků – při vědomí toho, že soudci tvoří část fundamentální instituce státu, mohou být přesto soudci jako takoví předmětem osobní kritiky v rámci přípustných mezí, a to nejen v teoretickém a obecném smyslu. Pokud jednají v rámci oficiálního výkonu funkce, mohou podléhat širším limitům přijatelné kritiky než běžní občané (ibid., § 131).

63. Vrátíme-li se k okolnostem tohoto případu, Soud má za to, že posuzovaný článek chtěl zaměřit pozornost veřejnosti na otázky týkající se fungování soudnictví. Při tom zvýraznil dvě události týkající se soudce B. B., jehož jednání autor vnímal jako pro soudce nemístné. Konkrétně šlo o a) jeho účast na večírku pořádaném kontroverzním místním podnikatelem a o b) neodůvodněné vydání příkazu k provedení prohlídky dva roky před tím. Proto je podle Soudu obtížné akceptovat protiargument vlády, že posuzovaný článek nepřispěl v žádném případě k debatě ve veřejném zájmu a že jeho jediným účelem bylo veřejně zdiskreditovat dotčeného soudce (viz § 42 výše). Je sice pravdou, že daný článek byl zabarven osobní zkušeností a nespokojeností novinářů Narodniho Listu s daným soudcem, avšak dle názoru Soudu toto za daných okolností nezpochybňuje fakt, že se článek týkal záležitosti veřejného zájmu.

64. Poté, co bylo konstatováno, že se věc týká svobody tisku a že se posuzovaný článek týká věci veřejného zájmu, Soud dále připomíná, že i když se může ukázat jako nezbytné chránit soudnictví před silně škodlivými útoky, které jsou v podstatě neodůvodněné, a to při vědomí toho, že soudci nemohou na takové útoky reagovat z důvodu jejich povinnosti zdrženlivosti (viz odst. 61 výše), důsledkem tohoto nemůže být zákaz vyjadřování názorů – skrze hodnotové soudy s dostatečným faktickým základem – jednotlivců v záležitostech veřejného zájmu souvisejících s fungováním soudnictví, potažmo zákaz jakékoli kritiky fungování soudnictví. Soud musí proto dále objasnit, jestli posuzovaný článek sestával ze skutkových tvrzení nebo z hodnotových soudů.

65. Při rozlišování mezi těmito dvěma je nutné vzít v úvahu okolnosti případu a obecný tón učiněných poznámek, přičemž je třeba mít na paměti, že tvrzení o záležitostech veřejného zájmu mohou na tomto základě představovat spíše hodnotové soudy než skutková tvrzení (viz například Morice, citováno výše, § 126). Soud dále připomíná, že občas může být rozlišení mezi skutkovými tvrzeními a hodnotovými soudy složité (viz například Scharsach a News Verlagsgesellschaft proti Rakousku, č. 39394/98, rozsudek ze dne 13. 11. 2003, § 40; a Cumpănă a Mazăre proti Rumunsku, č. 33348/96, rozsudek velkého senátu ze dne 17. 12. 2004, § 99), tak jako je tomu v tomto případě. Obzvláště v případech, v nichž tyto obtíže vyvstávají, by mělo být pamatováno na to, že interpretace poznámek pro účely jejich kvalifikace jakožto skutkových tvrzení nebo hodnotových soudů spadá primárně do sféry uvážení náležející vnitrostátním orgánům, zejména pak vnitrostátním soudům (viz Prager a Oberschlick, citováno výše, § 36; a Peruzzi proti Itálii, č. 39294/09, rozsudek ze dne 30 6. 2015, § 48). V každém případě spočívá rozdíl mezi skutkovými tvrzeními a hodnotovými soudy v konečném důsledku ve stupni faktického důkazu, jenž musí být předložen (viz Scharsach a News Verlagsgesellschaft, citováno výše, tamtéž), protože i hodnotový soud může být excesivní v případě absence dostatečného faktického základu (viz Morice, citováno výše, § 126).

66. V této souvislosti by mělo být v prvé řadě poznamenáno, že v napadaném civilním řízení se strany i soud shodly na tom, že posuzovaný článek obsahoval hodnotové soudy (…). Tak tomu bylo i v řízení před Soudem, kde tato shoda mezi stranami představovala společný podklad (viz odst. 36 a 40 výše).

67. Při vzetí v potaz prostoru pro uvážení státu (viz odst. 65 výše) a obtíží při kvalifikaci prohlášení v tomto případě jakožto skutkových tvrzení nebo hodnotových soudů Soud akceptuje zjištění vnitrostátních soudů, že posuzovaný článek obsahoval hodnotové soudy.

68. Jelikož však vnitrostátní soudy shledaly článek útočným a představujícím bezdůvodný osobní útok na soudce B. B. (…), nezabývaly se dále otázkou, zda hodnotové soudy obsažené v článku spočívaly na dostatečném faktuálním základě.

69. Soud již dříve konstatoval, že se posuzovaný článek týkal záležitosti veřejného zájmu (viz odst. 63 výše). Navíc, přestože byl článek kousavý, obsahoval po-

měrně závažnou kritiku, přehnaná vyjádření („stádo policistů vtrhlo“ do kanceláře stěžovatelky) a drsnou metaforu (že soudce B. B „by měl být postaven na pranýř“), Soud shledává, že nebyl útočný (pro příklady tvrzení, které Soud považoval za útočná, viz případy citované v Radobuljac proti Chorvatsku, č. 51000/11, rozsudek ze dne 28. 6. 2016, § 66), čímž se rozumí, že použití kousavého tónu v komentáři zaměřeném na soudce není v principu neslučitelné s pravidly čl. 10 Úmluvy (viz Morice, citováno výše, § 161).

70. Pokud zohlední částku, která byla přiznána na náhradě újmy, Soud považuje zásah do stěžovatelčiny svobody projevu za neproporcionální legitimnímu cíli spočívajícímu v ochraně pověsti nebo práv jiných. V této souvislosti Soud nejprve připomíná, že tento případ se týká situace, v níž novináři – v kontextu debaty o záležitosti, jež byla legitimně ve veřejném zájmu – vyjádřili hodnotové soudy negativně zasahující do pověsti soudce. Soud náležitě zohledňuje argument vlády, že soudce B. B. by nepodal civilní žalobu na ochranu osobnosti a nepožadoval náhradu újmy, pokud by stěžovatelka byla zveřejnila omluvu (viz odst. 48 výše). Toto je sice podstatný moment, který je třeba mít na paměti, avšak neznamená to, že by vnitrostátní soudy měly volnost, pokud jde o stanovení náhrady, kterou by považovaly za odpovídající, neboť podle Úmluvy musí být náhrada újmy v rozumném vztahu přiměřenosti k utrpěné újmě na pověsti (viz, *mutatis mutandis,* Tolstoy Miloslavsky proti Spojenému království, č. 18139/91, rozsudek ze dne 13. 7. 1995, § 49).

71. Za těchto okolností Soud konstatuje, že částka odpovídající náhradě nemajetkové újmy, kterou měla žalobkyně zaplatit, činila 50 000 HRK (přibližně 6 870 eur). Pro bližší představu taková částka představovala například dvě třetiny toho, co chorvatské soudy standardně přiznávaly na náhradě nemajetkové újmy ve vztahu k duševním útrapám utrpěným v důsledku protiprávního usmrcení sourozence (viz pokyny Nejvyššího soudu, na něž bylo odkazováno ve věci Klauz proti Chorvatsku, č. 28963/10, rozsudek ze dne 18. 7. 2013, § 31). Soud shledává obtížným uznat, že újma na pověsti soudce B. B. v posuzovaném případě dosahovala takové úrovně závažnosti, aby odůvodňovala přiznanou výši náhrady. Výše této náhrady by mohla dle názoru Soudu odrazovat od otevřené diskuze o záležitostech veřejného významu.

72. Předcházející úvahy jsou dostatečné pro to, aby Soudu umožnily uzavřít, že zásah do stěžovatelčiny svobody projevu nebyl „nezbytný v demokratické společnosti“.

V souladu s výše uvedeným tedy došlo k porušení čl. 10 Úmluvy.

(…)

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. *Prohlašuje* stížnost za přijatelnou;

2. *Rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 10 Úmluvy;

3. *Rozhoduje*,

a) že žalovaný stát zaplatí v souvislosti s náhradou nemajetkové újmy stěžovatelce, a to do tří měsíců od data, kdy se tento rozsudek stane konečným v souladu s čl. 44 odst. 2 Úmluvy, částku 5 000 eur (pět tisíc eur) spolu s jakoukoli případně požadovanou daní, která bude převedena na chorvatské kuny podle kurzu použitelného ke dni vyrovnání;

b) že od marného uplynutí shora uvedených tří měsíců do okamžiku vyrovnání zaplatí jednoduchý úrok z výše uvedené částky, a to podle sazby rovné mezní zápůjční sazbě Evropské centrální banky během období prodlení zvýšené o tři procentní body.

(Zpracovali JUDr. Robert Walter a Mgr. Jan Strya)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
PRVNÍ SEKCE
4. 4. 2019
VĚC HODŽIĆ PROTI CHORVATSKU
(rozsudek ve věci Hodžić proti Chorvatsku, stížnost č. 28932/14)

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 6 odst. 1

Odkazy na českou právní úpravu:
čl. 8 odst. 6, čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod
§ 99 odst. 1, § 100 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
§ 351, § 354 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
§ 38, § 40 odst. 1 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách)
§ 104 až § 110 zákona č. 89/2012Sb., občanský zákoník
§ 66 až 84b zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Klíčová slova:
nepříčetnost – ochranné léčení – **rovnost zbraní –** spravedlivý proces – zabezpečovací detence

K náležitostem řízení, při nichž dochází k vydání rozhodnutí o umístění osoby do psychiatrické nemocnice z hlediska požadavku rovnosti zbraní

Autorský komentář:

Předkládané rozhodnutí Soudu se věnuje posouzení řízení, v němž bylo národními soudy (v jeho dvou stadiích) rozhodnuto o umístění osoby, jež podle jejich zjištění spáchala ve stavu nepříčetnosti tzv. čin jinak trestný, do psychiatrické nemocnice. Soud v něm s oporou o dřívější judikaturu a s poukazem na význam práva na spravedlivý proces v demokratické společnosti zdůraznil nutnost zajistit v řízení vedeném proti psychicky nemocnému obviněnému jeho účinnou účast na tomto řízení tak, aby jeho práva byla zachována a nebyl pro své postižení znevýhodněn v porovnání s jinými obviněnými. Podle Soudu princip rovnosti zbraní předpokládá, že každá strana má přiměřenou příležitost předložit své argumenty a vznést připomínky, jež považuje za relevantní, a to způsobem, který ji nestaví do podstatně znevýhodněné pozice oproti druhé straně. Při řádném výkonu spravedlnosti pak může očekávat, že rozhodnutí soudu přinese konkrétní a jasnou argumentaci, která je pro výsledek řízení zásadní. Pokud jde o důkazní návrhy, těm soud nemusí

vyhovět, avšak pouze za předpokladu, že to obhajobě neznemožní vykonávat práva vyplývající z čl. 6 Úmluvy. Protože rozporovat závěry znalce může být obtížné bez pomoci jiného znalce příslušného oboru, musí mít obhajoba možnost představit vlastního znalce, byť toto právo není absolutní a způsoby využití jeho pomoci se mohou lišit. Opatření zbavující osobu svobody by mělo být uloženo na základě dostatečně aktuálního odborného posouzení jejího zdravotního stavu a nezbytnosti jejího nedobrovolného umístnění do psychiatrické nemocnice, neboť v opačném případě může daný postup vykazovat znaky svévole.

V posuzované věci dospěl Soud k závěru, že vnitrostátní soudy stěžovatele nespravedlivě znevýhodnily, když se bezpodmínečně spoléhaly na znalecký posudek vypracovaný z podnětu obžaloby a odmítly důkazní návrhy obhajoby, jimiž jeho odborné závěry hodlala zpochybnit. V důsledku toho se obhajoba ocitla v natolik znevýhodněné pozici vůči obžalobě, že to odporovalo principu rovnosti zbraní v trestní rovině čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

V nemožnosti stěžovatele zpochybnit nezbytnost jeho umístění do psychiatrické nemocnice v řízení, v němž se o tomto rozhodovalo (řízení před samosoudcem krajského soudu), shledal Soud v kolizi s požadavky spravedlivého procesu a povinností soudů řádně přezkoumat podání, argumenty a důkazy předložené stranami. Řízení o nařízení přijetí stěžovatele do psychiatrické nemocnice bylo proto shledáno rozporným s požadavky čl. 6 odst. 1 Úmluvy v jeho civilní rovině.

Závěry Soudu o porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy v jeho linii trestní i civilní mohou být inspirativní pro rozhodování soudů obou agend. Z předkládaného rozhodnutí pro ně plyne povinnost věnovat náležitou pozornost zhodnocení správnosti a aktuálnosti odborných zjištění obsažených ve znaleckých posudcích a učinit skutkové a právní závěry relevantní pro jimi přijímané rozhodnutí na podkladě důkazního stavu, který nezakládá porušení principu rovnosti zbraní.

Na úseku trestního soudnictví přichází využití vyslovených právních závěrů v úvahu zejména v souvislosti s rozhodováním a následným nařizováním výkonu ochranného opatření v podobě ochranného léčení či zabezpečovací detence, ať již je ukládáno jak pachateli trestného činu (osobě příčetné), tak – jako v případě Soudem hodnoceném – pachateli činu jinak trestného, jenž spáchal ve stavu nepříčetnosti, v civilním soudnictví pak v řízení ve věcech vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení ve zdravotním ústavu.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatel byl dne 30. 5. 2012 zatčen pro podezření, že po telefonu dvakrát vyhrožoval určitým osobám. V průběhu vyšetřování nechalo Městské státní zastupitelství v Záhřebu vypracovat psychiatrický znalecký posudek na duševní stav stěžovatele v době činu a případně na nezbytnost jeho umístění do psychiatrického zařízení. Znalkyně E. S. předložila dne 28. 6. 2016 posudek, podle něhož stěžovatel

trpěl paranoidní schizofrenií, nebyl schopen chápat a kontrolovat svoje jednání a představoval nebezpečí pro ostatní, což vyžadovalo jeho umístění do psychiatrické nemocnice. Znalkyně neměla k dispozici dokumentaci o jeho předchozí psychiatrické léčbě, provedla s ním však pohovor a zkoumala trestní spis a zdravotní zprávu z věznice.

Státní zástupce podal obžalobu k Městskému trestnímu soudu v Záhřebu pro nebezpečné vyhrožování, kde požadoval nařízení umístění stěžovatele do psychiatrické nemocnice. Uvedený soud obžalobu vrátil pro nedostatky ve znaleckém posudku. Znalkyně E. S. při doplnění znaleckého posudku vypracovaném dne 24. 8. 2012 spolupracovala s psychologem. Dále uvedla, že měla k dispozici zdravotní dokumentaci od praktického lékaře stěžovatele, nikoli však od jeho psychiatra V. G., univerzitního profesora, který odešel do důchodu a nešlo jej kontaktovat. Setrvala na své původní diagnóze s tím, že další podklady nepotřebuje.

Byla podána nová obžaloba a dne 30. 8. 2012 byl stěžovatel propuštěn z vazby. Při řízení před Městským trestním soudem v Záhřebu dne 4. 12. 2012 stěžovatel navrhl výslech svého psychiatra, praktického lékaře a dalších svědků. Téhož dne byla slyšena E. S., která zopakovala svoje závěry a uvedla, že navrhovaní svědci nemohou vypovídat k duševnímu stavu stěžovatele v době činu. Stěžovatel 11. 9. a 13. 12. 2012 předložil zdravotní zprávy svého psychiatra V. G., podle nichž trpěl chronickým stresem a nedostatečnou adaptací na prostředí. Šlo o poruchu chování vyžadující psychiatrickou léčbu, na kterou by mohlo mít jeho umístění do psychiatrického zařízení negativní vliv. Dále v nich bylo uvedeno, že stěžovatel podstupuje ambulantní léčbu již několik let s pozitivním vlivem na jeho chování, zvláště stran jeho abstinence. Soud veškeré důkazní návrhy stěžovatele zamítl jako irelevantní. Stran výslechu praktického lékaře uvedl, že by nemohl vypovídat k jeho duševnímu stavu a jeho zdravotní dokumentace byla při vypracování posudku zvážena. Stejný závěr učinil i ve vztahu k V. G. Stěžovatel při závěrečné řeči zpochybňoval závěry E. S. s tím, že jsou odlišné od V. G.

Městský trestní soud v Záhřebu dne 23. 1. 2013 shledal, že se stěžovatel v nepříčetnosti dopustil nebezpečného vyhrožování. Na základě posudku E. S. rozhodl o jeho umístění do psychiatrické nemocnice na dobu šesti měsíců. Zdravotní zprávy V. G. nepovažoval soud za spolehlivé, neboť odporovaly závěrům E. S. a byly vypracovány soukromě placeným lékařem.

Stěžovatel se proti tomuto rozhodnutí odvolal ke Krajskému soudu v Záhřebu. Ten jeho odvolání zamítl s tím, že E. S. vzala při vypracování posudku v potaz zdravotní dokumentaci praktického lékaře, která závěry jeho psychiatra V. G. obsahovala. Nadto nešlo o soudní lékaře zapsané na seznamu znalců. Nepovažoval proto za nutné tyto svědky vyslýchat.

Stěžovatel podal ústavní stížnost, která byla odmítnuta pro zjevnou neopodstatněnost, neboť stěžovatel opakoval svoje námitky z předcházejícího řízení, přestože rozhodnutí v nich přijatá nevykazovala svévoli nebo nespravedlnost.

Mezitím stěžovatel odjel do Sarajeva, kde se nechal vyšetřit dvěma forenzními psychiatry a psychologem, kteří dne 10. 8. 2013 vypracovali znalecký posudek, podle něhož netrpěl schizofrenií a byl si plně vědom svého jednání.

Když rozhodnutí Městského trestního soudu v Záhřebu nabylo právní moci, bylo předáno k výkonu samosoudci Krajského soudu v Záhřebu, který 21. 10. 2013 nařídil jeho přijetí do psychiatrické nemocnice. Proti tomuto rozhodnutí se stěžovatel odvolal s odkazem na znalecký posudek z 10. 8. 2013. Tříčlenný senát Krajského soudu v Záhřebu jeho odvolání zamítl s tím, že jeho námitky nevyvolaly pochybnosti o přijatém rozhodnutí.

Podle dostupných informací nebyl stěžovatel dosud vnitrostátními orgány nalezen, aby mohlo být jeho umístění do psychiatrické léčebny vykonáno.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 ODST. 1 ÚMLUVY

34. Stěžovatel namítl, že řízení vedoucí k rozhodnutí o jeho umístění do psychiatrické nemocnice nebylo spravedlivé. Odkázal přitom na čl. 6 odst. 1 Úmluvy, jež zní následovně:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu…“

35. Ze stejných důvodů se odvolal také na čl. 5 odst. 1 písm. e), odst. 4 Úmluvy.

A. K přijatelnosti

1. Článek 5 odst. 1 písm. e), odst. 4 Úmluvy

36. Soud poznamenává, že po přijetí předmětných rozhodnutí o jeho nedobrovolném umístění do psychiatrické nemocnice nebyl stěžovatel zadržen, protože ho příslušné orgány nemohly nalézt, aby rozhodnutí vykonaly. Z toho důvodu Soud nepovažuje čl. 5 Úmluvy za použitelný na jeho stížnost [viz například Guliyev proti Ázerbájdžánu (rozh.), č. 35584/02, 27. 5. 2004; Lazoroski proti Bývalé jugoslávské republice Makedonii, č. 4922/04, § 65–66, 8. 10. 2009]. Stěžovatelova stížnost podle čl. 5 odst. 1 písm. e), odst. 4 Úmluvy je tudíž neslučitelná s ustanoveními Úmluvy a měla by být odmítnuta v souladu s čl. 35 odst. 3, 4 Úmluvy.

2. Článek 6 Úmluvy

37. Skutečnost, že čl. 5 není použitelný, však nepředstavuje překážku užití čl. 6 Úmluvy na řízení, které s otázkou osobní svobody v projednávaném případě souvi-

sí (Reinprecht proti Rakousku, č. 67175/01, § 51–52, ECHR 2005-XII; Lazoroski, cit. výše, § 66). Soud proto dále posoudí, jestli je v projednávaném případě čl. 6 použitelný v jeho trestní nebo civilní rovině.

38. Stížnost směřuje proti celému vnitrostátnímu řízení, které vedlo k přijetí rozhodnutí o nedobrovolném umístění stěžovatele do psychiatrické nemocnice. Podle vnitrostátního práva se řízení o umístění pachatelů s duševní poruchou do psychiatrické nemocnice skládá ze dvou částí. Prvně je trestním soudem vedeno trestní řízení, kde je rozhodnuto o tom, zda se obviněný v nepříčetnosti dopustil činu jinak trestného a případně, jestli je vysoká pravděpodobnost, že by se mohl pro stejnou duševní poruchu v budoucnu dopustit jednání, které by bylo jinak kvalifikováno jako závažný trestný čin. Pokud k takovému závěru dospěje, nařídí jeho umístění do psychiatrického zařízení na dobu nepřevyšující horní hranici trestní sazby pro příslušný trestný čin. V druhé části je na základě tohoto rozhodnutí trestního soudu započato zvláštní řízení vedené samosoudcem krajského soudu, který nařídí přijetí této osoby do vhodného zařízení (viz body 31–32).

39. Pro posouzení otázky použitelnosti čl. 6 Soud považuje za vhodné prvně zopakovat svoji judikaturu vztahující se k řízením vedeným proti pachatelům s duševní poruchou a jejich nedobrovolném umístění do psychiatrické nemocnice, a poté tu, vztahující se k takovému umístění osob s duševní poruchou obecně (tedy nikoli pachatelů).

a) Judikatura vztahující se k řízením vedeným proti pachatelům s duševní poruchou

40. V případě některých řízení o nedobrovolném umístění pachatelů s duševní poruchou do psychiatrické nemocnice nepovažoval Soud čl. 6 odst. 1 Úmluvy za použitelný v jeho trestní rovině [viz Antoine proti Spojenému království (rozh.), č. 62960/00, ECHR 2003; Kerr proti Spojenému království (rozh.), č. 63356/00, 23. 9. 2003].

41. Vnitrostátní soudy v těchto případech dospěly k závěru, že stěžovatelé nebyli schopni se hájit ani stanout před soudem. To vedlo k přerušení trestního řízení proti nim a započetí nového řízení před novou porotou. Jejím základním úkolem bylo posouzení, jestli stěžovatelé spáchali čin natolik závažný, aby bylo pro ochranu veřejnosti nutné jejich nedobrovolné umístění do psychiatrického zařízení. Vzhledem k tomu, že závěr o jejich neschopnosti se hájit znamenal nemožnost jejich odsouzení či uložení trestu a že rozhodnutí o jejich umístění v psychiatrické nemocnici mělo preventivní účel, dospěl Soud k závěru, že v těchto řízeních nebylo rozhodováno o oprávněnosti trestních obvinění ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy [viz Juncal proti Spojenému království (rozh.), č. 32357/09, § 34, 17. 9. 2013].

42. Článek 6 odst. 1 v jeho trestní rovině naopak Soud užil v případech, kdy bylo umístění pachatelů s duševní poruchou do psychiatrické nemocnice nařízeno trestním soudem v řízení, jehož účelem bylo posouzení, jestli stěžovatel spá-

chal trestný čin a jestli byl v době jeho spáchání za své jednání trestně odpovědný (viz Valeriy Lopata proti Rusku, č. 19936/04, 30. 10. 2012; Vasenin proti Rusku, č. 48023/06, 21. 6. 2016).

43. V nich Soud poukázal na rozdíly mezi průběhem jejich řízení a těch v Antoine a Kerr (oba cit. výše). Soud přitom vzal v úvahu, že v souladu s relevantním vnitrostátním právem byla pozice stěžovatelů jako osob, které spáchaly v nepříčetnosti čin jinak trestný, v zásadě obdobná pozici podezřelého nebo obviněného v trestním řízení. Důraz kladl zejména na skutečnost, že stěžovatelé byli do skončení řízení vedeného proti nim ve vazbě, stejně jako by byl kterýkoli jiný obviněný v běžné trestní věci (viz Valeriy Lopata, cit. výše, § 120; Vasenin, cit. výše, § 130). Ve věci Vasenin (cit. výše, § 130) vzal také Soud v úvahu, že podle vnitrostátního práva požívá osoba ve stěžovatelově situaci plně všech záruk náležejících obviněnému nebo obžalovanému v trestním řízení.

b) Judikatura vztahující se k nedobrovolné hospitalizaci osob s duševní poruchou (nikoli pachatelů) v psychiatrické nemocnici

44. V několika případech týkajících se nedobrovolné hospitalizace osob s duševní poruchou (nikoli pachatelů) v psychiatrické nemocnici Soud shledal čl. 6 odst. 1 Úmluvy použitelným v jeho civilní rovině.

45. Ve věci Aerts proti Belgii (30. 7. 1998, § 59, Zprávy o rozhodnutích a rozsudcích 1998 V) byl stěžovatel držen podle čl. 5 odst. 1 písm. e) jako osoba duševně nemocná. Po svém propuštění zahájil řízení o přezkumu zákonnosti jeho držení a žádal odškodnění. Soud shledal, že čl. 6 odst. 1 byl použitelný v jeho civilní rovině, protože „právo na svobodu je občanským právem".

46. Ve dvou následujících případech, které se také týkaly řízení o zákonnosti držení v psychiatrickém zařízení, Soud odkázal na Aerts a shledal čl. 6 použitelným v jeho civilní rovině. Výslovně přitom zamítl námitku vlády o neslučitelnosti s Úmluvou, přestože se některá z dotčených řízení týkala pouze zákonnosti držení, aniž by byl vznesen požadavek na odškodnění [viz Vermeersch proti Francii (rozh.), č. 39277/98, 30. 1. 2001; Laidin proti Francii (č. 2), č. 39282/98, § 73–76, 7. 1. 2003].

47. Ačkoli v těchto případech stěžovatelé napadli své umístění do psychiatrického zařízení až potom, co byli propuštěni, Soud má za to, že v zásadě není důvod, proč by čl. 6 neměl být použitelný v situaci, kdy je stěžovatel na svobodě a napadá rozhodnutí, které by mělo vést k jeho umístění do psychiatrického zařízení. Pokud by tomu tak nebylo, stěžovatel by se musel vzdát své svobody, aby byl čl. 6 použitelný a on mohl vykonávat práva v něm uvedená (viz obdobně Sanader proti Chorvatsku, č. 66408/12, § 70, 12. 2. 2015). To by však bylo stěží v souladu se zásadou praktické a účinné povahy práv garantovaných Úmluvou (viz mezi mnoha dalšími Al-Dulimi a Montana Management Inc. proti Švýcarsku [GC], č. 5809/08, § 127, 21. 6. 2016).

c) Použití uvedené judikatury na projednávanou věc

48. S ohledem na zvláštní znaky vnitrostátních řízení, jejich skutečný průběh a výše uvedenou judikaturu má Soud v projednávaném případě za to, že není pochyb o použitelnosti čl. 6 odst. 1 v jeho trestní rovině na první část řízení vedených proti stěžovateli před trestními soudy.

49. Primárním účelem těchto řízení – upravených v příslušné trestněprávní legislativě (viz bod 31, čl. 554 trestního řádu) – bylo posouzení, jestli se stěžovatel v nepříčetnosti dopustil jednání, jinak kvalifikovaného jako trestný čin nebezpečného vyhrožovaní, a poté, jestli jeho současný stav vyžaduje uložení opatření o jeho umístění do psychiatrické nemocnice.

50. Trestní soud tedy nerozhodoval výhradně o záležitostech týkajících se stěžovatelova „práva na svobodu“, ale o tom, zda se stěžovatel dopustil jednání představujícího trestný čin a o jeho trestní odpovědnosti, přičemž obě tyto otázky jsou součástí rozhodnutí o oprávněnosti trestního obvinění (viz bod 31). Mimoto posouzení nutnosti použití tohoto opatření je regulováno zvláštními ustanoveními odlišnými od těch, která jsou použitelná na případy duševně nemocných obecně, a výkon tohoto opatření byl upraven samostatně. Délka jeho trvání je navíc omezena horní hranicí trestní sazby vztahující se k předmětnému trestnému činu (viz body 31–32). Není proto pochyb o „trestní“ povaze řízení vedených trestními soudy během vnitrostátních řízení, včetně toho u Ústavního soudu (viz bod 24).

51. Vzhledem k tomu Soud shledává, že čl. 6 odst. 1 Úmluvy je použitelný v jeho trestní rovině na řízení vedená trestními soudy.

52. Pokud jde o navazující řízení vedené příslušným krajským soudem, které vedlo k nařízení stěžovatelova přijetí do vybraného psychiatrického zařízení, Soud poznamenává, že v této fázi již nebylo vedeno trestní řízení proti stěžovateli. Krajský soud se nezabýval povahou a rozsahem stěžovatelovy trestní odpovědnosti, ale soustředil se v zásadě na možnosti jeho přijetí do psychiatrického zařízení. Převzal také odpovědnost za zajištění toho, aby byl stěžovatel v tomto zařízení držen, pouze dokud je nebezpečný ve smyslu čl. 44 příslušného zákona, avšak v souladu s čl. 44a nejdéle po dobu odpovídající horní hranici trestní sazby pro příslušný trestný čin (viz bod 33). Předtím, než mohl být stěžovatel, jako osoba s duševní poruchou, přijat do vybraného psychiatrického zařízení, musel o tom krajský soud vydat příslušné rozhodnutí. Z toho vyplývá, že krajský soud rozhodoval výhradně o záležitostech týkajících se stěžovatelova „práva na svobodu“, což, jak uvedeno výše, spadá do civilní roviny čl. 6 odst. 1 Úmluvy (viz body 44–47 výše).

53. Soud proto shledává, že čl. 6 odst. 1 je použitelný ve své civilní rovině na řízení o nařízení stěžovatelova přijetí do vybraného psychiatrického zařízení vedeného před krajským soudem.

54. Dále Soud poznamenává, že stížnost není zjevně neopodstatněná ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy a není nepřijatelná ani z jiného důvodu. Musí být proto prohlášena za přijatelnou.

B. K věci samé

1. Argumenty stran

55. Stěžovatel namítl, že všechny jeho argumenty a návrhy na doplnění dokazování byly v průběhu řízení zamítnuty. Soudy zejména nevzaly v úvahu návrh na výslech jeho psychiatra V. G. a na doplnění dokazování znaleckým posudkem vypracovaným skupinou znalců v Sarajevu. Zabránily mu tím v účinném napadnutí závěrů znalkyně obžaloby E. S. Nemohl tak dokázat, že jeho umístění do psychiatrické nemocnice by mělo negativní vliv na jeho zdraví. Dále poukázal na to, že jeho případ se netýkal uložení trestní sankce, ale spíše zvláštních opatření užívaných ve vztahu k osobám s duševní poruchou. Tato opatření by však podle jeho mínění neměla být užívána automaticky. Mimoto zdůraznil, že když příslušné soudy nařizovaly jeho přijetí do psychiatrické nemocnice, nepřezkoumaly jeho stav ve světle nových zjištění, zvláště těch od skupiny znalců ze Sarajeva. Namísto toho rozhodly o jeho nedobrovolném přijetí na základě starého znaleckého posudku.

56. Vláda uvedla, že příkaz ke stěžovatelově nedobrovolném umístění do psychiatrické nemocnice představoval zvláštní formu „sankce" užívané v trestním řízení vedeném proti osobě, která spáchala v nepříčetnosti čin jinak trestný. Následující nařízení jeho přijetí do vybraného zařízení bylo vydáno ve zvláštním nesporném řízení. Podle mínění vlády bylo rozhodnutí o jeho nedobrovolném umístění přijato na základě posudku znalců (psychiatra a psychologa). Rozhodnutí příslušných soudů nebyla výsledkem libovůle ani nepřiměřená. Znalecký posudek byl vypracován na základě všech dostupných informací vztahujících se k duševnímu stavu stěžovatele a nebyl proto důvod pro doplňování dokazování. Mimoto měl stěžovatel v řízení vedoucím k vydání příkazu k jeho umístění do psychiatrické nemocnice a o jeho přijetí do vybraného zařízení všechny relevantní procesní záruky, včetně možnosti navrhnout a přezkoumat relevantní důkazy. Není podstatné, že Krajský soud v Záhřebu nevzal v úvahu posudek skupiny lékařů ze Sarajeva, protože v dané fázi řízení již nebylo možné provádět další důkazy a rozporovat závěry o duševním stavu stěžovatele. Stěžovatel měl navrhnout doplnění dokazování v trestním řízení před Městským trestním soudem v Záhřebu. Vláda dále zdůraznila, že znalecký posudek vypracovaný během trestního řízení nelze pro posouzení nutnosti umístění stěžovatele považovat za zastaralý.

2. Posouzení soudem

a) Obecná východiska

57. Soud znovu opakuje, že spravedlnost je klíčovým principem řídícím užití čl. 6. Právo na spravedlivý proces má v demokratické společnosti natolik zásadní postavení, že nemůže být žádný důvod pro restriktivní výklad záruk daných čl. 6 odst. 1 Úmluvy (viz Moreira de Azevedo proti Portugalsku, 23. 10. 1990, § 66, Sé-

rie A č. 189; Gregačević proti Chorvatsku, č. 58331/09, § 49, 10. 7. 2012; Avagyan proti Arménii, č. 1837/10, § 38, 22. 11. 2018). Soud v této souvislosti zdůrazňuje, že v případech týkajících se obžalovaných s duševní poruchou vyvolává toto jejich omezení zvýšenou potřebu pro podporu jejich práv. Vnitrostátní orgány by proto měly vynaložit náležitou péči, aby zajistily jejich účinnou účast na řízení. Pokud toto právo omezují, musejí postupovat zvláště pečlivě, aby duševně nemocného neznevýhodnily v porovnání s jinými obžalovanými, kteří stejného práva požívají (viz Valeriy Lopata, cit. výše, § 125).

58. Úkolem Soudu není zabývat se údajnými právními či jinými vadami učiněnými vnitrostátními soudy. Jinak je tomu však v případě, kdy tyto vady porušují práva a svobody chráněné Úmluvou, například když ve výjimečných případech představují „nespravedlnost“ neslučitelnou s čl. 6 Úmluvy. Článek 6 odst. 1 Úmluvy nestanovuje žádná pravidla pro přípustnost důkazů nebo pro způsob, jakým mají být tyto důkazy hodnoceny, neboť se jedná o záležitosti, které jsou primárně řízeny vnitrostátním právem a soudy. Za normálních okolností není na Soudu, aby přezkoumával otázky týkající se toho, jakou váhu přisuzují vnitrostátní soudy jednotlivým důkazům nebo závěrům a posudkům, které jsou jim předloženy ke zvážení. Soud by neměl fungovat jako čtvrtá instance. Nebude proto podle čl. 6 odst. 1 zpochybňovat hodnocení vnitrostátních soudů, pokud není svévolné nebo zjevně nepřiměřené [viz Moreira Ferreira proti Portugalsku (č. 2) (GC), č. 19867/12, § 83, ECHR 2017 (výňatky), s dalšími odkazy].

59. Podle ustálené judikatury Soudu týkající se principu spojeného s řádným výkonem spravedlnosti by rozhodnutí soudů a tribunálů měla přiměřeně vyložit důvody, na nichž jsou založena. Rozsah této povinnosti se bude lišit v závislosti na povaze rozhodnutí a musí být určen na základě okolností případu. Nevyžaduje podrobnou odpověď na každou vznesenou námitku, ale předpokládá, že strany soudního řízení mohou očekávat konkrétní a jasnou reakci na argumenty, které jsou pro výsledek řízení zásadní (tamtéž, § 84).

60. Článek 6 odst. 1 Úmluvy mimo jiné obsahuje také právo stran řízení vznést připomínky, které pro svůj případ považují za relevantní. Vzhledem k tomu, že Úmluva má garantovat práva, která nejsou jen teoretická a zdánlivá, ale jsou praktická a účinná, může být toto právo považováno za účinné, pouze pokud je stěžovatel skutečně „slyšen“, tedy že jeho připomínky byly soudy řádně přezkoumány. Toto ustanovení ukládá soudům povinnost řádně přezkoumat podání, argumenty a důkazy předložené stranami, a to bez předsudků o tom, jestli jsou pro jeho rozhodnutí relevantní (viz například Kari-Pekka Pietiläinen proti Finsku, č. 13566/06, § 33, 22. 9. 2009, a v něm citovaná rozhodnutí). Ztělesňuje tak princip rovnosti zbraní, který jako jeden z prvků širšího konceptu spravedlivého procesu vyžaduje, aby byla každé ze stran dána přiměřená příležitost prezentovat svůj případ za podmínek, které ji nestaví do podstatně znevýhodněné pozice oproti druhé straně (viz G. B. proti Francii, č. 44069/98, § 58, ECHR 2001-X).

61. Ve vztahu ke znaleckým posudkům by Soud zdůraznil, že požadavek spravedlivého procesu neukládá soudům povinnost přibrat znalce nebo nařídit jakýkoli jiný vyšetřovací úkon jen proto, že to jedna ze stran žádá. Pokud obhajoba trvá na tom, aby soud provedl výslech svědka nebo jiný důkaz (například znalecký posudek), je na vnitrostátních soudech, aby rozhodly, jestli je nezbytné nebo účelné tomuto návrhu vyhovět. Vnitrostátní soud má plnou volnost – omezenou pouze požadavky Úmluvy – odmítnout předvolat svědka navrženého obhajobou, pokud by důkaz jeho výslechem nebyl relevantní pro podstatu obvinění (viz Poletan a Azirovik proti Bývalé jugoslávské republice Makedonii, č. 26711/07 a 2 další, § 95, 12. 5. 2016; pro výslech svědků viz Murtazaliyeva proti Rusku [GC], č. 36658/05, § 158–161, 18. 12. 2018).

62. Pravidla pro shromažďování a předkládání důkazů u soudu by však neměla příliš ztěžovat či znemožňovat obhajobě výkon práv garantovaných čl. 6 Úmluvy. Za určitých okolností může být obtížné rozporovat závěry znalce bez pomoci jiného znalce z příslušného oboru. V tu chvíli nepostačuje pouhé právo obhajoby žádat soud, aby dalšího znalce přibral. K účinnému výkonu tohoto práva musí mít obhajoba možnost představit vlastního znalce (viz Matytsina proti Rusku, č. 58428/10, § 187, 27. 3. 2014, odkazující na Khodorkovskiy a Lebedev proti Rusku, č. 11082/06 a 13772/05, § 731, 25. 7. 2013). Toto právo není absolutní a způsoby, jakými může obhajoba pomoc znalce využít, se mohou lišit (tamtéž, § 732).

63. S ohledem na podobnost procesních záruk podle čl. 6 odst. 1 a čl. 5 odst. 1, 4 Úmluvy (viz Stanev proti Bulharsku [GC], č. 36760/06, § 232, ECHR 2012; Shtukaturov proti Rusku, č. 44009/05, § 66, ECHR 2008), považuje Soud za vhodné ve vztahu k rozhodnutím vedoucím ke stěžovatelově nedobrovolnému umístění do psychiatrické nemocnice, odkázat na svoji judikaturu k čl. 5. Podle té je posouzení odbornosti odlišných psychiatrických názorů primárně na vnitrostátních soudech, k čemuž mají určitý prostor pro uvážení. Pokud vnitrostátní soudy posoudily všechny aspekty odlišných znaleckých posudků stran nezbytnosti umístění osoby do psychiatrické nemocnice, nebude Soud zasahovat, pokud nejsou jejich závěry svévolné nebo neodborné (viz Ruiz Rivera proti Švýcarsku, č. 8300/06, § 62, 18. 2. 2014).

64. Nadto je pravidlem, že opatření zbavující svobody by mělo být uloženo na základě dostatečně aktuálního odborného zdravotního posouzení [viz Aurnhammer proti Německu (rozh.), č. 36356/10, § 35—37, 21. 10. 2014]. Zvláště pro objektivitu posouzení je vyžadována jeho aktuálnost. Otázku, kdy je posouzení dostatečně aktuální, nemůže Soud zodpovědět s obecnou platností, protože je závislá na konkrétních okolnostech každého případu (viz Aurnhammer, cit. výše; Ilnseher proti Německu [GC], č. 10211/12 a 27505/14, § 131, 4. 12. 2018). V důsledku toho, pokud by vnitrostátní orgány neposoudily, jestli duševní porucha osoby setrvává a jestli je jeho nedobrovolné umístění stále nezbytné v době, kdy je přijímán do psychiatrické nemocnice, mohla by v některých případech vyvstat otázka svévol-

nosti (viz například Trutko proti Rusku, č. 40979/04, § 55, 6. 12. 2016, s dalšími odkazy).

65. Soud dále opakuje, že pokud jde o duševní poruchu vyžadující povinné věznění, musí být shledáno, že zbavení osobní svobody je nezbytné, neboť tato osoba potřebuje terapii, léky nebo jinou klinickou léčbu ke zmírnění jejího onemocnění nebo také v případech, kdy potřebuje kontrolu a dohled, aby jí bylo zabráněno například ve způsobení újmy sobě nebo jiným osobám (viz Ilnseher, cit. výše, § 133).

66. Okamžik, kdy musí být spolehlivě stanoveno, že osoba trpí duševní poruchou, je den přijetí opatření o zbavení její osobní svobody v důsledku jejího stavu. Podle judikatury Soudu však závisí zákonnost jejího dalšího držení ve zdravotnickém zařízení na přetrvávání duševní poruchy. Musí proto vždy být zohledněny změny v duševním stavu osoby poté, kdy byl přijat příkaz k jejímu zadržení (viz, *mutatis mutandis*, Ilnseher, cit. výše, § 134).

67. Nakonec by Soud zdůraznil, že požadavky, které jsou vlastní konceptu „spravedlivého procesu" nejsou nezbytně stejné pro případy týkající se rozhodování o občanských právech a povinnostech, jako pro případy týkající se rozhodování o oprávněnosti trestního obvinění. Je to způsobeno absencí podrobných ustanovení pro občanská práva, jako jsou odstavce 2 a 3 čl. 6 vztahující se k trestnímu obvinění. Přestože tato ustanovení mají určité využití i mimo trestní právo, mají Smluvní strany ve vztahu k civilním případům týkajícím se občanských práv a závazků větší volnost než v trestních věcech. Soud nicméně považuje za nezbytné při posuzování řízení spadajících do civilní roviny čl. 6 čerpat inspiraci ze svého postoje v trestněprávních věcech (viz, mezi mnoha dalšími, Carmel Saliba proti Maltě, č. 24221/13, § 67, 29. 11. 2016, s dalšími odkazy).

b) Použití těchto východisek na projednávanou věc

i) K řízení před trestními soudy

68. Soud poznamenává, že Městský trestní soud v Záhřebu nařídil stěžovatelovo umístění do psychiatrického zařízení na základě znaleckého posudku vypracovaného E. S. (viz bod 20). Tento posudek byl původně vypracován bez znalosti zdravotní dokumentace předchozího psychiatrického léčení stěžovatele (viz bod 9). Příslušný soud později znalkyni uložil, aby svá zjištění po prostudování stěžovatelovy zdravotní dokumentace doplnila. E. S. sice získala od praktického lékaře stěžovatele jeho zdravotní dokumentaci, nemohla však kontaktovat jeho psychiatra, univerzitního profesora V. G., který jej šest let léčil. Důvodem měla být skutečnost, že V. G. odešel do důchodu (viz body 11–12).

69. Takto vypracovaný posudek byl Městským trestním soudem v Záhřebu přijat a sloužil jako základ pro jeho rozhodnutí o umístění stěžovatele do psychiatrické nemocnice (viz bod 20). Stejný soud zamítl stěžovatelův návrh na provedení důkazu výslechem V. G. Stejně jako v případě zamítnutí jeho návrhu na slyšení

jeho praktického lékaře, měly být důvodem nedostatek psychiatrické odbornosti a skutečnost, že zdravotní dokumentace byla studována E. S. (viz bod 17). Tyto závěry byly potvrzeny odvolacím soudem, Krajským soudem v Záhřebu. Ten uvedl, že nebyl důvod vyslechnout V. G., protože nebyl soudním znalcem zapsaným na seznamu znalců (viz bod 22).

70. K uvedenému Soud poznamenává, že E. S. nevysvětlila, jakými způsoby se pokusila V. G. kontaktovat. Vnitrostátní soudy však její vysvětlení nekriticky přijaly, aniž by si ověřily jeho věrohodnost. Nadto by mělo být uvedeno, že V. G. nikdy nebyl požádán o předložení zdravotní dokumentace stěžovatelovy léčby. V natolik závažné věci, jako je nedobrovolné umístění osoby do psychiatrické nemocnice, spoléhaly vnitrostátní soudy na skutečnost, že E. S. měla zdravotní dokumentaci od stěžovatelova praktického lékaře, aniž by vzaly v potaz možné riziko, že tato zdravotní dokumentace nebude dostatečně kompletní pro posouzení jeho skutečného stavu. Mělo by být proto také poznamenáno, že E. S. se nikdy se zjištěními V. G. stran stěžovatelovy léčby nevypořádala, nerozporovala je a ani nevyvrátila.

71. Soud navíc poukazuje na to, že stěžovatel v průběhu řízení předložil dvě zdravotní zprávy vyhotovené V. G., podle nichž trpěl chronickým stresem a nedostatečnou adaptací na prostředí, a nikoli paranoidní schizofrenií, jak tvrdila E. S. Navíc V. G. uvedl, s citací několika příkladů ze stěžovatelovy předchozí léčby, že umístění do psychiatrické nemocnice by mohla mít pro jeho další léčbu nepříznivé následky (viz bod 17). Spolehlivost těchto zpráv však byla Městským trestním soudem v Záhřebu zpochybněna, protože odporovaly závěrům E. S. a pocházely od lékaře, kterého soukromě zaplatil stěžovatel (viz bod 20).

72. Soud poznamenává, že rozhodnutí vnitrostátních soudů odmítnout určité „znalecké posudky“ předložené obhajobou, nemusí být zásadně v rozporu s čl. 6 odst. 1 Úmluvy (viz Matytsina, cit. výše, § 193). Dodává, že podle příslušné vnitrostátní úpravy nemohl být V. G. slyšen jako „soudní znalec“ (viz body 22 a 31, čl. 285 a 311 trestního řádu).

73. Obhajoba však musí být schopna účinně vykonávat práva jí garantovaná čl. 6 Úmluvy. Což v některých případech znamená, jak již bylo výše vysvětleno, že obhajoba musí mít možnost účinně rozporovat znalecký posudek s pomocí jiného znalce. Znovu Soud opakuje, že způsoby, jakým tak obhajoba učiní, se mohou lišit (viz bod 62 výše).

74. V projednávaném případě vnitrostátní soudy stěžovatele nespravedlivě znevýhodnily, když bezpodmínečně spoléhaly na znalecký posudek E. S. a odmítly důkazní návrhy obhajoby. Stěžovatelovy možnosti napadnout závěry E. S. byly podstatně omezeny, když nebyl vypracován další znalecký posudek, který by se s námitkami stěžovatele stran závěrů E. S. vypořádal, a stěžovateli nebyla dána ani příležitost vyslechnout „znalce“ v jeho prospěch. V natolik komplexním oboru, jako je duševní stav osoby a předpověď její nebezpečnosti, může být těžké

rozporovat znalecký posudek bez pomoci jiného znalce z příslušného oboru (srov. Matytsina, cit. výše, § 193–194).

75. Z toho vyplývá, že stran přístupu trestních soudů ke znaleckému posudku na duševní stav stěžovatele, byla obhajoba v natolik znevýhodněné pozici oproti obžalobě, že to nelze považovat za slučitelné s principem rovnosti zbraní v trestní rovině čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

ii) K řízení o nařízení přijetí stěžovatele do vybrané psychiatrické nemocnice

76. Soud dále poznamenává, že rozsudek trestního soudu sloužil jako základ pro rozhodnutí o stěžovatelově přijetí do psychiatrické nemocnice v následujícím řízení před samosoudcem Krajského soudu v Záhřebu. Stěžovatelův pokus o doplnění dokazování o znalecký posudek na jeho duševní stav byl tímto soudem zamítnut, aniž by vzal v úvahu relevantní zjištění předložená stěžovatelem o jeho stavu a nutnosti jeho umístění do psychiatrického zařízení (viz bod 27). Důvodem pro tento postup podle vlády bylo, že ve fázi nařizování přijetí stěžovatele do psychiatrické nemocnice již nebylo možné doplňovat dokazování ani napadat závěry trestního soudu. Ta také uvedla, že rozhodnutí trestního soudu bylo založeno na posudku E. S., který byl dostatečně aktuální (viz bod 56 výše).

77. V této souvislosti již Soud dostatečně zdůraznil, že otázku, jestli je zdravotní znalecký posudek dostatečně aktuální, nelze zodpovědět s obecnou platností, protože záleží na konkrétních okolnostech případu. Když tedy není soudem posouzeno, jestli duševní porucha osoby setrvává a jestli je její nedobrovolná hospitalizace nezbytná v době jejího přijetí do psychiatrické nemocnice, může se jednat o svévoli (viz bod 64 výše).

78. Klíčovým problémem tedy je, že podle vlády bylo ve fázi nařizování jeho přijetí do nemocnice pro stěžovatele nemožné doplnit dokazování stran nezbytnosti jeho umístění. Což platilo bez ohledu na dobu, která uplynula od vyhotovení posledního znaleckého posudku, a na to, jak přesvědčivý a relevantní tento důkaz byl. Z toho vyplývá, že bez ohledu na možné změny v jeho duševním stavu a na nebezpečí, které v dané době představoval, nařízení jeho přijetí by bylo vydáno, aniž by měl možnost jakkoli poukázat na relevantní okolnosti opravňující další zhodnocení, nebo dokonce přehodnocení.

79. Navzdory tomu, že uplynulo téměř třináct měsíců od vyhotovení posudku E. S. (viz body 12 a 29), nehledě na další zjištění V. G. a znalecký posudek skupiny psychiatrů ze Sarajeva, které vznesly otázky stran závěrů E. S. o nutnosti umístění stěžovatele do psychiatrického zařízení, nebylo ve fázi nařízení jeho přijetí před Krajským soudem v Záhřebu stěžovateli umožněno doplnit dokazování v jeho prospěch, aby napadl nezbytnost a důvodnost jeho umístění do psychiatrického zařízení. Tento soud navíc nevzal v úvahu skutečnost, že po stěžovatelově propuštění z vazby v srpnu 2012 (viz bod 14) neexistoval žádný náznak toho, že by došlo k jakémukoli incidentu, při němž by představoval hrozbu pro sebe nebo další

osoby. V této souvislosti by mělo být poznamenáno, že po stěžovatelově propuštění z vazby nezapočaly vnitrostátní orgány vůči stěžovateli obecně uplatňované řízení o nedobrovolném přijetí do psychiatrické nemocnice pro osoby s duševní poruchou, které jsou nebezpečné pro sebe nebo další osoby, jak to umožňuje vnitrostátní úprava (viz bod 33).

80. Za těchto okolností Soud shledává, že takto široké omezení stěžovatelovy možnosti ve fázi nařizování jeho přijetí doplňovat dokazování stran nezbytnosti jeho umístění do nemocnice, přestože již uplynula značná doba od prvního rozhodnutí o jeho umístění, nelze považovat za souladné s požadavky spravedlivého procesu a povinností soudů řádně přezkoumat podání, argumenty a důkazy předložené stranami (viz body 62 a 67 výše; Carmel Saliba, cit. výše, § 64). Uvedené je zvláště pravdivé v situaci natolik citlivé, jako je řízení, které by vedlo ke stěžovatelově nedobrovolnému umístění do psychiatrické nemocnice.

81. Soud proto shledává, že řízení o nařízení přijetí stěžovatele do psychiatrické nemocnice bylo v rozporu s požadavky čl. 6 odst. 1 Úmluvy v jeho civilní rovině.

iii) Závěr

82. Ve světle výše uvedených úvah za vzetí v potaz všech nedostatků, které byly v řízeních před vnitrostátními soudy nalezeny, a omezení uvalených na stěžovatele, Soud shledává, že předmětné vnitrostátní řízení, vzaté jako celek, nesplnilo požadavky spravedlivého procesu dané čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

83. Došlo tudíž k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy v jeho trestní rovině ve vztahu k řízení před trestními soudy (body 68–75 výše) a v jeho civilní rovině ve vztahu k řízení o přijetí stěžovatele do psychiatrické nemocnice (viz body 76–81).

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. Prohlašuje námitky podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy týkající se nedostatku spravedlnosti v řízení vedoucím k rozhodnutí o umístění stěžovatele do psychiatrické nemocnice, za přijatelné a zbytek stížnosti za nepřijatelný.

2. Rozhoduje, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy v jeho trestní rovině ve vztahu k řízení před trestními soudy.

3. Rozhoduje, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy v jeho civilní rovině ve vztahu k řízení o nařízení přijetí stěžovatele do psychiatrické nemocnice.

(….)

(Zpracovali JUDr. Ivo Kouřil a Mgr. Bc. Kamila Tokošová)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
VELKÝ SENÁT
25. 6. 2019
VĚC NICOLAE VIRGILIU TĂNASE PROTI RUMUNSKU
(rozsudek ve věci Nicolae Virgiliu Tănase Proti Rumunsku, stížnost č. 41720/13)

Dotčené články Úmluvy:
čl. 2, čl. 6 odst. 1, čl. 8 a čl. 13

Odkazy na českou právní úpravu:
čl. 7, 10, 36 a 39 Listiny základních práv a svobod
§ 158 a násl. zák. č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)
§ 69 zák. č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky
§ 4 zák. č. 300/2013 Sb., o Vojenské policii a o změně některých zákonů

Klíčová slova:
vyšetřování – nedbalostní jednání – civilní a trestní prostředek nápravy – nezávislost vyšetřujících orgánů

Povinnost provést účinné vyšetřování při úmrtí nebo život ohrožujícím zranění osoby při dopravní nehodě

Autorský komentář:

Předkládané rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva (dále „Soud“) se týkalo zejména určení procedurálních povinností smluvních států Úmluvy v případě život ohrožujících zranění utrpěných při rozličných činnostech. V Soudem posuzovaném případě se konkrétně jednalo o postup v případě zranění utrpěných neúmyslným jednáním při dopravní nehodě. Přínos tohoto rozhodnutí spočívá zejména v objasnění, z jakých ustanovení Úmluvy (čl. 2 právo na život, čl. 3 zákaz mučení, nelidského či ponižujícího zacházení, čl. 8 právo na respektování soukromého a rodinného života) má být v případech smrtelných zranění nebo život ohrožujících zranění utrpěných při dopravních nehodách vyvozeny procedurální povinnosti smluvního státu. Soud dospěl k závěru, že tato povinnost vyplývá toliko z procesní části čl. 2 Úmluvy. Stát má z uvedeného článku pozitivní povinnost vést v případě dopravních nehod účinné vyšetřování minimálně do okamžiku, než mají veřejné orgány za prokázané, že jednání nebylo trestným činem, respektive nebylo úmyslné. Obecně není nutné, aby bylo zahájeno trestní řízení, ale věc musí být příslušnými orgány důkladně a účinně prošetřena.

Rozhodnutí je taktéž přínosné z důvodu, že vyjasňuje aplikovatelnost čl. 3 Úmluvy ve vztahu k dopravním nehodám způsobeným náhodou či nedbalostním jednáním. Předchozí judikatura Soudu a zejména jeho rozhodnutí ve věci Kraulaidis proti Litvě, č. 76805/11, rozsudek ze dne 8. 11. 2016, totiž na první pohled mohly naznačovat, že čl. 3 Úmluvy byl aplikovatelný i na takové dopravní nehody. Nicméně dle předkládaného rozhodnutí není čl. 3 Úmluvy na neúmyslně způsobené dopravní nehody aplikovatelný.

Lze tak uzavřít, že předkládané rozhodnutí je významné pro tuzemskou právní praxi zejména z hlediska postupu veřejných orgánů a jejich pozitivních procesních povinností vyplývajících jim z uvedených článků.

(Zpracovali JUDr. Pavel Simon a Mgr. Petr Barták, LL.M.)

SHRNUTÍ SKUTKOVÉHO STAVU

Stěžovatel, toho času soudce u rumunského krajského soudu, byl dne 3. 12. 2004 účastníkem dopravní nehody. V průběhu jejího vyšetřování tvrdil, že třetí osoba narazila do zadní části jeho auta (řidič D. I.), což způsobilo kolizi jeho motorového vozidla se zaparkovaným vojenským nákladním vozidlem (řidič J. C. P.). Tvrdil, že následkem dopravní nehody a zejména čelního nárazu do vojenského vozidla měl utrpět vážná zranění, a to mj. polytraumata a zlomeniny, přičemž se stěžovatel musel podrobit několika operacím, opakovaným hospitalizacím a přibližně 200 až 250 dnům lékařské péče.

Policie zahájila úkony trestního řízení záhy poté, co k nehodě došlo. Shromáždila důkazy včetně výpovědí účastníků nehody. V červnu 2005 uplatnil stěžovatel jako poškozený v rámci trestního řízení svůj soukromoprávní nárok na náhradu majetkové a nemajetkové újmy. Jelikož byl stěžovatel soudcem, tak řízení převzalo vyšší státní zastupitelství. Trestní řízení v průběhu osmi let prošlo mnoha články soudní soustavy včetně odnětí věci jednomu soudu a jejího přidělení soudu jinému.

Orgány činné v trestním řízení zkoumaly různé způsoby, jak určit pachatele dopravní nehody. Odborné zprávy a posudky se zabývaly otázkami, zda příčinou nehody byla nepřiměřená rychlost jízdy ze strany stěžovatele, zda řidič, který narazil do zadní části stěžovatelova vozu, dodržoval bezpečnou vzdálenost a zda byl vojenský nákladní vůz správně zaparkován. Tyto posudky taktéž měly stanovit sled událostí, tedy objasnit, zda došlo prvně ke kolizi mezi třetí osobu a stěžovatelem, nebo ke kolizi auta stěžovatele se zaparkovaným vojenským nákladním vozem. Zvažována byla i možnost, jestli nebyl za nehodu alespoň částečně zodpovědný stěžovatel, jelikož se objevily nesrovnalosti ohledně jeho testu na přítomnost alkoholu v krvi. Stěžovatel však nebyl nikdy trestně stíhán.

Orgány činné v trestním řízení nakonec trestní řízení s řidiči zbylých vozidel zastavily, jelikož dle jejich názoru nebyly naplněny všechny znaky trestného činu, jelikož vojenské nákladní vozidlo bylo zaparkováno v souladu s platnými předpisy.

U řidiče druhého vozidla pak nebylo možné zjistit, zda to byl právě tento náraz, který způsobil zranění stěžovatele, nebo zda tomu bylo nárazem do zaparkovaného vojenského nákladního vozidla či kombinací obou kolizí. V červnu *2012 došlo k promlčení případné trestní odpovědnosti. Dovolání a ústavní stížnost stěžovatele byly v roce 2013 zamítnuty.*

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. ROZSAH PŘÍPADU A CHARAKTERISTIKA STÍŽNOSTI

A. Podání stran

71. Stěžovatel ve své stížnosti tvrdil, že po nehodě utrpěl vážnou újmu na zdraví, která představovala nebezpečí pro jeho život. Tvrdil také, že vyšetřování okolností nehody bylo nepřiměřeně dlouhé. Vnitrostátní soudy rovněž přezkoumaly pouze jeho odvolání proti rozhodnutím státního zastupitelství, žádné z těchto rozhodnutí však nezahrnovalo meritorní přezkum věci. Hlavním zájmem úřadů bylo skrýt a zkreslit pravdu, spíše než objasnit okolnosti nehody. Nebylo mu dovoleno do spisu založit relevantní důkazy, úřady se dopustily několika zneužívajících jednání, přičemž měly pomoci pachatelům. Podle jeho názoru všechny výše uvedené elementy představovaly ponížení a nelidské a ponižující zacházení. Tímto jednáním se cítil dotčený, přičemž vzal v úvahu také skutečnost, že po nehodě trpěl vážným postižením. Konečně zákonné omezení trestní odpovědnosti vstoupilo v platnost v průběhu vyšetřovací fáze trestního řízení tak, jak bylo zamýšleno vnitrostátními orgány.

72. Ve svých následných písemných vyjádřeních k Soudu se stěžovatel odvolával mimo jiné na skutečnost, že řidič J. C. P. byl státním zaměstnancem. Pracoval jako civilní zaměstnanec vojenské jednotky a v době nehody byl na oficiální misi na základě pověření této vojenské jednotky jménem rumunského státu.

73. Vláda uvedla, že stěžovatel ve svém prvním podání k Soudu a ve svých následných písemných podáních senátu netvrdil, že stát nepřijal dostatečná právní pravidla a opatření k regulaci provozu motorových vozidel na veřejných silnicích. Rovněž nezmínil žádný aspekt, na základě kterého by věc spadala do působnosti čl. 8 Úmluvy.

74. Vláda poukázala na to, že ve výše uvedeném prvním podání k Soudu si stěžovatel stěžoval, že způsob, jakým vnitrostátní orgány vyšetřovaly dopravní nehodu, jejíž obětí se stal, představuje nelidské a ponižující zacházení. Nicméně za takových okolností, jako jsou okolnosti projednávaného případu, nebyl čl. 3 Úmluvy použitelný na základě své hmotněprávní části, jelikož způsob, jakým orgány prováděly šetření, byl dostatečně pokryt procesními povinnostmi zakotvenými *inter alia* v tomto článku.

75. Ve svých následných písemných podáních před senátem stěžovatel výslovně uvedl, že jeho stížnost k Soudu se týkala zneužití ze strany státních orgánů při vyšetřování okolností nehody a jeho nemožnosti domoci se v této věci spravedlnosti a nikoli zranění, které utrpěl v důsledku jednání řidiče D. I. Rovněž uvedl, že si nestěžuje na porušení čl. 2 Úmluvy. Následná podání stěžovatele navíc jasně prokázala, že nezamýšlel stěžovat si na údajné porušení čl. 3 v rámci jeho procesní části.

76. Vláda se domnívala, že Soud musí vzít v úvahu svobodnou vůli stěžovatele a omezit rozsah projednávaného případu na stížnosti uvedené v jeho původní stížnosti a v jeho následných podáních, aniž by se tento rozsah změnil.

77. Vláda rovněž uváděla, že stěžovatel nikdy u Soudu netvrdil, že stát je odpovědný za jednání J. C. P. na základě jeho postavení státního zaměstnance. Také trestní řízení proti J. C. P. skončilo dne 30. 9. 2011 – více než šest měsíců před tím, než stěžovatel podal svou stížnost k Soudu – a vnitrostátní soudy závazně rozhodly, že J. C. P. nebyl za nehodu odpovědný (viz výše). Ve spisu navíc nebyl žádný důkaz o odpovědnosti státu za nehodu. Soud nemohl duplikovat úsilí příslušných orgánů a nezávisle zjistit okolnosti nehody nebo určit osoby odpovědné za nehodu.

78. Vláda uznala, že J. C. P. byl zaměstnancem vojenské jednotky a že v době nehody vykonával své profesní povinnosti. Nicméně J. C. P. byl civilním zaměstnancem uvedené jednotky a podle příslušného vnitrostátního práva mohla být vojenská jednotka odpovědná za nehodu, pouze pokud by příslušné úřady shledaly J. C. P. odpovědného za nehodu. Jelikož však J. C. P. neměl dle vyšetřování žádnou odpovědnost za dopravní nehodu, nebyly tak dle vlády hmotné části čl. 2 a 3 Úmluvy v projednávaném případě použitelné.

79. Vláda se navíc domnívala, že kvalifikace J. C. P. jako státního zaměstnance je pro výsledek projednávaného případu irelevantní, protože stěžovatel netvrdil, že status J. C. P. byl prvkem ovlivňujícím vnitrostátní vyšetřování. Kromě toho bylo vnitrostátní vyšetřování provedeno civilními státními zástupci bez vazby na J. C. P. nebo vojenskou jednotku, která ho zaměstnávala.

B. Posouzení soudu

80. Soud od začátku poznamenává, že stížnost formulovaná stěžovatelem (viz bod 71 výše) se dotýká dvou věcí. Na jedné straně se týkala údajné délky a neúčinnosti trestního vyšetřování a údajné nemožnosti získat rozhodnutí o opodstatněnosti jeho občanského nároku po dopravní nehodě, jejímž byl účastníkem. Na druhé straně šlo o zacházení, které stěžovatel utrpěl z důvodu způsobu, jakým orgány vyšetřovaly okolnosti nehody.

81. Stížnost stěžovatele lze tedy rozdělit do dvou různých kategorií: zaprvé část jeho stížnosti týkající se vedení trestního vyšetřování a zadruhé část jeho stížnosti

týkající se chování státních orgánů zapojených do vyšetřování. V případě obou výše uvedených částí stížnosti se stěžovatel ve svém prvním podání výslovně a široce opíral o čl. 3, 6 a 13 Úmluvy.

82. Soud poznamenává, že pokud jde o obě části stížnosti, vláda tvrdila, že částečně nespadají do oblasti působnosti případu, kterou má Soud přezkoumat (viz body 73–76 a 78–79 výše). Je tedy nutné stanovit rozsah a právní posouzení každé kategorie stížnosti stěžovatele, pod kterou má být dle Úmluvy podřazena.

83. V této souvislosti Soud opakuje, že stížnost sestává ze dvou prvků: skutkových tvrzení a právních argumentů. Na základě zásady *iura novit curia* není Soud vázán právními důvody uváděnými stěžovatelem podle Úmluvy a jejích protokolů a má pravomoc rozhodnout o právním posouzení stížnosti na základě tvrzených skutečností, a to přezkoumáním stížnosti podle ustanovení Úmluvy, která jsou odlišná od těch, kterých se dovolává stěžovatel (viz Radomilja a ostatní proti Chorvatsku, č. 37685/10 a 22768/12, rozsudek velkého senátu ze dne 20. 3. 2018, § 126).

84. Co se týče první části stížnosti stěžovatele, která se týká vedení trestního vyšetřování, poznamenává Soud, že tato nezahrnuje tvrzení o úmyslném jednání nebo podezřelých okolnostech vyšetřování. Stejně jako stěžovatel nepřipisuje tuto mimořádnou událost tomu, že státní orgány nepřijaly dostatečná právní pravidla a opatření k regulaci provozu motorových vozidel na veřejných silnicích k zajištění bezpečnosti účastníků silničního provozu. Rovněž netvrdil, že za jednání J. C. P. byl odpovědný stát, protože byl civilním zaměstnancem vojenské jednotky a tedy státním zaměstnancem.

85. Pokud jde o tuto část stížnosti, tak stěžovatel poukázal na závažné důsledky dopravní nehody na jeho fyzickou integritu. Předložil důkazy o tom, že výše uvedené důsledky byly považovány za život ohrožující a byly výsledkem nedbalostního jednání. Jeho původní stížnost se nezakládala na čl. 2 Úmluvy. Jeho následná písemná podání senátu stále obsahovala určitá tvrzení, která by mohla být vykládána v tom smyslu, že si stěžovatel nestěžoval podle čl. 2 Úmluvy. Další podání mohla být interpretována jako uznání toho, že si nestěžoval na základě procesní části čl. 3 Úmluvy. Nicméně stěžovatel ve svém druhém vyjádření před senátem učinil několik dalších prohlášení a poznámek, které naznačovaly něco jiného.

86. Vzhledem k výše uvedenému se Soud domnívá, že první část stížnosti stěžovatele se týká jeho procesních práv a/nebo procesních povinností uložených státním orgánům v kontextu jejich nedbalostního jednání, které má velmi závažné fyzické nebo život ohrožující důsledky. Navíc, s ohledem na konkrétní kontext věci, se Soud domnívá, že taková procesní práva a odpovídající povinnosti státu mohou být za určitých okolností zakotveny nejen v čl. 3, 6 odst. 1 a 13, na které stěžovatel poukázal, ale také v čl. 2 a 8 Úmluvy. Ačkoli se stěžovatel výslovně neodvolával na tato dvě ustanovení, Soud s ohledem na skutkový základ stížnosti (viz bod 71 výše) považuje za vhodné přezkoumat projednávanou věc rovněž z hlediska čl. 2 a 8 Úmluvy.

87. V důsledku toho se Soud domnívá, že by měl přezkoumat stížnost stěžovatele týkající se vedení trestního vyšetřování z hlediska procesních práv a odpovídajících povinností zakotvených v každém z výše uvedených ustanovení. Rovněž se domnívá, že by měl využít příležitosti, kterou nabízí tento případ, k objasnění rozsahu procesních záruk obsažených v každém z těchto ustanovení v posuzované oblasti.

88. Pokud jde o druhou část stížnosti stěžovatelky, Soud poznamenává, že tato část se týká jeho tvrzení, že orgány zapojené do vyšetřování vystavily stěžovatele ponížení a špatně s ním zacházely.

89. Vzhledem ke zvláštní povaze tvrzení stěžovatele nemůže Soud v tomto ohledu přijmout argument vlády, že stížnost by mohla být dostatečně vyřízena jejím přezkumem ve výše uvedeném kontextu procesních povinností žalovaného státu (viz například Kurt proti Turecku, rozsudek ze dne 25. května 1998, § 130–134, Sbírka rozsudků a rozhodnutí 1998-III; Çakıcı proti Turecku, č. 23657/94, rozsudek velkého senátu ze dne 15. 5. 1995, § 98, EÚLP 1999-IV; a Taş proti Turecku, č. 24396/94, rozsudek ze dne 14. 11. 2000, § 77–80). V důsledku toho má Soud za to, že stížnost týkající se zacházení se stěžovatelem orgány zapojenými do vyšetřování vyžaduje zvláštní přezkum, který musí být proveden na základě hmotné části čl. 3 Úmluvy.

90. S ohledem na výše uvedené úvahy bude Soud nejprve zkoumat část stížnosti stěžovatele týkající se vedení trestního vyšetřování a následně část týkající se jednání orgánů zapojených do vyšetřování.

II. STÍŽNOST TÝKAJÍCÍ SE VEDENÍ TRESTNÍHO VYŠETŘOVÁNÍ

91. Stěžovatel si stěžoval na délku a neúčinnost trestního vyšetřování a na údajnou nemožnost získat rozhodnutí o opodstatněnosti svého občanského nároku po dopravní nehodě, jejímž byl účastníkem. Jak již bylo uvedeno výše (viz body 86–87), Soud tuto stížnosti přezkoumá z hlediska čl. 2, 3, 6 odst. 1, 8 a 13 Úmluvy (…).

A. K údajnému porušení čl. 2, 3 a 8 Úmluvy

92. Stěžovatel uváděl, že trestní vyšetřování bylo nepřiměřeně dlouhé a neúčinné.

1. *Přijatelnost*

(…)

(b) Aplikovatelnost čl. 2, 3 a 8
(i) Podání stran

(…)

(ii) Posouzení soudu

(α) Prvky týkající se situace stěžovatele, které je třeba vzít v úvahu při posouzení případu

111. V projednávaném případě je třeba poznamenat, že stěžovatel byl účastníkem dopravní nehody, která podle znaleckého posudku ze dne 27. 6. 2005 ohrozila jeho život. Stěžovatelovo auto se střetlo se dvěma vozidly, z nichž jedno jelo a druhé bylo zaparkované. V důsledku toho stěžovatel utrpěl vážná vnitřní zranění a zlomeniny končetin a kostí, jakož i trpěl závažnými komplikacemi při léčbě, které vyžadovaly 200 až 250 dnů lékařské péče. Zdá se, že stěžovatel trpí dlouhodobými závažnými fyzickými a psychologickými následky včetně zdravotního postižení.

112. V tomto ohledu Soud nemůže přijmout tvrzení vlády, že fyzické následky, které žalobce utrpěl, včetně části jeho snížené pohyblivosti, nebyly následkem nehody. Soud poznamenává, že dostupné lékařské dokumenty ve skutečnosti ukazují, že stěžovatel utrpěl po nehodě polytraumata, poúrazové mezenterní ruptury a zlomeniny a/nebo jinak zraněné kosti a části těla. V důsledku toho podstoupil několik operací včetně chirurgického zákroku, který zahrnoval odstranění části jeho střev a vyžadoval tracheotomii kvůli respiračním komplikacím, které se zřejmě objevily během jeho hospitalizace, i když měl stěžovatel již před nehodou maligní nádor hrtanu a astma. Síla stisku v jeho pravé ruce a rozsah únosu jeho pravé paže byly sníženy. Soud dále poznamenává, že stěžovatel trpěl posttraumatickou stresovou poruchou. Nehoda tedy předcházela alespoň některým dlouhodobým zdravotním problémům, kterými stěžovatel trpěl po 3. 12. 2004, a proto byly přímo, nebo alespoň nepřímo spojeny s nehodou.

113. Soud poznamenává, že k nehodě stěžovatele došlo v noci na veřejné silnici, přičemž účastníky byli další dva řidiči. Od začátku bylo jasné, že skutky kumulativně vedoucí k výše popsaným nešťastným následkům byly buď čistou náhodou, nebo důsledkem nedbalosti. Stěžovatel během vnitrostátního vyšetřování ani ve své původní stížnosti Soudu nikdy netvrdil, že ostatní dva řidiči jednali úmyslně nebo že byl cílem jejich jednání (viz bod 84 výše). Přestože se zdá, že stěžovatel v následných písemných podáních k Soudu naznačil, že nehoda byla skutečně způsobena úmyslně, nebo že k ní došlo za podezřelých okolností (viz bod 155 níže), tak ve spisu není žádný důkaz, který by mohl jeho tvrzení podpořit. Naopak, vyšetřování zahájené úřady ohledně okolností nehody se týkalo neúmyslného trestného činu.

114. Soud uvádí, že se zdá, že úřady zvážily možnost, že za nehodu byl částečně odpovědný sám stěžovatel, jelikož neřídil předvídavě. Otázky, zda byl stěžovatel plně, nebo alespoň částečně odpovědný za vážná zranění, která utrpěl, a zda řídil pod vlivem alkoholu, však vyšetřováním nebyly objasněny.

(β) Článek 3

– *Obecné principy*

115. Soud poznamenává, že čl. 3 ve spojení s obecnou povinností státu podle čl. 1 Úmluvy – „smluvní strany přiznávají každému, kdo podléhá jejich jurisdikci, práva a svobody uvedené … v Úmluvě" – vyžaduje, aby státy přijaly opatření pro zajištění toho, aby jednotlivci v jejich jurisdikci nebyli vystaveni špatnému zacházení, včetně špatného zacházení ze strany soukromých osob (viz A. proti Spojenému království, původní stížnost č. 25599/94, rozsudek ze dne 23. 9. 1998, § 22, Sbírka 1998-VI; a Z. a ostatní proti Spojenému království, č. 29392/95, rozsudek velkého senátu ze dne 10. 5. 2001, § 73–75, ECHR 2001-V). Tento obecný požadavek zahrnuje i procesní povinnost. V případech nepodložených tvrzení o lékařské nedbalosti byly povinnosti podle čl. 3 uložené orgánům vykládány tak, že v zásadě nevyžadují trestněprávní opatření k nápravě [viz VC proti Slovensku, č. 18968/07, rozsudek ze dne 8. 11. 2011, § 125–26 , ECHR 2011 (výňatky); NB proti Slovensku, č. 29518/10, rozsudek ze dne 12. 6. 2012, § 84; IG a ostatní proti Slovensku, č. 15966/04, rozsudek ze dne 13. 11. 2012, § 129; a Dvořáček proti České republice, č. 12927/13, rozsudek ze dne 6. 11. 2014, § 111]. Naproti tomu, pokud jednotlivec uplatňuje „prokazatelný nárok" nebo „důvěryhodné tvrzení", že byl podroben jednání porušujícímu čl. 3, mimo jiné policií nebo jinými podobnými orgány, výše uvedená ustanovení implicitně vyžadují vedení účinného vyšetřování trestní povahy. Pokud by tomu tak nebylo, byl by obecný zákaz mučení a nelidského a ponižujícího zacházení a trestání i přes jeho zásadní význam v praxi neúčinný [viz Assenov a ostatní proti Bulharsku, č. 24760/94, rozsudek ze dne 28. 10. 1998, § 102, Sbírka 1998-VIII; Labita proti Itálii, č. 26772/95, rozsudek velkého senátu ze dne 6. 4. 2000, § 131, ECHR 2000-IV; El-Masri proti Bývalé jugoslávské republice Makedonie, č. 39630/09, rozsudek velkého senátu ze dne 13. 12. 2012, § 186, EÚLP 2012; Mocanu a ostatní proti Rumunsku, č. 10865/09 a 2 další, rozsudek ze dne 17. 9. 2014, § 317, EÚLP 2014 (výňatky); Bouyid proti Belgii, č. 23380/09, rozsudek velkého senátu ze dne 28. 9. 2015, § 116, ECHR 2015]. I v případě neexistence formální stížnosti má stát ipso facto povinnost podle uvedeného článku provést účinné vyšetřování, jakmile se takovou věc dozví úřady (viz Gorgiev proti Bývalé jugoslávské republice Makedonie, č. 26984/05, rozsudek ze dne 19. 4. 2012, § 64; El-Masri, citováno výše, § 186).

116. Při zkoumání, zda byla osoba „vystavena ... zacházení", které je „nelidské nebo ponižující" ve smyslu čl. 3, tak bylo obecným přístupem Soudu zdůraznění toho, že zacházení musí dosáhnout požadované minimální úrovně závažnosti, pokud má spadat do oblasti působnosti tohoto ustanovení. Posouzení této úrovně je relativní a závisí na všech okolnostech případu, zejména na délce takového zacházení, jeho fyzických nebo duševních účincích a v některých případech na pohlaví, věku a zdravotním stavu oběti (viz Muršić proti Chorvatsku, č. 7334/13, rozsudek velkého senátu ze dne 20. 10. 2016, § 97; Paposhvili proti Belgii, č. 41738/10,

rozsudek velkého senátu ze dne 13. 12. 2016, § 174; a Khlaifia a ostatní proti Itálii, č. 16483/12, rozsudek velkého senátu ze dne 15. 12. 2016, § 159).

117. Při určování, zda byla dosažena prahová hodnota závažnosti, může Soud vzít v úvahu také další faktory, a to zejména: účel, pro který bylo s osobou špatně zacházeno, spolu se záměrem nebo motivací za ním, i když neexistence úmyslu ponížit nebo zneuctít oběť nemůže mít za následek vyloučení závěru o porušení čl. 3; kontext, ve kterém bylo s osobou špatně zacházeno, jako je atmosféra zvýšeného napětí a emocí; a zda byla oběť ve zranitelné situaci (viz Khlaifia a ostatní, citováno výše, § 160).

118. Posouzení toho, zda zacházení s osobou dosáhlo minimální úrovně závažnosti, obvykle zahrnuje posouzení rozsahu skutečného ublížení na zdraví nebo intenzity fyzického nebo duševního utrpení. Avšak i při absenci těchto charakteristik, kdy zacházení s jednotlivcem jej ponižuje nebo oslabuje, projevuje mu nedostatek respektu nebo snižuje jeho lidskou důstojnost nebo vzbuzuje pocity strachu, úzkosti nebo méněcennosti, které mohou narušit morální a fyzický odpor jednotlivce, tak i takové zacházení může být charakterizováno jako ponižující a rovněž spadající pod zákaz stanovený v čl. 3. Může dostačovat to, že oběť je ponížena ve svých vlastních očích, pokud tomu tak není v očích ostatních (viz Bouyid, citováno výše, § 87).

119. Pokud jde o zacházení způsobené soukromými osobami, Soud opakovaně uvedl, že čl. 3 je použitelný v případech úmyslného špatného zacházení, jako je znásilnění, sexuální zneužívání nebo násilí, včetně násilí v rámci rodiny nebo zranění utrpěných při rvačce, které zahrnuje chování schopné vyvolat u oběti pocity ponížení a degradace [viz, mimo jiné, MC proti Bulharsku, č. 39272/98, rozsudek ze dne 4. 12. 2003, ECHR 2003-XII; Beganović proti Chorvatsku, č. 46423/06, rozsudek ze dne 25. 6 2009; Biser Kostov proti Bulharsku, č. 32662/06, rozsudek ze dne 10. 1. 2012; Muta proti Ukrajině, č. 37246/06, rozsudek ze dne 31. 7. 2012, § 58; Dimitar Shopov proti Bulharsku, č. 17253/07, rozsudek ze dne 16. 4. 2013; SZ proti Bulharsku, č. 29263/12, rozsudek ze dne 3. 3. 2015; Y. proti Slovinsku, č. 41107/10, rozsudek ze dne 28. 5. 2015, ECHR 2015 (výňatky); M. a M. proti Chorvatsku, č. 10161/13, rozsudek ze dne 3. 9. 2015, ECHR 2015 (výňatky); a Sakir proti Řecku, č. 48475/09, rozsudek ze dne 24. 3. 2016].

120. Jiný přístup byl přijat ve věci Kraulaidis proti Litvě (č. 76805/11, rozsudek ze dne 8. 11. 2016, § 57), tato věc se taktéž týkala dopravní nehody. Soud „poznamenal, že v důsledku nehody byl stěžovatel vážně zraněn a ztratil schopnost chodit. Tím situace dosáhla prahové hodnoty nezbytné k tomu, aby spadala do působnosti čl. 3 Úmluvy.“ Obdobně v rozsudku Mažukna proti Litvě (č. 72092/12, rozsudek ze dne 11. 4. 2017, § 81) soud poznamenal, že v důsledku pracovního úrazu utrpěl stěžovatel zranění na tváři a hrudi, které jej znetvořilo a zhoršilo jeho schopnost provádět výrazy obličeje, přičemž zranění dle lékařů představovalo nenapravitelné a závažné poškození jeho zdraví; „Je zřejmé, že… situace dosáhla prahu nezbyt-

ného pro to, aby spadala do působnosti čl. 3 Úmluvy“. Společnou charakteristikou úvah uvedených v obou výše uvedených rozsudcích je jejich zaměření pouze na povahu a stupeň utrpěných zranění. Článek 3 byl tedy považován za použitelný v situacích, které nezahrnují úmyslný čin vůči oběti.

121. Soud je toho názoru, že přístup k posouzení toho, zda byla osoba vystavena špatnému zacházení, které dosáhlo minimální úrovně závažnosti, jak je popsáno v bodech 116–118 výše, která byla stanovena na základě několika po sobě jdoucích rozsudků velkého senátu, zůstává správným i v případě zacházení způsobeného soukromými osobami. Jak je vidět z uvedeného, zahrnuje to zohlednění řady faktorů, z nichž každý může mít významnou váhu. Všechny tyto faktory předpokládají, že zacházení, kterému byla oběť „vystavena“, bylo důsledkem úmyslného činu.

Aplikace obecných principů na projednávaný případ

122. Soud poznamenává, že je nesporné, že závažnost utrpení, fyzického nebo duševního, které lze přičíst určitému opatření nebo události, byla významným aspektem v mnoha případech, kdy Soud rozhodl o použitelnosti čl. 3 a že neexistence jakéhokoli úmyslu poškodit, ponižovat nebo znevážit osobu nemůže vyloučit závěr o porušení čl. 3.

123. Podle názoru Soudu však nelze v souladu s výše uvedeným přístupem (viz bod 121) považovat tělesné úrazy a fyzické a duševní utrpení, které jednotlivec utrpěl v důsledku nehody, která je pouze výsledkem náhody nebo nedbalosti, za důsledek „zacházení“, kterému byla tato osoba „podrobena“ ve smyslu čl. 3. Jak je již uvedeno v odstavcích 116–118, takové zacházení je v podstatě, i když nikoli výlučně, charakterizováno úmyslem ublížit, ponížit nebo degradovat jednotlivce projevem neúcty nebo snížením jeho lidské důstojnosti nebo vytvořením pocitů strachu, úzkosti nebo méněcennosti, které jsou schopné narušit jeho morální a fyzický odpor. V případě stěžovatele se žádné takové prvky neobjevují.

124. Z toho vyplývá, že část stížnosti stěžovatele podle čl. 3, která se týká vedení vyšetřování, je neslučitelná *ratione materiae* s ustanoveními Úmluvy ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) a čl. 4.

(γ) Článek 8

Obecné principy

125. Soud znovu opakuje, že cílem čl. 8 je v zásadě ochrana jednotlivce před svévolným zásahem veřejných orgánů. Toto ustanovení však nejen nutí stát, aby se zdržel takových zásahů: kromě tohoto primárně negativního závazku existují i pozitivní povinnosti spojené s účinným respektováním soukromého života. Tyto povinnosti mohou zahrnovat přijetí opatření určených k zajištění respektování soukromého života i v oblasti vztahů jednotlivců mezi sebou (viz mimo jiné X a Y proti Nizozemsku, rozsudek ze dne 26. 3. 1985, § 23, řada A, č. 91; a Söderman proti Švédsku, č. 5786/08, rozsudek velkého senátu ze dne 12. 11. 2013, § 78, EÚLP 2013).

126. Pojem „soukromý život“ je široký pojem, na který se nevztahuje vyčerpávající definice [viz Bensaid proti Spojenému království, č. 44599/98, rozsudek ze dne 6. 2. 2001, § 47, EÚLP 2001-I; Bărbulescu proti Rumunsku, č. 61496/08, § 70, rozsudek velkého senátu ze dne 5. 9. 2017 (výňatky); a Denisov proti Ukrajině, č. 76639/11, rozsudek velkého senátu ze dne 25. 9. 2018, § 95] a který zahrnuje také fyzickou a duševní integritu osoby (viz X a Y, citováno výše, § 22; a Medžlis Islamske Zajednice Brčko a ostatní proti Bosně a Hercegovině, č. 17224/11, rozsudek velkého senátu ze dne 27. 6. 2017, § 76). Tělo osoby je navíc intimním aspektem soukromého života (viz Y. F. proti Turecku, č. 24209/94, rozsudek ze dne 22. 7. 2003, § 33, EÚLP 2003-IX).

127. Pokud jde o ochranu fyzické a morální integrity jednotlivce před jinými osobami, Soud rozhodl, že kladné povinnosti orgánů – v některých případech samostatně podle čl. 8 nebo i ve spojení s čl. 3 – mohou zahrnovat povinnost udržovat a v praxi uplatňovat odpovídající právní rámec poskytující ochranu před násilnými činy mezi jednotlivci (viz Söderman, citováno výše, § 80, a odkazy v něm uvedené). V některých případech, jako v případech znásilnění a sexuálního zneužívání dětí, kde se jedná o základní hodnoty a základní aspekty soukromého života, bylo shledáno, že pozitivní povinnost států zahrnuje zajištění toho, aby právní řád obsahoval účinná trestněprávní ustanovení, přičemž tyto závazky se týkají i účinného trestního vyšetřování; v některých méně závažných případech bylo shledáno, že postačuje přítomnost občanskoprávního prostředku nápravy (například Söderman, citováno výše, § 81–85). V oblasti lékařské péče Soud rozhodl, že ačkoliv právo na zdraví jako takové není mezi právy zaručenými Úmluvou nebo jejími protokoly, pozitivní povinnost podle čl. 8 (souběžná s právem podle čl. 2) je: zaprvé, mít v právním řádu právní předpisy, které nutí veřejné i soukromé nemocnice, aby přijaly vhodná opatření na ochranu fyzické integrity svých pacientů, a zadruhé, aby poskytly obětem lékařské nedbalosti přístup k řízením, v nichž mohou případně získat odškodnění (viz Vasileva proti Bulharsku, č. 23796/10, rozsudek ze dne 17. 3. 2016, § 63; a Jurica proti Chorvatsku, č. 30376/13, rozsudek ze dne 2. 5. 2017, § 84).

128. Soud však zdůrazňuje, že ne každé jednání nebo opatření soukromé osoby, které nepříznivě ovlivňuje fyzickou a morální integritu jiné osoby, bude v rozporu s právem na respektování soukromého života zaručeným čl. 8 (viz Costello-Roberts proti Spojenému království, rozsudek ze dne 25. 3. 1993, řada A č. 247-C; Bensaid, citováno výše, § 46; a Tonchev proti Bulharsku, č. 18527/02, rozsudek ze dne 19. 11. 2009). Znovu opakuje, že dosažení prahové hodnoty závažnosti je nezbytné pro použitelnost čl. 8 v takové situaci (viz Denisov, citováno výše, § 114). Mimoto z ustálené judikatury Soudu nic nenasvědčuje tomu, že by se rozsah soukromého života vztahoval na činnosti, které mají v zásadě veřejný charakter (viz Friend a ostatní proti Spojenému království, č. 16072/06, usnesení ze dne 24. 11. 2009, § 42).

Aplikace obecných principů na projednávaný případ

129. Soud uvádí, že není pochyb o tom, že stěžovatel byl vážně zraněn v důsledku dopravní nehody. Vyvstává otázka, zda taková osobní újma je záležitostí týkající se soukromého života stěžovatele ve smyslu čl. 8.

130. V tomto ohledu Soud zaprvé poznamenává, že zranění stěžovatele vyplynula z jeho dobrovolné účasti na činnosti – řízení motorového vozidla na veřejné silnici – což byla činnost, která se v zásadě uskutečnila na veřejnosti (viz, *mutatis mutandis*, Friend a ostatní, citováno výše, § 43; srov. Peck proti Spojenému království, č. 44647/98, rozsudek ze dne 28. 1. 2003, § 62, ECHR 2003-I). Je pravdou, že ze samotné své podstaty tato činnost představovala riziko, že v případě nehody může dojít k vážné osobní újmě (viz, *mutatis mutandis*, Vilnes a ostatní proti Norsku, č. 52806/09 a 22703/10, rozsudek ze dne 5. 12. 2013, § 222 a 239). Toto riziko však bylo minimalizováno dopravními předpisy zaměřenými na zajištění bezpečnosti silničního provozu pro všechny jeho účastníky, mimo jiné prostřednictvím řádného oddělení vozidel na silnici. Zadruhé k nehodě nedošlo v důsledku násilného činu, jehož cílem bylo poškodit fyzickou a morální integritu stěžovatele. Nelze ji ani přirovnat k žádnému z jiných typů situací, kdy Soud již dříve konstatoval, že stát má pozitivní povinnost chránit fyzickou a morální integritu (viz bod 127 výše).

131. Na základě těchto skutečností Soud neshledává žádný konkrétní aspekt lidské interakce nebo kontaktu, který by mohl v projednávaném případě založit aplikaci čl. 8 Úmluvy.

132. Z toho vyplývá, že stížnost stěžovatele podle čl. 8 týkající se vedení vyšetřování je *ratione materiae* neslučitelná s ustanoveními Úmluvy ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) a odst. 4.

(δ) Článek 2

Úvod

133. Soud na úvod poznamenává, že projednávaná věc se týká údajné nedbalosti v souvislosti s dopravní nehodou, při níž byl stěžovatel zraněn. Na základě argumentů stěžovatele je na Soudu, aby určil, zda se projednávaná věc dá na základě uvedených skutkových okolnosti podřadit pod procesní část čl. 2. Nejprve uvede obecné zásady upravující aplikovatelnost čl. 2, zvláště na nehody a nedbalostní jednání a následně posoudí uplatňování těchto zásad v projednávaném případě.

Obecné principy

134. Soudní dvůr znovu opakuje, že první věta čl. 2, která se řadí mezi jedno z nejzásadnějších ustanovení Úmluvy a rovněž zakotvuje jednu ze základních hodnot demokratických společností tvořících Radu Evropy, vyžaduje, aby se stát nejen zdržel „úmyslného“ zbavení života, ale aby také podniknul příslušné kroky k ochraně životů osob spadajících do jeho jurisdikce (viz LCB proti Spojenému království, rozsudek ze dne 9. 6. 1998, § 36, Sbírka 1998-III; Calvelli a Ciglio proti

Itálii, č. 32967/96, rozsudek velkého senátu ze dne 17. 1. 2002, § 48, EÚLP 2002-I; a Fernandes de Oliveira proti Portugalsku, č. 78103/14, rozsudek velkého senátu ze dne 31. 1. 2019, § 104).

135. Tato hmotněprávní pozitivní povinnost spočívá v prvotní povinnosti státu zavést legislativní a správní rámec určený k účinnému odrazení od ohrožení práva na život [viz Öneryıldız proti Turecku, č. 48939/99, rozsudek velkého senátu ze dne 30. 11. 2004, § 89, EÚLP 2004-XII; Budayeva a ostatní proti Rusku, č. 15339/02 a 4 další, rozsudek ze dne 20. 3. 2008, § 129, EÚLP 2008 (výňatky); Kolyadenko a ostatní proti Rusku, č. 17423/05 a 5 dalších, rozsudek ze dne 28. 2. 2012, § 157; a Fernandes de Oliveira, citováno výše, § 103 a 105-07]. Uplatňuje se v souvislosti s jakoukoli činností, ať už veřejnou či nikoli, v níž může být ohroženo právo na život (Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu proti Rumunsku, č. 47848/08, rozsudek velkého senátu ze dne 17. 7. 2014, § 130, EÚLP 2014; a Lopes de Sousa Fernandes proti Portugalsku, č. 56080/13, rozsudek velkého senátu ze dne 19. 12. 2017, § 165). Tato povinnost rovněž vyžaduje, aby stát přijal předpisy, které nutí instituce, ať soukromé nebo veřejné, aby přijaly vhodná opatření na ochranu lidských životů [v souvislosti s použitím síly státními složkami viz McCann a ostatní proti Spojenému království, rozsudek ze dne 27. 9. 1995, § 151, řada A č. 324; Makaratzis proti Řecku, č. 50385/99, rozsudek velkého senátu ze dne 20. 12. 2004, § 58, 59 a 62, EÚLP 2004-XI; Perişan a ostatní proti Turecku, č. 12336/03, rozsudek ze dne 20. 5. 2010, § 85; v souvislosti se zdravotnictvím, Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu, citováno výše, § 130; Lambert a ostatní proti Francii, č. 46043/14, rozsudek velkého senátu ze dne 5. 6. 2015, § 140, EÚLP 2015 (výňatky); Lopes de Sousa Fernandez, citováno výše, § 166; a Fernandes de Oliveira, citováno výše, § 105, v souvislosti s průmyslovými činnostmi, Öneryıldız, citováno výše, § 71 a 90; a Kolyadenko a ostatní, § 158]. V této souvislosti i absence přímé odpovědnosti státu za smrt jednotlivce nebo za ohrožení jeho života nevylučuje použitelnost čl. 2 (viz Cavit Tınarlıoğlu proti Turecku, č. 3648/04, rozsudek ze dne 2. 2. 2016, § 61). Soud zdůrazňuje, že v rámci silniční dopravy jsou tyto povinnosti vnitrostátních orgánů spojeny s povinností zavést vhodný rámec preventivních opatření zaměřených na zajištění veřejné bezpečnosti a minimalizaci počtu dopravních nehod.

136. Zadruhé existuje i další hmotněprávní pozitivní povinnost – přijmout preventivní funkční opatření k ochraně osoby před jinou osobou (viz Osman proti Spojenému království, rozsudek ze dne 28. 10. 1998, § 115, Sbírka 1998-VIII), nebo za zvláštních okolností k ochraně před sama sebou [viz Renolde proti Francii, č. 5608/05, rozsudek ze dne 16. 10. 2008, § 81, EÚLP 2008 (výňatky); Haas proti Švýcarsku, č. 31322/07, rozsudek ze dne 20. 1. 2011, § 54, EÚLP 2011; a Fernandes de Oliveira, citováno výše, § 103 a 108–15]. Soud rozhodl, že taková povinnost musí být vykládána způsobem, který na státní orgány neuvaluje nemožné nebo nepřiměřené břímě. Ne každé domnělé ohrožení života může vzhledem k úřadům

představovat požadavek Úmluvy, aby stát přijal efektivní opatření, která zabrání naplnění tohoto rizika. Aby se případu tato pozitivní povinnost týkala, musí být prokázáno, že státní orgány v té době věděly nebo měly vědět o existenci skutečného a bezprostředního rizika pro život identifikované osoby nebo jednotlivců ze strany třetí osoby (trestnou činností) a že nepřijaly opatření v rámci svých pravomocí, o nichž by se dalo důvodně předpokládat, že tomuto riziku zabrání (Osman, citováno výše, § 115–16; Öneryıldız, citováno výše, § 74 a 101; Bone proti Francii, č. 69869/01, usnesení ze dne 1. 3. 2005; Cavit Tınarlıoğlu, citováno výše, § 91–92; a Fernandes de Oliveira, citováno výše, § 109). Soud je toho názoru, že tato povinnost může za určitých okolností zahrnovat poskytnutí naléhavého lékařského ošetření v případě život ohrožující nehody.

137. Zatřetí, Soud znovu opakuje, že povinnost státu zajistit právo na život musí být považována za zahrnující nejen tyto hmotněprávní pozitivní povinnosti, ale také v případě úmrtí procesní pozitivní povinnost mít zavedený účinný nezávislý soudní systém. Takový systém se může lišit podle rozličných okolností (viz odstavec 158 níže). Měl by však být schopný neprodleně zjistit skutkové okolnosti, potrestat viníky a poskytnout oběti přiměřenou nápravu (viz Calvelli a Ciglio, citováno výše, § 49; Vo proti Francii, č. 53924/00, rozsudek velkého senátu ze dne 8. 7. 2004, § 89, EÚLP 2004-VIII; Šilih proti Slovinsku, č. 71463/01, rozsudek velkého senátu ze dne 9. 4. 2009, § 155 a 192; a Lopes de Sousa Fernandes, citováno výše, § 214).

138. Tato procesní povinnost nezávisí na tom, zda je stát v konečném důsledku shledán odpovědným za smrt na základě hmotněprávní části ustanovení, ale představuje samostatnou a autonomní povinnost (viz Šilih, citováno výše, § 156 a 159). Tato povinnost spočívá v provedení účinného vyšetřování státními úřady, pokud došlo k usmrcení v důsledku použití síly, ale může se vztahovat i na nehody za předpokladu, že došlo k usmrcení osoby. V této souvislosti Soud shledal, že čl. 2 je aplikovatelný i v případě nehod, zejména dopravních nehod, kde přímá oběť nehody zemřela (viz například Anna Todorova proti Bulharsku, č. 23302/03, rozsudek ze dne 24. 5. 2011; Prynda proti Ukrajině, č. 10904/05, rozsudek ze dne 31. 7. 2012; a Fatih Çakır a Merve Nisa Çakır proti Turecku, č. 54558/11, rozsudek ze dne 5. 6. 2018, § 41).

139. Soud, v případě určitých okolností, rovněž shledal, že tato procesní povinnost podle čl. 2 je splněna i v případech, kdy osoba, jejíž právo na život bylo údajně porušeno, nezemřela. V takových případech Soud považoval za podstatné, že oběť utrpěla zranění ohrožující život (viz Igor Shevchenko proti Ukrajině, č. 22737/04, rozsudek ze dne 12. 1. 2012; a Kotelnikov proti Rusku, č. 45104/05, rozsudek ze dne 12. 7. 2016), a to v souvislosti s dopravními nehodami.

140. Z judikatury Soudu dále vyplývá, že v případě, že oběť nebyla usmrcena, ale přežila, a která netvrdí, že se jednalo o úmysl ji usmrtit, jsou kritéria pro stížnost, aby byla přezkoumána podle tohoto aspektu čl. 2, zaprvé, zda se dotyčná oso-

ba stala obětí činnosti, ať už veřejné nebo soukromé, která svou podstatou ohrožuje život oběti skutečným a bezprostředním rizikem, a za druhé, zda utrpěla zranění, která se při jejich výskytu jeví jako život ohrožující. Další faktory, jako například to, zda oběť unikla smrti čistě náhodou [srov. Makaratzis, citováno výše, § 54–55, v souvislosti se střelbou policistů (bez následku smrti) při divokém pronásledování; a Krivova proti Ukrajině, č. 25732/05, rozsudek ze dne 9. 11. 2010, § 45] nebo zda byla oběť infikována potenciálně smrtelnou nemocí (viz GN a ostatní proti Itálii, č. 43134/05, rozsudek ze dne 1. 12. 2009, v souvislosti s nákazou hepatitidou C prostřednictvím krevních transfuzí) mohou taktéž hrát roli. Hodnocení Soudu vždy závisí na konkrétních okolnostech. Ačkoli neexistuje žádné obecné pravidlo, zdá se, že pokud je činnost svou povahou nebezpečná a vystavuje život člověka reálnému a bezprostřednímu riziku, jako je použití život ohrožujícího násilí, úroveň utrpěných zranění nemusí být rozhodující a v případě, že ani nedošlo ke zranění, tak může být v těchto případech stížnost stále přezkoumávána podle čl. 2 (viz RR a ostatní proti Maďarsku, č. 19400/11, rozsudek ze dne 4. 12. 2012, § 32, kde vyloučení osoby ze systému ochrany svědků znamenalo vystavení této osoby život ohrožující pomstě mafie; Kolyadenko a ostatní, citováno výše, § 155, v souvislosti s přírodními katastrofami).

141. Soud shledal, že tato pozitivní procesní povinnost vyplývá z čl. 2 ve vztahu k řadě různých druhů činností, ať už jsou veřejné nebo soukromé, například v oblasti zdravotnictví ve vztahu k jednání a opomenutí zdravotnických pracovníků (viz Calvelli a Ciglio, citováno výše; Vo, citováno výše; a Lopes de Sousa Fernandes, citováno výše); v souvislosti se správou nebezpečných činností vedoucích k průmyslovým nebo environmentálním katastrofám (viz Öneryıldız, citováno výše; a Budayeva a ostatní, citováno výše); jakož i pokud jde o zajištění bezpečnosti na palubě lodi (Leray a ostatní proti Francii, č. 44617/98, usnesení ze dne 16. 1. 2001), ve vlacích (viz Kalender proti Turecku, č. 4314/02, rozsudek ze dne 15. 12. 2009), na staveništi (viz Pereira Henriques proti Lucembursku, č. 0255/00, rozsudek ze dne 9. 5. 2006; a Cevrioğlu proti Turecku, č. 69546/12, rozsudek ze dne 4. 10. 2016), během profesionálních hlubinných potápěčských operací (viz Vilnes a ostatní, citováno výše), na hřišti (viz Koceski proti Bývalé jugoslávské republice Makedonie, č. 41107/07, usnesení ze dne 22. 10. 2013) nebo ve škole (viz Ilbeyi Kemaloğlu a Meriye Kemaloğlu proti Turecku, č. 19986/06, rozsudek ze dne 10. 4. 2012). Výše uvedený seznam však není vyčerpávající (viz Ciechońska proti Polsku, č. 19776/04, rozsudek ze dne 14. 6. 2011, § 63; Ilbeyi Kemaloğlu a Meriye Kemaloğlu, citováno výše, § 35; Banel proti Litvě, č. 14326/11, rozsudek ze dne 18. 6. 2013, § 65; a R. Š. proti Lotyšsku, č. 44154/14, rozsudek ze dne 8. 3. 2018, § 79).

142. Kde skutečné a bezprostřední riziko úmrtí není z povahy činnosti zřejmé, závažnost zranění utrpěná stěžovatelem nabývá na významu. V takových případech je třeba stížnost přezkoumat podle čl. 2 pouze pokud závažnost zranění byla

taková, že život oběti byl vážně ohrožen (viz Krivova, citováno výše, § 45; Igor Shevchenko, citováno výše, § 42; Cavit Tınarlıoğlu, citováno výše, § 68; a Kotelnikov, citováno výše, § 97).

143. V této souvislosti se Soud při určování, zda daná újma měla život ohrožující povahu, opakovaně opíral o její závažnost a následky (viz Krivova, citováno výše, bod 45; Igor Shevchenko, citováno výše, § 43; Cavit Tınarlıoğlu, citováno výše, § 68; a Kotelnikov, citováno výše, § 98). Při tomto posuzování se pro aktivaci čl. 2 za dostatečně závažné považuje: vážné poškození centrální nervové soustavy; těžká poranění hlavy a páteře; vážné poškození dolní a horní části těla vyžadující naléhavé a/nebo dlouhodobé lékařské ošetření; jakož i následné účinky zahrnující kóma, dlouhodobá těžká postižení a/nebo zbavení právní způsobilosti; úplná ztráta osobní samostatnosti (srov. Krivova, citováno výše; Igor Shevchenko, citováno výše; Cavit Tınarlıoğlu, citováno výše; Kotelnikov citováno výše). Přestože tento seznam není vyčerpávající a posouzení může záviset na okolnostech každého případu, musí být prokázáno, že existuje příčinná souvislost mezi daným incidentem nebo událostí a utrpěnými zraněními.

144. Na tomto základě se Soud domnívá, že v souvislosti s nehodami a údajným nedbalostním jednáním je čl. 2 použitelný, pokud byla dotčená činnost sama o sobě nebezpečná a ohrožovala život stěžovatele skutečným a bezprostředním rizikem (viz body 140–141 výše) nebo pokud zranění, která stěžovatel utrpěl, vážně ohrožovala život (viz body 142–143 výše). V takových situacích platí procesní povinnost provést účinné vyšetřování státními orgány. Čím méně je zřejmá bezprostřednost a reálnost rizika vyplývajícího z povahy činnosti, tím významnější je požadavek na závažnost zranění, které stěžovatel utrpěl. Jedná se tak zejména o případy, kdy je vysoce riziková soukromá činnost regulována podrobným legislativním a administrativním rámcem, jehož přiměřenost a dostatečnost pro snížení rizika života je nade vši pochybnost, nebo není zpochybňována.

145. Nelze popřít, že se mohou vyskytnout situace, kdy v okamžik události nebo incidentu není zřejmé, zda je život oběti skutečně a bezprostředně ohrožen, nebo zda utrpěná zranění vážně ohrožují život. V tomto ohledu se Soud domnívá, že by pro použitelnost čl. 2 bylo dostačující, že se riziko jeví jako skutečné a bezprostřední v momentě, kdy se tyto vyskytnou. Stejně jako u čl. 3 Úmluvy, jak je uvedeno výše v bodě 115, jakmile se o takové věci dozví státní orgány, má stát *ipso facto* povinnost podle čl. 2 provést účinné vyšetřování (viz, *mutatis mutandis*, Ergi proti Turecku, rozsudek ze dne 28. 7. 1998, § 82, Sbírka 1998-IV; a McKerr proti Spojenému království, č. 28883/95, rozsudek ze dne 4. 5. 2001, § 111, EÚLP 2001-III). Tato povinnost platí tak dlouho, dokud není prokázáno, že riziko pro život nebylo skutečné a bezprostřední nebo že zranění zjevně vážně neohrožovala život. Jaká forma vyšetřování by k tomuto účelu postačovala, je otázkou, která bude podrobně prozkoumána níže (viz odstavec 164).

Aplikace obecných principů na projednávaný případ

146. Soud poznamenává, že v době incidentu se stěžovatel účastnil činnosti, která potenciálně mohla mít za následek vážné ohrožení života člověka. Rovněž poznamenává, že v průběhu let se řízení vozidel stalo přísně regulovanou činností a bylo vynaloženo značné úsilí na zlepšení bezpečnosti silničního provozu. Kromě toho bezpečnost silničního provozu závisí na mnoha faktorech, včetně kvality silnic a proškolení budoucích řidičů.

147. Vzhledem k rozsahu platných předpisů a rozšíření této činnosti v každodenním životě Soud uznává, že řízení vozidel dnes mohou mnozí vnímat jako činnost, která obvykle není zvláště nebezpečná. Avšak ze zřetele nelze ztrácet skutečnost, že nebezpečí může záviset mimo jiné na kvalitě vymáhání práva v této oblasti. Bez ohledu na vynaložené úsilí zůstává skutečností, že k incidentům v silniční dopravě, včetně dopravních nehod, dochází a ty mohou vést k vážnému fyzickému zranění, nebo dokonce ke ztrátě života.

148. Bez ohledu na to, zda lze řízení považovat za zvláště nebezpečnou aktivitu nebo ne, Soud poznamenává, že pokud riziko plynoucí z povahy činnosti je méně evidentní, závažnost zranění utrpěných stěžovatelem nabývá větší důležitosti (viz bod 142 výše).

149. V případě stěžovatele jeho účast na výše uvedené činnosti způsobila, že byl vážně zraněn. Přestože jeho zranění nakonec nevedla k jeho usmrcení, soudní znalec je považoval za dostatečně závažná, aby ohrozila jeho život. Jeho zranění vyžadovala naléhavé a dlouhodobé lékařské ošetření a opakované hospitalizace a zanechala na něm dlouhodobé psychologické a fyzické následky. S ohledem na důkazní situaci Soud nevidí důvod pochybovat o tom, že za okolností stěžovatelova případu v době nehody existovalo prokazatelné tvrzení, že jeho zranění byla natolik závažná, že představovala vážné nebezpečí pro jeho život.

150. S ohledem na výše uvedené a zejména na život ohrožující úrazy utrpěné stěžovatelem, dochází Soud k závěru, že čl. 2 je použitelný.

(ε) Závěr

151. Za těchto okolností v rozsahu, v jakém jsou čl. 3 a 8 Úmluvy uplatňovány, Soud považuje část stížnosti stěžovatele týkající se vedení vyšetřování za neslučitelnou *ratione materiae* s ustanoveními Úmluvy ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) a 4 (viz body 124 a 132 výše).

152. Soud se však domnívá, že námitka vlády týkající se použitelnosti čl. 2 Úmluvy na tuto část stížnosti stěžovatele musí být zamítnuta.

153. Soud proto bude nadále zkoumat tuto část stížnosti výhradně na základě procesní části čl. 2 Úmluvy.

154. Soud má za to, že tato část stížnosti není zjevně neopodstatněná ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy. Dále konstatuje, že není nepřípustná z jiných důvodů. Proto musí být prohlášena za přijatelnou.

2. *Věcné posouzení*

(a) Podání stran

(…)

(b) Posouzení soudu

(i) *Obecné principy*

157. Soud připomíná, že v případě smrti nebo život ohrožující fyzické újmy je třeba mít za to, že povinnost státu zajistit právo na život zahrnuje také zavedení účinného nezávislého soudního systému, který je schopen rychle zjistit skutkové okolnosti věci, dovést viníky k zodpovědnosti a poskytnout přiměřenou nápravu oběti (viz body 137 a 139 výše).

158. Způsob vyšetřování vyžadovaný touto povinností se liší podle povahy zásahu do práva na život. Článek 2 může za určitých okolností zahrnovat použití trestního práva (viz mimo jiné Calvelli a Ciglio, citováno výše, § 51; Vo, citováno výše, § 90; a Šilih, citováno výše, § 194). Například, pokud byla smrt způsobena úmyslně, je obecně nutné provést trestní vyšetřování (viz mimo jiné Mustafa Tunç a Fecire Tunç proti Turecku, č. 24014/05, rozsudek velkého senátu ze dne 14. 4. 2015, § 170); to samé platí, pokud byl život úmyslně ohrožen.

159. V případech neúmyslného způsobení smrti a/nebo ohrožení života Soud znovu opakuje, že požadavek na zavedení účinného soudního systému bude považován za splněný, pokud právní systém poskytuje oběti (nebo jejich nejbližším příbuzným) prostředek nápravy u občanských soudů, a to buď samostatně, nebo ve spojení s prostředkem nápravy u trestních soudů, který umožňuje stanovit odpovědnost a získat přiměřené občanské odškodnění. Pokud se jedná o státního zaměstnance nebo členy určitých profesí, lze rovněž uvažovat o disciplinárních opatřeních (viz Calvelli a Ciglio, citováno výše, § 51; Vo, citováno výše, § 90; Šilih, citováno výše, § 194; Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu, citováno výše, § 132; a Lopes de Sousa Fernandes, citováno výše, § 137).

160. Soud dále opakuje, že Úmluva jako taková sice nezaručuje právo na zahájení trestního řízení proti třetím osobám, ale v případech neúmyslných zásahů do práva na život nebo tělesnou integritu mohou existovat výjimečné okolnosti, kdy pro splnění procesní povinnosti uložené čl. 2 je nezbytné účinné trestní vyšetřování. K takovým okolnostem může dojít například v případě, že došlo ke ztrátě nebo ohrožení života z důvodu jednání orgánu veřejné moci, které překračuje chybný úsudek nebo nedbalost nebo pokud k úmrtí došlo za podezřelých okolností nebo z důvodu tvrzeného dobrovolného a bezohledného ignorování právních povinností podle příslušných právních předpisů soukromou osobou (viz mimo jiné v souvislosti s nebezpečnými průmyslovými činnostmi, Öneryıldız, citováno výše, § 71; v souvislosti s dopravními nehodami, při nichž došlo ke ztrátám na životech za podezřelých okolností, Al Fayed proti Francii, č. 38501/02, usnesení ze dne 27. 9. 2007, § 73; v souvislosti s odmítnutím zdravotní péče, Asiye Genc proti Turecku,

č. 24109/07, rozsudek ze dne 27. 1. 2015, § 73; v souvislosti s vojenskými činnostmi, Oruk proti Turecku, č. 33647/04, rozsudek ze dne 4. 2. 2014, § 56–65; a Railean proti Moldavsku, č. 23401/04, rozsudek ze dne 5. 1. 2010, § 28; a v souvislosti s dopravní nehodou způsobenou dobrovolným a bezohledným jednáním jednotlivce v souvislosti s přepravou nebezpečných věcí, Sinim proti Turecku, č. 9441/10, rozsudek ze dne 6. 6. 2017, § 63).

161. V případě úmrtí Soud rozhodl, že pokud není od počátku jasně prokázáno, že smrt vznikla v důsledku nehody nebo jiného neúmyslného činu, a kde je hypotéza protiprávního zabití přinejmenším skutkově sporná, Úmluva vyžaduje, aby bylo provedeno vyšetřování, které dosáhne minimální hodnoty účinnosti k objasnění okolností smrti. Skutečnost, že vyšetřování nakonec potvrdí hypotézu, že došlo pouze k nehodě, nemá na tuto otázku žádný dopad, protože povinnost vyšetřování má konkrétně za cíl vyvrátit nebo potvrdit jednu nebo druhou hypotézu (viz Mustafa Tunç a Fecire Tunç, citováno výše, § 133). Za těchto okolností existuje povinnost účinného úředního vyšetřování, i když předpokládaný pachatel není státním zaměstnancem (tamtéž, § 171). Podle názoru Soudu by se výše uvedené mělo vztahovat i na případy zranění ohrožujících život.

162. Pokud jde o smrt nebo život ohrožující újmu způsobenou při nehodě v silniční dopravě, Soud se domnívá, že jakmile se o incidentu dozvědí úřady, tak musí vynaložit veškeré přiměřené úsilí s ohledem na praktické zkušenosti s vyšetřováním, mimo jiné zajištěním nezbytných prostředků k rychlému a důkladnému zajištění důkazů z místa činu, jako i dalších relevantních důkazů, aby byly tyto důkazy zabezpečeny a aby bylo odstraněno nebo minimalizováno jakékoli riziko opomenutí, které by později mohlo ohrozit možnosti stanovení odpovědnosti a určení odpovědných osob. Tato odpovědnost je na úřadech a nemůže být, jak bylo uvedeno výše, ponechána na podnětu oběti nebo jejich příbuzných (viz, *mutatis mutandis*, McKerr, citováno výše, § 111). Povinnost shromažďovat důkazy by měla platit alespoň do doby, než bude objasněna povaha odpovědnosti a než jsou orgány přesvědčeny, že neexistují důvody pro vedení nebo pokračování trestního vyšetřování.

163. Soud má za to, že jakmile bylo při počátečním vyšetřování zjištěno, že smrt nebo život ohrožující újma nebyla způsobena úmyslně, je logickým důsledkem obou forem procesních přístupů popsaných výše v bodech 159 a 160–161 považování občanského prostředku nápravy za dostatečný, a to bez ohledu na to, zda osoba, o které se předpokládá, že je odpovědná za incident, je soukromá strana nebo státní zaměstnanec.

164. V situaci, kdy je vyžadováno vedení trestního vyšetřování (viz výše odstavce 158 a 160–161), druh vyšetřování, které bude postačovat k dosažení cíle účinného provedení vnitrostátních právních předpisů, které chrání právo na život a dohnání odpovědných osob k jejich odpovědnosti, se mohou lišit podle okolností. Bez ohledu na použitý způsob vyšetřování však musí úřady jednat z vlastního podnětu, jakmile se věc dozví. Nemohou jednat až na podnět přímé oběti nebo

jeho příbuzných, ať už podáním formální stížnosti, nebo převzetím odpovědnosti za provedení vyšetřování (viz, *mutatis mutandis*, McKerr, citováno výše, § 111).

165. Aby bylo vyšetřování „účinné“ v kontextu čl. 2 Úmluvy, musí být vyšetřování přiměřené (viz Ramsahai a ostatní proti Nizozemsku, č. 52391/99, rozsudek velkého senátu ze dne 15. 5. 2007, § 324, EÚLP 2007-II). To znamená, že musí být schopno vést ke zjištění skutkových okolností a případně k určení a potrestání odpovědných osob (viz Mustafa Tunç a Fecire Tunç, citováno výše, § 172; a Armani Da Silva proti Spojenému království, č. 5878/08, rozsudek velkého senátu ze dne 30. 3. 2016, § 233).

166. Vyšetřování také musí být důkladné, což znamená, že úřady musí podniknout všechny přiměřené kroky, které mají k dispozici k zajištění důkazů o události; vždy se musí vážně pokusit zjistit, co se stalo, a nespoléhat se na unáhlené nebo neopodstatněné závěry vzhledem k ukončení vyšetřování nebo k jejich použití jako podkladů svých rozhodnutí (viz Mocanu a ostatní, citováno výše, § 325; viz podle čl. 3 Úmluvy, El-Masri, citováno výše, § 183; Bouyid, citováno výše, § 123).

167. Dále by mělo být zdůrazněno, že i když mohou existovat překážky nebo potíže, které brání pokroku ve vyšetřování, pro veřejnou bezpečnost a pro udržení důvěry veřejnosti v dodržování principů právního státu a při předcházení tomu, aby vznikaly pochybnosti o výskytu tajných dohod nebo tolerování protiprávních činů, je nezbytná rychlá reakce úřadů. Řízení musí být rovněž ukončeno v přiměřené lhůtě (viz Šilih, citováno výše, § 195; a Lopes de Sousa Fernandes, citováno výše, § 218).

168. Rovněž je obecně nezbytné, aby vnitrostátní systém vytvořený k určení příčiny smrti nebo vážného fyzického zranění byl nezávislý. To znamená nejen nepřítomnost hierarchického nebo institucionálního propojení, ale také praktickou nezávislost, která znamená, že všechny osoby pověřené prováděním posouzení v řízení o určení příčiny smrti nebo fyzického zranění požívají formální a faktické nezávislosti od osob zapojených do událostí (viz Bajić proti Chorvatsku, č. 41108/10, rozsudek ze dne 13. 11. 2012, § 90; a Lopes de Sousa Fernandes, citováno výše, § 217).

169. V případě, jako je ten projednávaný, kdy jsou k dispozici různé právní prostředky nápravy, občanské i trestní, Soud zváží, zda by bylo možné považovat tyto prostředky společně, jak ustanoveno zákonem a uplatňováno v praxi, za právní prostředky schopné prokázat skutkové okolnosti, dohnat viníky k zodpovědnosti a poskytnout oběti přiměřenou nápravu. Volba prostředků k zajištění pozitivních povinností podle čl. 2 je v zásadě věcí, která je na uvážení smluvního státu. Existují různé možnosti, jak zajistit práva vyplývající z Úmluvy, a přestože stát neuplatnil jedno konkrétní opatření stanovené vnitrostátními právními předpisy, může splnit svou pozitivní povinnost jinými prostředky (viz Ciechońska, citováno výše § 65; Ilbeyi Kemaloğlu a Meriye Kemaloğlu, citováno výše, § 37; a Lopes de Sousa Fernandes, citováno výše, § 216).

170. Uvedené povinnosti však nebudou splněny, pokud ochrana poskytovaná vnitrostátním právem existuje pouze teoreticky: především musí účinně fungovat v praxi (viz Calvelli a Ciglio, citováno výše, § 53; Šilih, citováno výše, § 195, a Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu, citováno výše, § 132). Nejedná se o závazek výsledku, ale pouze prostředků (viz Šilih, citováno výše, § 193; a Lopes de Sousa Fernandes, citováno výše, § 221). Pouhá skutečnost, že řízení skončilo nepříznivě pro oběť (nebo příbuznou osobu), tedy sama o sobě neznamená, že žalovaný stát nesplnil své pozitivní povinnosti podle čl. 2 Úmluvy (viz Besen proti Turecku, č. 48915/09, usnesení ze dne 19. 6. 2012, § 38; a Lopes de Sousa Fernandes, citovano výše, § 221).

171. Konečně Soud znovu zdůrazňuje, že dodržování procesních požadavků čl. 2 je posuzováno na základě několika základních parametrů, včetně výše uvedených parametrů (viz body 166–168). Tyto prvky spolu navzájem souvisejí a každý z nich, posuzovaný samostatně, neznamená sám o sobě konec, jako je tomu v případě požadavků na spravedlivý proces podle čl. 6. Jedná se o kritéria, která společně umožňují určit stupeň účinnosti vyšetřování. Ve vztahu k účelu účinného vyšetřování musí být vyhodnoceny všechny záležitosti včetně otázky rychlosti a vhodnosti (viz zejména s ohledem na nezávislost vyšetřování, Mustafa Tunç a Fecire Tunç, citováno výše, § 225).

(ii) Aplikace obecných principů na projednávaný případ

172. Soud již uvedl konkrétní okolnosti stěžovatelova případu, které je třeba vzít v úvahu při jeho posouzení (viz bod 113). V případě život ohrožujících zranění způsobených neúmyslně vyžaduje procesní povinnost stanovená v čl. 2 pouze to, že právní systém umožňuje stěžovateli prostředek nápravy u občanských soudů, a nikoli zahájení trestního vyšetřování okolností nehody (viz bod 163 výše). To však nebrání vnitrostátnímu právu v tom, aby za těchto okolností dávalo možnost zahájení trestního vyšetřování (viz bod 169 výše).

173. Soud se tedy musí zabývat procesními možnostmi, které měl stěžovatel k dispozici k prokázání osobní odpovědnosti D. I. a J. C. P. za jeho zranění v projednávané věci.

174. Úvodem Soud považuje za irelevantní občanskoprávní řízení zahájené stěžovatelem dne 28. 11. 2006 proti pojišťovně a později proti leasingové společnosti (viz body 64–65), protože se tato řízení týkala údajné odpovědnosti těchto společností za neplnění jejich povinností vyplývajících ze smluv uzavřených se stěžovatelem a nikoli deliktní odpovědnosti D. I. nebo J. C. P. v důsledku jejich jednání nebo opomenutí.

175. Dále uvádí, že podle vlády měl stěžovatel přístup k několika vnitrostátním prostředkům nápravy za účelem domáhání se náhrady škody, kterou utrpěl v důsledku své nehody. Vláda tvrdila, že by se zcela určitě mohl stát stranou občanského nebo účastníkem trestního řízení a dále by mu byl přinejmenším teoreticky

poskytnut odpovídající způsob nápravy za utrpěné škody a újmy. Stěžovatel se rozhodl připojit se svým civilním nárokem do trestního řízení zahájeného úřady k objasnění okolností nehody.

176. Pokud jde o otázku, zda má stěžovatel za účelem splnění podmínky vyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy zahájit samostatné civilní řízení namísto připojení se k trestnímu řízení, Soud nejprve poznamenává, že volba připojit se jako občanská strana [poškozený] k trestnímu řízení zahájenému úřady se nezdá být nerozumné. Za takové jej nepovažovaly ani vnitrostátní orgány, které se po dlouhou dobu domnívaly, že v daném případě existují důvody pro trestní vyšetřování. Zadruhé, prostředek nápravy uplatňovaný stěžovatelem umožnil společné přezkoumání trestní a občanskoprávní odpovědnosti vyplývající ze stejného zaviněného jednání, čímž usnadnil celkovou procesní ochranu dotčených práv. Připojení se s občanskoprávním nárokem do trestního řízení mohlo být stěžovatelem preferováno i přesto, že nesl důkazní břemeno o opodstatněnosti jeho nároku, jelikož vyšetřující orgány byly rovněž povinny shromažďovat důkazy, včetně důkazů nalezených v místě nehody. Znalecké posudky vyžadované orgány a další důkazy shromážděné v trestním řízení mohl stěžovatel použít v jakémkoli občanském řízení, přičemž by pravděpodobně byly nezbytné i pro určení opodstatněnosti jeho občanskoprávního nároku. Soud proto nevnímá žádný důvod domnívat se, že stěžovatel jednal nevhodně, když se rozhodl pokračovat ve své věci podle trestního řádu (viz Elena Cojocaru proti Rumunsku, č. 74114/12, rozsudek ze dne 22. 3. 2016, § 122).

177. S ohledem na opakované pokusy vnitrostátních orgánů o objasnění okolností nehody se Soud domnívá, že stěžovatel mohl přiměřeně očekávat, že výše uvedené trestní řízení poskytne řešení jeho nároků. Za těchto okolností skutečnost, že stěžovatel nepodal samostatnou občanskoprávní žalobu proti D. I. a J. C. P. nemůže být při posuzování, zda vyčerpal vnitrostátní prostředky nápravy, v jeho neprospěch. V této souvislosti lze zopakovat, že v případě, že existuje několik vnitrostátních prostředků nápravy, které může jednotlivec uplatňovat, má tato osoba právo vybrat si za účelem splnění požadavku vyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy ten prostředek, který řeší jeho nebo její zásadní důvod ke stížnosti. Jinými slovy, pokud byl využit jeden prostředek nápravy, není vyžadováno použití jiného prostředku nápravy, který má v zásadě stejný cíl (viz Aquilina proti Maltě, č. 25642/94, rozsudek velkého senátu ze dne 29. 4. 1999, § 39, EÚLP 1999-III; Kozacıoğlu; proti Turecku, č. 2334/03, rozsudek velkého senátu ze dne 19. 2. 2009, § 40; Micallef proti Maltě, č. 17056/06, rozsudek velkého senátu ze dne 15. 10. 2009, § 58, EÚLP 2009; a Şerife Yiğit proti Turecku, č. 3976/05, rozsudek velkého senátu ze dne 2. 11. 2010, § 50).

178. S ohledem na výše uvedené úvahy je třeba konstatovat, že námitka vlády z důvodu nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy musí být zamítnuta.

179. K otázce, zda za konkrétních okolností trestní řízení vedlo ke splnění povinnosti státu podle čl. 2 zajistit účinný soudní systém (viz Byrzykowski proti

Polsku, č. 11562/05, rozsudek ze dne 27. 6. 2006, § 106-07), Soud poznamenává, že pokud by bylo považováno za účinné, tak by takové řízení bylo samo o sobě schopno splnit tuto povinnost (viz Šilih, citováno výše, § 202; Zavoloka proti Lotyšsku, č. 58447/00, rozsudek ze dne 7. 7. 2009, § 36; Anna Todorova, citováno výše, § 75; Sıdıka İmren proti Turecku, č. 47384/11, rozsudek ze dne 13. 9. 2016, § 58; a Lopes de Sousa Fernandes, citováno výše, § 232).

180. V tomto ohledu Soud poznamenává, že bezprostředně po nehodě zahájilo policejní oddělení Ploieşti z úřední povinnosti trestní vyšetřování okolností nehody a shromáždilo důkazy, včetně měření, vzorků krve a fotografických a lékařských dokumentů, schopných objasnění okolností, za kterých k nehodě došlo.

181. Orgány vyšetřující nehodu kromě toho identifikovaly všechny řidiče účastnící se nehody, včetně stěžovatele, a vyslechly je a svědky, kteří událost viděli. Jakmile to zdravotní stav stěžovatele dovolil, tak ten se aktivně účastnil řízení. Během vyšetřování i ve fázi soudního přezkumu měl přístup ke spisu a mohl zpochybnit nezávislost a nestrannost příslušných orgánů, jakož i jejich akty a opatření, a požádat o založení dalších důkazů do spisu. Proti rozhodnutím státního zastupitelství se mohl odvolat. Skutečnost, že některé z jeho žádostí o založení dodatečných důkazů a některé z jeho odvolání byly zamítnuty nebo že kasační soud nakonec vyhověl na základě legitimního podezření jedné z jeho žádostí o postoupení jeho případu, nenaznačuje, že orgány vyšetřující nehodu ani vnitrostátní soudy nebyly ochotny zjistit skutkové okolnosti nehody a odpovědnost zúčastněných osob nebo že jim chyběla nezávislost.

182. Krom toho vzhledem k dostupným důkazům, a to bez ohledu na zjištění Forenzní služby ze dne 10. 4. 2007 o nesrovnalostech při odběru vzorků krve stěžovatele (viz bod 31), nenašel Soud dostatečné důvody k závěru, že vyšetřování nebo shromažďování důkazů bylo nedostatečně důkladné. Rozhodnutí vnitrostátních orgánů zastavit řízení nebylo přijato spěšně nebo svévolně a následovaly roky vyšetřování, které vedly k nahromadění velkého množství důkazů včetně forenzních a technických posudků. Tyto důkazy se týkaly otázek vznesených v rámci trestního řízení včetně záležitostí týkajících se chování zúčastněných řidičů a příčin nehody.

183. Soud poznamenává, že orgány zamítly některé žádosti stěžovatele o shromažďování důkazů, přestože ten je považoval za relevantní pro daný případ. Vnitrostátní orgány však musí mít při rozhodování o tom, jaké důkazy jsou pro vyšetřování relevantní, určitý prostor pro uvážení.

184. Řízení týkající se okolností nehody trvalo přes osm let. Je pravda, že v řízení došlo k určitým průtahům. Vzhledem k důvodům některých z těchto průtahů (které mají být přezkoumány podle čl. 6 odst. 1 – viz odstavce 210–214 níže) však nelze říci, že ovlivnily účinnost vyšetřování.

185. Soud znovu opakuje, že čl. 2 nezaručuje právo na trestní odsouzení třetí osoby (viz bod 160 výše). Domnívá se proto, že při neexistenci zjevného nedostatku důkladnosti při zkoumání okolností, které vedly k nehodě stěžovatele ze strany

úřadů, nestačí jejich rozhodnutí o zastavení řízení, aby byl smluvní stát odpovědný podle své procesní povinnosti vyplývající z čl. 2 Úmluvy.

186. S ohledem na celkové posouzení trestního vyšetřování dospěl Soud k závěru, že nelze říci, že právní systém, jak byl použit v projednávané věci, se případem stěžovatele dostatečně nezabýval. Proto neshledává žádné porušení čl. 2 Úmluvy.

B. K údajnému porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy

1. Právo na přístup k soudu
(…)

(a) Přijatelnost
(…)

(b) Věcné posouzení
(i) Podání stran

190. Stěžovatel tvrdil, že vnitrostátní orgány věcně nezkoumaly trestní odpovědnost zúčastněných řidičů a že jeho občanskoprávní nárok spojený s trestním řízením nebyl kvůli konečnému výsledku trestního řízení přezkoumán. Vzhledem k tomu, že úřady byly odpovědné za to, že nedošlo k přezkumu jeho občanskoprávního nároku, tak došlo k porušení jeho práva na přístup ke spravedlnosti. Kromě toho podle judikatury Soudu měly vnitrostátní orgány povinnost zajistit, aby požíval základních záruk stanovených v čl. 6 odst. 1 Úmluvy, a že tyto měly vytvořit podmínky pro řešení uplatněných občanskoprávních nároků stěžovatele.

191. Vláda uvedla, že vnitrostátní soudy nemohly během odvolacího řízení podaného obětí (poškozeným) proti rozhodnutí státního zastupitelství o zastavení trestního řízení zkoumat tyto občanskoprávní nároky. To však neomezilo možnost oběti uplatnit své právo na přístup k soudu zahájením samostatného občanskoprávního řízení, které dostatečně chrání jeho práva podle čl. 6.

(ii) Posouzení soudu
(α) Obecné principy

192. Soud připomíná, že právo na spravedlivý proces musí být vykládáno s ohledem na požadavek právního státu, který vyžaduje, aby všichni účastníci sporu měli účinný soudní prostředek nápravy, který jim umožní uplatňovat občanská práva. Každý má právo na to, aby byl jakýkoli nárok týkající se jeho občanských práv a povinností, projednán soudem. Tímto způsobem čl. 6 § 1 ztělesňuje „právo na soud“, jehož je právo na přístup, tj. právo zahájit řízení před soudy v občanských věcech, jedním konkrétním aspektem (viz mimo jiné Golder proti Spojenému království, rozsudek ze dne 21. 2. 1975, § 36, řada A č. 18; Al-Dulimi a Monta-

na Management Inc. proti Švýcarsku, č. 5809/08, rozsudek velkého senátu ze dne 21. 6. 2016, § 126; a Naït-Liman proti Švýcarsku, č. 51357/07, rozsudek velkého senátu ze dne 15. 3. 2018, § 113).

193. Soud má za to, že existuje rozdíl mezi právem na účinné vyšetřování podle čl. 2 Úmluvy a právem na přístup k soudu podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy. První právo je odvozeno z pozitivní povinnosti vyplývající z hmotněprávní povinnosti zabránit zasahování do života osoby nebo fyzické integrity, zatímco druhé právo poskytuje přístup k mechanismu pro urovnávání sporů vzniklých například ze situace, která je zásahem do života osoby nebo její osobní integrity, a jejím cílem je tedy poskytnout oběti cestu k odškodnění bez ohledu na povinnost státu zabránit uvedenému rušení.

194. Soud dále opakuje, že ačkoli Úmluva jako taková nepřiznává právo na trestní stíhání nebo odsouzení třetí osoby za trestný čin [viz Perez proti Francii, č. 47287/99, rozsudek velkého senátu, § 70, EÚLP 2004-I; a Gorou proti Řecku (č. 2), č. 12686/03, rozsudek velkého senátu ze dne 20. 3. 2009, § 24], může vnitrostátní právní řád stanovit oběti trestného činu právo požadovat občanskoprávní nárok – odškodnění – za újmu způsobenou tímto trestným činem, tj. umožněním oběti vstoupit do trestního řízení jako civilní strana. To je jeden z možných způsobů, jak poskytnout uplatnění občanskoprávního nároku na náhradu škody (viz výše Perez, citováno výše, § 62).

195. Právo na přístup k soudu není absolutní, ale může podléhat omezením; tato jsou implicitně povolena, protože právo na přístup k soudu ze své podstaty vyžaduje regulaci ze strany státu, který má v tomto ohledu určitou posuzovací pravomoc (viz Golder, citováno výše, § 38). Za těchto podmínek nesmí tato omezení omezovat přístup osoby takovým způsobem nebo do té míry, že by byla narušena samotná podstata tohoto práva. Kromě toho tato omezení nebudou slučitelná s čl. 6 odst. 1, pokud nesledují legitimní cíl nebo pokud neexistuje přiměřený vztah proporcionality mezi použitými prostředky a sledovaným cílem, kterého má být dosaženo (viz Ashingdane proti Spojenému Království, rozsudek ze dne 28. 5. 1985, § 57, řada A č. 93; Al-Dulimi a Montana Management Inc., citováno výše, § 129; Řecká katolická farnost Lupeni a ostatní proti Rumunsku, č. 76943/11, rozsudek velkého senátu ze dne 29. 11. 2016, § 89; Naït-Liman, citováno výše, § 114–15, a Zubac proti Chorvatsku, č. 40160/12, rozsudek velkého senátu ze dne 5. 4. 2018, § 78).

(β) Aplikace obecných principů na projednávaný případ

196. V projednávaném případě je namístě konstatovat, že stěžovatel uplatnil občanskoprávní nárok v rámci trestního řízení zahájeného vnitrostátními orgány proti J. C. P. a D. I. po dopravní nehodě. Zmíněné orgány však trestní řízení proti J. C. P. a D. I. zastavily z toho důvodu, že nebyly naplněny všechny náležitosti trestného činu a trestní odpovědnost případných pachatelů již byla promlčena. V důsledku toho nebyl občanskoprávní nárok spojený s trestním řízením přezkoumán žádným trestním soudem.

197. Žádný z účastníků řízení netvrdil ani nepředložil důkazy nasvědčující tomu, že po skončení řízení proti J. C. P. a D. I. byly trestní soudy navzdory svému rozhodnutí zastavit trestní řízení povinny přezkoumat občanskoprávní nárok stěžovatele. Na základě dostupných důkazů se Soud navíc domnívá, že rozhodnutí o zastavení trestního řízení proti J. C. P. a D. I., z důvodů uvedených výše (viz bod 196), nebylo svévolné nebo zjevně neopodstatněné.

198. V této souvislosti lze poznamenat, že v případech, kdy občanskoprávní nároky vznesené v rámci trestního řízení nebyly přezkoumány z důvodu ukončení těchto řízení, Soud zohlednil dostupnost jiných kanálů, prostřednictvím kterých se stěžovatelé mohli domoci svých práv. V případech, kdy měli stěžovatelé k dispozici přístupné a účinné způsoby pro uplatnění svých občanských nároků, Soud uzavřel, že jejich právo na přístup k soudu nebylo porušeno [viz Assenov a ostatní, citováno výše, § 112; Ernst a ostatní proti Belgii, č. 33400/96, rozsudek ze dne 15. 7. 2003, § 54–55; Moldovan a ostatní proti Rumunsku (č. 2), č. 41138/98 a 64320/01, § 119–22, EÚLP 2005-VII (výňatky); Forum Maritime SA proti Rumunsku, č. 63610/00 a 38692/05, rozsudek ze dne 4. 10. 2007, § 91; Borobar a ostatní proti Rumunsku, č. 5663/04, rozsudek ze dne 29. 1. 2013, § 56; a Asociace obětí SC Rompetrol SA a SC Geomin SA a ostatní proti Rumunsku, č. 24133/03, rozsudek ze dne 25. 6. 2013, § 65].

199. V projednávaném případě mohl stěžovatel v době, kdy se připojil do trestního řízení jako poškozený, zahájit samostatné občanskoprávní řízení proti J. C. P. a D. I. Přestože dostupné důkazy a vysvětlení vlády naznačují, že takové řízení mohlo být přerušeno až do ukončení trestního řízení, Soud poznamenává, že strany neposkytly žádné důkazy, které by naznačovaly, že stěžovatel nemohl získat závěry o opodstatněnosti svých občanských nároků po ukončení trestního řízení.

200. Navíc ukončení trestního řízení proti J. C. P. a D. I. nebránilo stěžovateli, aby proti nim podal samostatnou občanskoprávní žalobu u občanského soudu, jakmile se dozvěděl o konečných rozsudcích trestních soudů potvrzujících rozhodnutí státního zastupitelství o zastavení trestního řízení. Kromě toho, jak vysvětlila vláda (viz body 95–96 výše), by bylo možné, aby stěžovatel tvrdil, že promlčecí doba pro podání samostatného občanskoprávního nároku nezapočala svůj běh v průběhu trestního řízení s občanskoprávními nároky. Taková žaloba by tedy nebyla nutně určena k neúspěchu.

201. Na základě výše uvedených úvah nelze říci, že stěžovateli byl odepřen přístup k soudu za účelem ochrany jeho občanských práv.

202. Z toho vyplývá, že v tomto ohledu nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

2. Přiměřenost délky řízení

203. Stěžovatel uváděl, že vyšetřování okolností nehody bylo nepřiměřeně dlouhé.

(…)

(b) Věcné posouzení

(…)

(ii) Posouzení soudu

207. Soud připomíná, že občanskoprávní řízení spadá do působnosti čl. 6 odst. 1 pod jeho občanskou částí pokud není zahájeno za čistě represivním účelem [viz Perez, citováno výše, § 70–71; Gorou (č. 2), citováno výše, § 24; a Sdružení obětí SC Rompetrol SA a SC Geomin SA a ostatní, citováno výše, § 74]. Článek § 6 odst. 1 se vztahuje na řízení týkající se nároku občanské strany od okamžiku, kdy se oběť k řízení připojila jako civilní účastník [viz Perez, citováno výše, § 66; a Gorou (č. 2), citováno výše, § 25], dokonce i ve fázi předběžného vyšetřování, (viz Perez, citováno výše, § 66; a Codarcea proti Rumunsku, č. 31675/04, rozsudek ze dne 2. 6. 2009, § 78). V projednávaném případě bylo předmětem občanského nároku stěžovatele získání náhrady škody za trestný čin údajně spáchaný J. C. P. a D. I. Ustanovení čl. 6 odst. 1 pod jeho občanskou částí se proto vztahovalo na trestní řízení spojené se stěžovatelem.

208. Soud poznamenává, že účastníci řízení nezpochybňují, že se stěžovatel připojil k trestnímu vyšetřování vedenému vnitrostátními orgány jako poškozený dne 22. 6. 2005. Rovněž poznamenává, že uvedené řízení skončilo rozsudkem odvolacího soudu v Ploieşti ze dne 7. 3. 2013. Délka řízení tedy činila sedm let, osm měsíců a dvanáct dnů. Toto řízení se skládalo ze tří fází, pokaždé na dvou úrovních jurisdikce.

209. Soud opakuje, že přiměřenost délky řízení musí být posouzena s ohledem na okolnosti konkrétního případu a s ohledem na tato kritéria: složitost případu, chování stěžovatele a příslušných orgánů, a co bylo v sázce pro stěžovatele jako účastníka sporu (viz mj. Frydlender proti Francii, č. 30979/96, rozsudek velkého senátu 27. 6. 2000, § 43, EÚLP 2000-VII).

210. Soud poznamenává, že trestní vyšetřování okolností nehody stěžovatele mělo značnou věcnou složitost a zahrnovalo několik možností, které vyšetřovatelé museli prozkoumat. Rovněž poznamenává, že procesní složitost případu se zvýšila z důvodu opakovaných forenzních a technických znaleckých posudků potřebných k objasnění okolností nehody.

211. Soud dále poznamenává, že i přesto, že stěžovateli v počátečních fázích trestního vyšetřování asistoval právní zástupce, nebyl vyšetřovatelům kvůli jeho zdravotnímu stavu k dispozici, že opakovaně zpochybňoval (opravnými prostředky) jednání vyšetřovatele a soudců zapojených do vyšetřování přezkoumání jeho případu, že požadoval postoupení jeho případu, že požádal o několik znaleckých a technických posudků, zpochybňoval jejich závěry, a že podal opravný prostředek ohledně skutkových a právních okolností konečného rozsudku, proti kterému

nebylo podání opravného prostředku přípustné. I když stěžovatel nemůže být odpovědný za svůj zdravotní stav a za plné využití některých opravných prostředků, které má podle vnitrostátního práva k dispozici, tak vnitrostátní orgány nemohou být odpovědné za takové výsledné prodloužení délky řízení (viz Sürmeli proti Německu, č. 75529/01, rozsudek velkého senátu ze dne 8. 6. 2006, § 131, EÚLP 2006-VII).

212. Soud rovněž poznamenává, že vnitrostátní orgány během řízení nezůstaly nečinné a že neustále podnikaly kroky, shromažďovaly důkazy a vyvinuly značné úsilí k objasnění okolností případu.

213. I když mohou být tyto orgány považovány za odpovědné za určité procesní vady, které způsobily zpoždění v řízení (viz body 29, 37 a 50–52 výše), tak vzhledem ke složitosti případu a skutečnosti, že orgány zůstaly po celou dobu aktivní, se Soud domnívá, že za zvláštních okolností projednávaného případu nelze říci, že orgány nesplnily povinnost urychleně věc projednat. To platí o to spíše, že žádost o náhradu škody se týkala škody, kterou stěžovatel utrpěl při dopravní nehodě. Příslušné řízení proto nepatřilo do žádné kategorie řízení, která ze své povahy vyžadovala zvláštní péči, jako je péče o děti, o občanskému stavu a způsobilost k právnímu jednání nebo pracovní spory (viz Sürmeli, citováno výše, § 133).

214. S ohledem na řízení jako celek tedy v projednávaném případě nedošlo k porušení požadavku na „přiměřenou délku řízení“ zakotveného v čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

C. K údajnému porušení článku 13 Úmluvy ve spojení s článkem 2

(…)

(b) Posouzení soudu

217. Soud poznamenává, že čl. 13 Úmluvy zaručuje, že na vnitrostátní úrovni je k dispozici prostředek nápravy, kterým lze napadnout porušení práv a svobod vyplývajících z Úmluvy. Ačkoliv mají smluvní státy určitý prostor pro uvážení ohledně způsobu, jakým plní své povinnosti podle tohoto ustanovení, musí existovat vnitrostátní prostředek nápravy umožňující příslušnému vnitrostátnímu orgánu, aby se mohl zabývat podstatou příslušné stížnosti podle Úmluvy a aby mohl současně poskytnout odpovídající nápravu (viz například Soering proti Spojenému království, rozsudek ze dne 7. 7. 1989, § 120, řada A č. 161; a De Tommaso proti Itálii, č. 43395/09, rozsudek velkého senátu ze dne 23. 2. 2017, § 179).

218. Působnost povinnosti podle čl. 13 se liší v závislosti na povaze stížnosti stěžovatele podle Úmluvy, ale náprava musí být v každém případě „účinná“ jak v praxi, tak v právu, zejména v tom smyslu, že jejímu výkonu nesmí být bezdůvodně bráněno jednáním nebo opomenutím orgánů státu. Za určitých okolností může souhrn prostředků nápravy stanovených ve vnitrostátním právu splňovat požadav-

ky čl. 13 (viz mj. De Tommaso, citováno výše, § 179). Článek 13 však vyžaduje, aby ve vnitrostátním právu byl k dispozici prostředek nápravy pouze v případě stížností, které lze ve smyslu Úmluvy považovat za „sporné“ (tamtéž, § 180).

219. Soud nejprve poznamenává, že prohlásil stížnost stěžovatele podle čl. 2 Úmluvy za přípustnou. Přestože z výše uvedených důvodů neshledal porušení tohoto ustanovení, přesto se domníval, že stížnost vznesená stěžovatelem na základě tohoto ustanovení vyvolávala závažné skutkové a právní otázky vyžadující přezkoumání věci samé. Soud se proto domnívá, že stěžovatel měl vůči tomuto článku spornou stížnost ve smyslu čl. 13 Úmluvy (viz, *mutatis mutandis*, Sürmeli, citováno výše, § 102; Khlaifia a ostatní, citováno výše, § 269).

220. Vyvstává tedy otázka, zda měl stěžovatel podle vnitrostátního práva účinný prostředek nápravy, podle kterého si může stěžovat na porušení svých práv podle čl. 2 Úmluvy. Soud nicméně poznamenává, že stížnost stěžovatele podle čl. 13 se netýká jiné otázky než otázky neúčinnosti trestního vyšetřování, což je otázka, kterou Soud již přezkoumal podle čl. 2. Ve světle tohoto přezkumu nepovažuje za nutné přezkoumat stížnost také podle čl. 13.

III. STÍŽNOST TÝKAJÍCÍ SE ZACHÁZENÍ ORGÁNŮ ZAPOJENÝCH DO VYŠETŘOVÁNÍ SE STĚŽOVATELEM

221. Stěžovatel si stěžoval, že zacházení, kterému byl vystaven z důvodu způsobu vedení vyšetřování okolností nehody veřejnými orgány, představovalo nelidské a ponižující zacházení. Jak již bylo uvedeno výše (viz body 88–89), Soud přezkoumá tuto stížnost podle hmotněprávní části čl. 3 Úmluvy. Ustanovení tohoto článku jsou popsána výše (viz bod 91).

A. Podání stran

222. Odlišujíc tento případ od ostatních případů týkajících se podobných otázek, vláda argumentovala tím, že hmotněprávní část čl. 3 se na tuto část stížnosti nevztahuje. Dle jejich názoru na rozdíl od jiných případů, které zahrnovaly výjimečné okolnosti případu, vnitrostátní orgány v daném případě provedly šetření a zahrnuly všechny příslušné důkazy do spisu. Stěžovatel rovněž neprokázal, že soužení, které mu bylo údajně způsobeno zdlouhavým a neúčinným vyšetřováním, splňovalo hranici závažnosti vyžadovanou pro použití čl. 3 Úmluvy.

223. Stěžovatel uvedl, že způsob, jakým orgány vedly vyšetřování jeho případu a vyřizovaly stížnosti, které podal proti uvedeným vyšetřovatelům, opakovaná zneužití, kterého se orgány dopustily zamítnutím jeho stížností a žádostí o doplnění důkazů, výsledek a délka vyšetřování, skutečnost, že byl podezřelý z pití alkoholu a řízení vozidla a z důvodu, že byl od začátku vyšetřování považován za jediného odpovědného za nehodu, a skutečnost, že jeho stížnosti byly považovány za pouhé činy pomsty vyšetřovatelům, mu způsobily psychické utrpení a pocity úzkosti a ponížení. Jeho opakované stížnosti podané příslušným orgánům zdůraznily jeho

pocity, že je konfrontován s organizovaným systémem, do něhož jsou zapojeni policisté a státní zástupci, kteří jsou vůči němu antagonističtí z důvodů, které se týkaly i jeho minulého opozičního postoje vůči bývalému rumunskému komunistickému režimu, přičemž tento systém byl organizován nejvyššími úřady. Jeho podezření, že vytýkané jednání bylo přímým úmyslem úřadů, potvrdil kasační soud, který rozhodl o přeložení případu z okresního soudu v Ploieşti na jiný okresní soud v jiné části země.

224. Vyšetřovatelé se v jeho případě proti němu dopustili řady hrubých jednání, včetně zkreslování důkazů a psychického násilí, jejichž cílem bylo přimět ho, aby se zdržel svých stížností a používání opravných prostředků, které má k dispozici. To v něm vyvolalo silné pocity strachu.

B. Posouzení soudu

225. Soud úvodem poznamenává, že vláda vznesla předběžnou námitku a tvrdila, že tato stížnost byla *ratione materiae* neslučitelná s ustanoveními Úmluvy (viz bod 222 výše).

226. Soud dále poznamenává, že v některých předchozích případech zohlednil způsob, jakým vnitrostátní orgány prováděly vyšetřování, aby přezkoumal, zda jejich jednání představuje nelidské nebo ponižující zacházení v rozporu s hmotnou částí čl. 3.

227. Tato judikatura se vyvinula zejména ve vztahu k příbuzným zmizelých osob (viz mj. Kurt, citováno výše, § 130–34; Çakıcı, citováno výše, § 98; a Taş, citováno výše, § 77–80). Soud znovu připomíná, že zmizení osoby představuje zvláště těžkou zátěž pro příbuzné pohřešovaných osob, které jsou udržovány v nevědomosti o osudu svých blízkých a trpí úzkostí z nejistoty (viz Varnava a ostatní proti Turecku, č. 16064/90 a 8 dalších, rozsudek velkého senátu ze dne 18. 9. 2009, § 200, EÚLP 2009).

228. Soud dále poznamenává, že v případech posuzování, zda způsob, jakým bylo vyšetřování s ohledem na příbuzné vedeno, představovalo zacházení, které je v rozporu s čl. 3 Úmluvy, bere v úvahu řadu aspektů. Mezi relevantní prvky patří blízkost rodinné vazby, rozsah, v jakém byl rodinný příslušník svědkem dotyčných událostí, zapojení rodinného příslušníka do pokusů získat informace o zmizelé osobě a způsob, jakým orgány na tato šetření reagovaly. Soud nicméně zdůraznil, že podstata takového porušení nemusí nutně spočívat ve zmizení rodinného příslušníka, nýbrž se týká reakcí a postojů orgánů k situaci, kdy se o nich dozví (viz Çakıcı, citováno výše, § 98). Soud při zjišťování, zda jednání orgánů dosáhla úroveň závažnosti, která může být z pohledu čl. 3 problematická a porušuje jej, přiznal význam například lhostejnosti a bezcitnosti orgánů při řešení obav stěžovatelů a akutní úzkost a nejistotu, kterou stěžovatelé v důsledku toho utrpěli a dále trpěli (viz Taş, citováno výše, § 79).

229. Soud rovněž poznamenává, že zásady stanovené ve výše citovaných věcech použil i v některých výjimečných situacích mimo kontext zmizení osoby [viz,

v souvislosti se zadržením a vyhoštěním nezletilého žadatele o azyl, který byl bez doprovodu, Mubilanzila Mayeka a Kaniki Mitunga proti Belgii, č. 13178/03, rozsudek ze dne 12. 10. 2006, EÚLP 2006-XI; v souvislosti s obviněními ze sexuálního zneužívání dítěte v rodinném prostředí, MP a ostatní proti Bulharsku, č. 22457/08, rozsudek ze dne 15. 11. 2011; k podmínkám, v nichž byla během procesu identifikace uložena těla zesnulých příbuzných, Sabanchiyeva a ostatní proti Rusku, č. 38450/05, rozsudek ze dne 6. 6. 2013, EÚLP 2013 (výňatky); v souvislosti s nedostatečnou lékařskou péčí ve vazbě s následkem smrti a chybným vnitrostátním vyšetřováním, Salakhov a Islyamova proti Ukrajině, č. 28005/08, rozsudek ze dne 14. 3. 2013; a v souvislosti s emocionálním utrpením způsobeným příbuznému odebráním tkáně z těla zesnulého bez vědomí nebo souhlasu jeho příbuzného, Elberte proti Lotyšsku, č. 61243/08, rozsudek ze dne 13. 1. 2005, ECHR 2015]

230. Soud nicméně poznamenává, že na případ stěžovatele se nevztahuje žádná z okolností zkoumaných ve výše uvedené judikatuře.

231. S přihlédnutím ke skutkovým okolnostem a ke všem důkazům, které má k dispozici, Soud v situaci stěžovatele neshledává žádné porušení čl. 3 Úmluvy. Z toho vyplývá, že tato stížnost je zjevně neopodstatněná a musí být zamítnuta v souladu s čl. 35 odst. 3 písm. a) a 4 Úmluvy.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud

1. *Spojuje* jednomyslně námitku vlády proti vyčerpání vnitrostátních opravných prostředků vznesené v souvislosti se stížnostmi týkajícími se vedení trestního vyšetřování ve věci samé a zamítá ji.

2. *Prohlašuje* většinou stížnost týkající se procesní části čl. 3 Úmluvy nepřijatelnou;

3. *Prohlašuje* většinou stížnost týkající se čl. 8 Úmluvy za nepřijatelnou.

4. *Prohlašuje* většinou stížnost týkající se čl. 2 Úmluvy za přijatelnou.

5. *Rozhoduje* třinácti hlasy proti čtyřem, že nedošlo k porušení čl. 2 Úmluvy.

6. *Prohlašuje* jednomyslně stížnost týkající se čl. 6 odst. 1 Úmluvy za přijatelnou.

7. *Rozhoduje* šestnácti hlasy proti jednomu, že nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy, pokud jde o stížnost týkající se práva na přístup k soudu.

8. *Rozhoduje* deseti hlasy proti sedmi, že nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy, pokud jde o stížnost týkající se délky vyšetřování trestného činu.

9. *Rozhoduje* jednomyslně, že není třeba samostatně posuzovat stížnost podle čl. 13 ve spojení s čl. 2 Úmluvy.

10. *Prohlašuje* jednomyslně stížnost týkající se hmotné části čl. 3 Úmluvy za nepřijatelnou.

(…)

(Zpracoval Mgr. Petr Barták, LL.M.)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
PÁTÁ SEKCE
7. 3. 2019
VĚC RUSTAMZADE PROTI ÁZERBÁJDŽÁNU
(rozsudek ve věci Rustamzade proti Ázerbájdžánu, stížnost č. 38239/16)

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 5 odst. 1, 3

Odkazy na českou právní úpravu:
čl. 8 Listiny
§ 67 trestního řádu
§ 68 odst. 1 trestního řádu
§ 73c trestního řádu
§ 358 trestního zákoníku

Klíčová slova:
vazba – důvodné podezření ze spáchání trestného činu – zákonná kritéria k rozhodování o vazbě – výtržnictví

Důvodné podezření ze spáchání trestného činu a jeho náležité odůvodnění jako elementární předpoklad pro vzetí obviněného do vazby

Autorský komentář:

V rozhodnutí se ESLP znovu vyjádřil k právu na osobní svobodu a bezpečnost s tím, že jako základní právo chráněné čl. 5 Úmluvy má v jejím rámci nejvyšší prioritu, a jeho hlavním cílem je zabránit svévolnému nebo neoprávněnému zbavení svobody. Především zdůraznil, že čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy sice připouští „zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby za účelem předvedení před příslušný soudní orgán…“, avšak jen za předpokladu existence důvodného podezření, že tato osoba spáchala trestný čin podle vnitrostátního práva. Současně poukázal na nutnost řádného odůvodnění takového podezření v soudních rozhodnutích, která musí vycházet z konkrétních skutečností, informací a důkazů provedených v řízení, v němž soud rozhoduje o vzetí obviněného do vazby. Nestačí jen všeobecný odkaz v tom smyslu, že například z předložených materiálů je zjevná trestná činnost obviněného, když pro takový závěr nejsou k dispozici konkrétní informace, skutečnosti či důkazy, a soudní orgán rozhodující o vazbě si k těmto tvrzením od navrhovatele (státního zástupce) nevyžádá potřebné podklady a bez dalšího takový návrh akceptuje, v rozhodnutí jen zopakuje paušální závěr o spáchání trestného

činu, a zcela tak rezignuje na své oprávnění soudní kontroly v oblasti rozhodování o omezení osobní svobody v rámci trestního řízení a na svou povinnost přezkoumat jak důvodnost podezření ze spáchání trestného činu, tak důvodnost obav zakládajících existenci příslušného vazebního důvodu.

V posuzované věci ESLP vytkl, že soudní orgány Ázerbájdžánu při rozhodování o vazbě kvalifikovaly jednání obviněného jako trestný čin chuligánství (výtržnictví), ačkoliv jednání popsané v obvinění zcela jednoznačně nevykazovalo všechny zákonné znaky skutkové podstaty tohoto trestného činu, přičemž takový závěr bylo možno velice snadno učinit jak na podkladě příslušné zákonné úpravy, tak na základě relevantní judikatury Nejvyššího soudu a Ústavního soudu Ázerbájdžánu**.** Soudy zcela pominuly absenci zákonného znaku stíhaného trestného činu, když k trestní odpovědnosti za něj se vyžaduje, aby jednání obviněného vážně porušující veřejný pořádek a vyjadřující zjevnou neúctu vůči společnosti, bylo doprovázeno použitím nebo hrozbou použití násilí proti občanům, jakož i zničením nebo poškozením majetku druhých. Z popisu stíhaného skutku ve vzneseném obvinění (viz níže) ovšem nic takového nevyplývá a ani v soudním rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby se nic takového netvrdí.

Z pohledu české právní úpravy je třeba připomenout ustanovení § 67 trestního řádu, které v souladu s čl. 5 odst. 1 Úmluvy, i přes případnou existenci některého z vazebních důvodů vymezených pod písm. a)–c) tohoto ustanovení, výslovně vyžaduje, aby dosud zjištěné skutečnosti nasvědčovaly mimo jiné tomu, že stíhaný skutek má všechny znaky trestného činu. Soud rozhodující o vazbě musí v tomto směru učinit nezpochybnitelný závěr opírající se o konkrétní důkazy či jiné skutečnosti a v rozhodnutí je přesvědčivě prezentovat. Vnitrostátní úprava rovněž požaduje, aby rozhodnutí o vazbě bylo odůvodněno konkrétními skutkovými okolnosti, tedy i okolnostmi vztahujícími se k naplnění všech zákonných znaků stíhaného trestného činu (srov. § 68 odst. 1 trestního řádu). Zásadní význam odůvodnění rozhodnutí o vazbě vyplývá též z § 73c trestního řádu, v němž zákonodárce stanovil zvláštní obsahové náležitosti rozhodnutí odůvodňujícího vzetí obviněného do vazby (to stejné platí i ve vztahu k jiným rozhodnutím o vazbě).

Pro rozhodovací činnost stížnostních soudů nelze pominout požadavek, aby se stížnostní soud konkrétně a jednotlivě vypořádal se všemi námitkami stěžovatele, což však platí nejen v rámci rozhodování o vazbě.

Pokud jde o hmotněprávní závěry vyplývající z předloženého rozhodnutí ESLP, lze odkázat na ustanovení § 358 trestního zákoníku o trestném činu výtržnictví. Předmětem ochrany poskytované tímto ustanovením tedy nejsou primárně individuální zájmy jednotlivce (například jeho zdraví, majetek, čest), ale jednání pachatele, aby jej bylo možno pokládat za výtržnost, se musí určitým výraznějším způsobem dotýkat veřejného pořádku jako hodnoty, která přesahuje individuální zájmy jednotlivců. K tomu blíže srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2016, sp. zn. 7 Tdo 664/2016, a ze dne 1. 3. 2017, sp. zn. 3 Tdo 123/2017.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatel byl v rozhodné době studentem ekonomie na Ázerbájdžánské státní univerzitě. Rovněž byl aktivistou občanské společnosti a jedním ze zakladatelů nevládní organizace Free Youth založené v roce 2011. Na protest proti úmrtí vojáků v Ázerbájdžánské armádě v nebojových situacích se od ledna do března 2013 konaly v Baku demonstrace, které získaly významnou mediální pozornost a nasměrovaly pozornost veřejnosti na smrt vojáků v armádě, pro což byla vláda tvrdě kritizována. Demonstrace byly organizovány prostřednictvím sociálních sítí a informace o nich byly šířeny prostřednictvím sociálních médií a tisku. Stěžovatel se aktivně účastnil těchto demonstrací a jejich organizace. Občanské hnutí NIDA, nevládní organizace zřízená skupinou mladých lidí, hrála klíčovou roli v organizaci a průběhu těchto demonstrací. Přestože demonstrace byly klidné, policie je rozehnala a několik demonstrantů bylo zatčeno (viz z mnoha případů například Mehtiyev a další proti Ázerbájdžánu, č. 20589/13 a 7 dalších, 6. 4. 2017; Bayramov proti Ázerbájdžánu, č. 19150/13 a 52022/13, 6. 4. 2017; a Hajili a další proti Ázerbájdžánu, č. 44699/13 a 2 další, 29. 6. 2017).

V této době se stal v Ázerbájdžánu populárním tanec „Harlem Shake". Byla vytvořena řada videonahrávek tohoto tance od různých skupin a následně nahrána na YouTube (internetový server pro sdílení videosouborů). Dne 1. března 2013 stěžovatel společně se skupinou svých známých přišel do přímořského parku v centru města Baku, kde jeho známí tancovali „Harlem Shake", z čehož byl pořízen videozáznam. Stěžovatel netancoval, pouze pozoroval osoby, které tančily. Poté byl tento videozáznam tance nahrán na YouTube, přičemž ve věci neexistuje žádný dokument, potvrzující, že video na YouTube bylo nahráno právě stěžovatelem. Videozáznam trvá asi jednu minutu a ukazuje sedm jednotlivců tančících společně v parku. V zadní části scény jeden člověk tančí v těsné blízkosti bronzové sochy a vytváří sexuálně sugestivní pohyby. Po nahrání videa na YouTube, byl tento videozáznam vysílán na soukromém televizním kanálu.

V březnu 2013 bylo zahájeno trestní stíhání proti některým členům NIDA, kteří se aktivně podíleli na organizaci výše uvedených demonstrací, a to pro nezákonné držení výbušných látek a zařízení a nezákonné držení omamných látek (viz Rashad Hasanov a další proti Ázerbájdžánu, č. 48653/13 a 3 další, § 5–16, 7. 6. 2018). Stěžovatel byl před zatčením dvakrát vyslechnut jako svědek v rámci tohoto trestního řízení.

Od roku 2013 byla zahájena různá trestní stíhání proti členům NIDA, kteří byli v jejich rámci zadrženi a vězněni. Vnitrostátní řízení týkající se zadržení a vazby různých členů NIDA v přípravném řízení je předmětem dalších návrhů projednávaných u Soudu (viz například žádosti č. 65583/13, 70106/13, 41105/14, 54846/14, 63571/16, 74143/16 a 14307/17).

Dne 30. 4. 2013 byl stěžovatel zadržen policií kvůli účasti na shromáždění před Ázerbájdžánskou státní ropnou akademií. Téhož dne Okresní soud v Nasimi shledal

stěžovatele vinným podle čl. 298 odst. 2 (porušení pravidel upravujících organizaci a pořádání shromáždění) zákona o správních deliktech a odsoudil jej k patnáctidennímu administrativnímu zatčení. Vnitrostátní řízení týkající se zadržení stěžovatele dne 30. 4. 2013 a následného správního odsouzení již bylo předmětem rozsudku ve věci Mirzayev a další proti Ázerbájdžánu (č. 12854/13, 28750/13 a 76329/13, 20. 7. 2017). V tomto případě Soud ve vztahu ke stěžovateli konstatoval porušení čl. 11 Úmluvy a čl. 6 odst. 1 a 3 Úmluvy.

Po propuštění byl dne 17. 5. 2013 stěžovatel znovu zatčen a obviněn podle článků 221.2.1 – [chuligánství spáchané skupinou jednotlivců] a 221.2.2 [chuligánství spáchané odporem vůči veřejnému činiteli] trestního zákoníku. Popis obvinění se skládal z jedné věty, půl stránky dlouhé. Relevantní část rozhodnutí zněla:

„... Ilkin Bakiroglu Rustamzade byl obviněn na základě dostatečných... důkazů, že se zapojil do chuligánství tím, že vyjádřil zjevnou neúctu vůči společnosti, když dne 1. 3. 2013 v Baku se skupinou jednotlivců, včetně B. G. a dalších, s nimiž měl úzké vztahy, kolem 15:00 hod. v přímořském parku očividně porušoval veřejný pořádek natáčením videozáznamu pokračujících a opakujících se nemorálních akcí ... s ohledem na bronzovou sochu starého muže ... a záměrně chaotických pohybů rukou a nohou uskutečněných poté, co se svlékl do pasu, a zjevně nedodržel zákonné žádosti úředních osob,... a to pracovníků ostrahy přímořského parku a policistů, aby upustil od výše popsaných akcí, [které porušily veřejný pořádek]; bránil se [drze odmítl] ukončení své činnosti; připravil videozáznam v rozsahu 6,16 megabajtů z nahrávky zachycující akci proti etickým zásadám společnosti, ve které žije, a dne 1. 3. 2013 jej šířil nahráním na internetové stránky YouTube pod názvem ‚Harlem Shake – Park Bulvar'...“

Tímto jednáním se Ilkin Bakiroglu Rustamzade dopustil trestných činů podle článků 221.2.1 a 221.2.2 trestního zákoníku Ázerbájdžánské republiky.

Ze spisu vyplývá, že kromě stěžovatele byla za trestný čin chuligánství (výtržnictví) podle čl. 221 trestního zákoníku obviněna pouze jedna další osoba (B. G.) tančící v předmětném videu. Proti jiným jednotlivcům, kteří vystupovali v tomto videu „Harlem Shake“, nebylo zahájeno trestní stíhání.

Státní zástupce podal u Okresního soudu v Nasimi návrh na vzetí stěžovatele do vazby. Návrh odůvodnil citováním závažnosti obvinění vůči stěžovateli, existujícím rizikem jeho útěku a bráněním v řádném vyšetřování tím, že ovlivní ostatní účastníky trestního řízení.

Dne 17. 5. 2013 Okresní soud v Nasimi rozhodl o vzetí stěžovatele do vazby na dobu 2 měsíců. Soud spatřoval riziko útěku a recidivy v návaznosti na povahu trestného činu a své rozhodnutí odůvodnil takto:

„Po přezkoumání návrhu a důkazů ve spise a vyslechnutí připomínek těch, kteří byli přítomni soudnímu slyšení, za současného zohlednění skutečnosti, že existuje pravděpodobnost, že obviněný Ilkin Bakiroglu Rustamzade bude utíkat před vyšetřováním a bude opakovat trestnou činnost, přičemž bylo nutno přihlédnout

i k povaze trestného činu, pro který byl obviněn, má soud za to, že by měl být vzat do vazby.“

Citované rozhodnutí stěžovatel napadl stížností, ve které uvedl, že neexistuje žádný oprávněný důvod pro jeho vzetí do vazby. Zejména uvedl, že již dvakrát vyhověl požadavkům vyšetřování v rámci jiného trestního řízení a že neexistovaly žádné důkazy o tom, že by mohl utéct nebo opakovat trestnou činnost. Rovněž uvedl, že neexistují žádné důkazy o tom, že by se dopustil jakéhokoli trestného činu. V tomto ohledu poznamenal, že soud rozhodl o jeho vzetí do vazby, aniž by zkoumal jakékoli důkazy, protože inkriminovaný videozáznam tance nebyl součástí spisu.

Dne 24. 5. 2013 stížnostní soud v Baku stížnost zamítl a konstatoval, že rozhodnutí soudu prvního stupně bylo odůvodněné. Soud se v rozhodnutí nezabýval výše uvedenými konkrétními námitkami stěžovatele.

Dne 27. 6. 2013 v rámci přípravného řízení podal stěžovatel u Okresního soudu v Nasimi žádost o propuštění do domácího vězení namísto vazby. Zejména tvrdil, že jeho vazba nebyla odůvodněná a že neexistoval důvod, aby nadále pokračovala. Tuto žádost soud zamítl jako neopodstatněnou, což následně potvrdil stížnostní soud v Baku.

Dne 12. 7. 2013 dozorující státní zástupce podal u soudu žádost o prodloužení vazby stěžovatele o dva měsíce, přičemž uvedl, že k dokončení vyšetřování je potřeba více času.

Dne 15. 7. 2013 rozhodl Okresní soud v Nasimi o prodloužení vazby stěžovatele až do 17. 9. 2013. Soud odůvodnil nutnost prodloužení vazby pravděpodobností, že v případě propuštění by stěžovatel mohl utéct nebo znemožnit vyšetřování ovlivňováním osob vystupujících v trestním řízení.

Dne 18. 7. 2013 stěžovatel podal proti tomuto rozhodnutí stížnost, ve které tvrdil, že soud prvního stupně neodůvodnil prodloužení jeho vazby. Rovněž zopakoval, že neexistují žádné důkazy o tom, že by se dopustil trestného činu, a že soud při rozhodování o prodloužení vazby nezkoumal žádné důkazy, kterými by mělo být založeno důvodné podezření, že se dopustil trestného činu. Stížnostní soud v Baku potvrdil rozhodnutí Okresního soudu v Nasimi.

Na základě žádosti státního zástupce ze dne 10. 9. 2013 o prodloužení vazby stěžovatele Okresní soud v Nasimi dne 11. 9. 2013 prodloužil vazbu stěžovatele o dva měsíce, do 17. 11. 2013. Soud odůvodnil rozhodnutí potřebou dodatečné lhůty pro provedení dalších vyšetřovacích úkonů a konstatoval, že se důvody vazby stěžovatele v přípravném řízení nezměnily. Stížnost proti tomuto rozhodnutí byla soudem II. stupně zamítnuta.

Případná další rozhodnutí o prodloužení vazby nebyla do spisu zahrnuta.

Ze spisu dále vyplývá, že v září 2013 byl stěžovatel obviněn z dalších trestných činů podle článků 28 (příprava trestného činu), 220.1 (hromadné nepokoje) a 228.3 (protiprávní nabytí, převod, prodej, skladování a přeprava zbraně, jejího příslušenství, zásob, výbušných látek a zařízení organizovanou skupinou) trestního zákona. K tomuto obvinění nebylo Soudu rozhodnutí vyšetřovatele poskytnuto.

Dne 6. 5. 2014 shledal soud v Baku stěžovatele pro výše uvedené trestné činy ve všech bodech vinným a odsoudil ho k osmiletému trestu odnětí svobody.

Dne 16. 12. 2014 odvolací soud v Baku a dne 15. 10. 2015 Nejvyšší soud potvrdily tento rozsudek.

Soud v uvedené věci projednává samostatnou stížnost (viz stížnost č. 22323/16) týkající se spravedlivého trestního řízení proti stěžovateli, v níž byly vzneseny různé námitky pod čl. 6, 7, 10 a 18 Úmluvy.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 5 ODST. 1 a 3 ÚMLUVY

37. S odvoláním na čl. 5 odst. 1 a 3 Úmluvy stěžovatel namítal, že byl zadržen a následně držen ve vazbě, aniž by existovalo důvodné podezření, že se dopustil trestného činu. Vnitrostátní soudy neposkytly relevantní a dostatečné důvody odůvodňující nezbytnost jeho držení ve vazbě. Článek 5 odst. 1 a 3 Úmluvy zní v relevantní části takto:

„1. Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem:

…

c) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby za účelem předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu nebo jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit jí ve spáchání trestného činu nebo v útěku po jeho spáchání;

…

3. Každý, kdo je zatčen nebo jinak zbaven svobody v souladu s ustanovením odstavce 1 písm. c) tohoto článku, musí být ihned předveden před soudce nebo jinou úřední osobu zmocněnou zákonem k výkonu soudní pravomoci, a má právo být souzen v přiměřené lhůtě nebo propuštěn během řízení. Propuštění může být podmíněno zárukou, že se dotyčná osoba dostaví k přelíčení."

A. K přijatelnosti

19. Soud stížnost neshledal zjevně neopodstatněnou ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy, přičemž ze žádných dalších důvodů nebyla nepřijatelná, a proto ji prohlásil za přijatelnou.

B. K věci samé

2. Posouzení soudu

44. Soud odkazuje na obecné zásady zakotvené ve své judikatuře stanovené v rozsudku Rasul Jafarov proti Ázerbájdžánu (č. 69981/14, § 114–120, 17. 3. 2016), které jsou zcela relevantní i pro projednávanou věc.

45. Soud považuje za nutné zopakovat, že právo na svobodu a bezpečnost chráněné čl. 5 Úmluvy má „v demokratické společnosti" ve smyslu úmluvy nejvyšší prioritu (viz Medvedyev a další proti Francii [GC]), č. 3394/03, § 76, EÚLP 2010). Článek 5 Úmluvy je společně s čl. 2, 3 a 4 Úmluvy na prvním místě základních práv, která chrání fyzickou bezpečnost jednotlivce, a proto je mu přikládán nejvyšší význam. Hlavním cílem tohoto článku je zabránit svévolnému nebo neoprávněnému zbavení svobody (viz S., V. a A. proti Dánsku [GC], č. 35553/12 a další 2, § 73, 22. 10. 2018).

46. Soud poznamenává, že v projednávané věci stěžovatel namítal neexistenci důvodného podezření proti němu po celou dobu jeho vazby, a to jak od počátečního období po jeho zadržení, tak následně při rozhodování o vazbě a o prodloužení vazby soudem. Totožnou stížnost prezentoval také před Soudem. Vláda v tomto ohledu uvedla, že stěžovatel byl ve vazbě pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu. Toto tvrzení vláda opírala o přepisy soudního jednání konaného u Okresního soudu v Nasimi dne 17. 5. 2013.

47. Soud však především zdůrazňuje, že ačkoli se vláda na podporu svého argumentu odvolávala na přepisy tohoto soudního jednání, tak v nich nebyly uvedeny žádné informace, které by odkazovaly na přezkum materiálu ve spise soudem. V této souvislosti Soud poznamenává, že Okresní soud v Nasimi ve svém rozhodnutí ze dne 17. 5. 2013 poukazuje na přezkum důkazů ve spise, aniž by však jakkoli upřesnil obsah zkoumaného materiálu. V každém případě je třeba uvést, že vláda se spokojila s tvrzením, že vnitrostátní soud řádně přezkoumal materiál obsažený ve spisu. Vláda zejména neupřesnila, zda materiály předložené státním zastupitelstvím obsahovaly svědecká prohlášení nebo jiné konkrétní informace, skutečnosti nebo důkazy, kterými by bylo jednoznačně doloženo důvodné podezření, že stěžovatel mohl spáchat trestný čin. Z označeného rozhodnutí Okresního soudu v Nasimi, ale ani z jiného rozhodnutí vnitrostátních soudů, kterým se ukládá a prodlužuje vazba stěžovatele v přípravném řízení, nevyplývá, že by tyto informace, skutečnosti nebo důkazy byly soudy vždy předloženy, jelikož vnitrostátní soudy ve svých rozhodnutích takovýto typ důkazů nebo matérie nijak nezmiňují.

48. V tomto ohledu Soud bere na vědomí rozhodnutí pléna Nejvyššího soudu Ázerbájdžánu ze dne 3. 11. 2009. Tímto rozhodnutím bylo po vnitrostátních soudech požadováno, aby podrobily návrh státního zastupitelství na vzetí obviněného do vazby přísné kontrole a ověření existence důvodného podezření ze spáchání trestného činu obviněným využitím jejich pravomoci podle čl. 447.5 CCrP požadovat a přezkoumávat „prvotní důkazy", které má státní zástupce k dispozici. V projednávaném případě však výše uvedené požadavky nebyly zohledněny (srov. Ilgar Mammadov proti Ázerbájdžánu, č. 15172/13, § 97, 22. 5. 2014; a Yagublu, cit. výše, § 61).

49. Soud musí přezkoumat, zda existovalo důvodné podezření k vazbě stěžovatele, a sice zda lze uvedené skutečnosti považovat podle vnitrostátního práva za

trestné jednání. Nemůže totiž existovat důvodné podezření, pokud jednání, které je vazebně stíhanému obviněnému kladeno za vinu, nepředstavuje trestný čin v době, kdy bylo spácháno (viz Włoch proti Polsku, č. 27785/95, § 109, EÚLP 2000-XI; Kandzhov proti Bulharsku, č. 68294/01, § 57, 6. 11. 2008; a Rasul Jafarov, cit. výše, § 118).

50. Soud podotýká, že byla vznesena obvinění za porušení veřejného pořádku, ke kterému došlo prostřednictvím videozáznamu tance „Harlem Shake", který provedla skupina jednotlivců, jež během svého vystoupení pokračovala a opakovala nemorální činy spočívající v nerespektování bronzové sochy, v úmyslně chaotických pohybech rukou a nohou po obnažení se do pasu a po následném nahrání videozáznamu na YouTube. Rovněž byl obviněn ze spáchání výše uvedeného trestného činu proto, že veřejnému činiteli odporoval tím, že odmítl s mimořádnou drzostí ukončit svou činnost.

51. Soud zdůrazňuje, že na rozdíl od skupiny jednotlivců, kteří provedli tanec „Harlem Shake", sám stěžovatel netancoval. Obvinění proti němu, jak je popsáno ve vnitrostátním řízení, vycházelo ze skutečnosti, že natáčel skupinu jednotlivců, kteří prováděli tanec „Harlem Shake", a že následně nahrál videozáznam na YouTube. Takovéto jednání však nemůže vyvolat důvodné podezření, že se stěžovatel dopustil trestného činu chuligánství, jak je definován ve vnitrostátním právu. Z rozhodnutí státních zástupců a vnitrostátních soudů vůbec nevyplývá, jak by bylo možné videonahrávku tance a jeho následné nahrání na YouTube považovat za závažné porušení veřejného pořádku, které je jedním ze znaků trestného činu chuligánství podle vnitrostátního práva. Soud zejména upozorňuje na znění čl. 221 trestního zákoníku Ázerbájdžánu, tak jak byl formulován v rozhodném období, který jasně definoval trestný čin chuligánství jako úmyslný čin vážně porušující veřejný pořádek a vyjadřující zjevnou neúctu vůči společnosti, doprovázený použitím nebo hrozbou použití násilí proti občanům, jakož i zničením nebo poškozením majetku druhých.

52. Soud dále poznamenává, že rozhodnutím pléna Nejvyššího soudu Ázerbájdžánu ze dne 23. 3. 2004 k soudní praxi ve věcech souvisejících s chuligánstvím bylo judikováno, že úmyslné jednání pachatele, které vážně porušilo veřejný pořádek a projevilo zjevnou neúctu vůči společnosti, by mohlo zakládat trestní odpovědnost, pouze pokud by bylo doprovázeno násilím vůči občanům nebo hrozbou jejich použití, případně zničením nebo poškozením majetku ostatních. Předmětnou interpretaci vnitrostátního práva potvrdil také Ústavní soud Ázerbájdžánu. Ve vnitrostátním řízení ani před Soudem však nebylo uvedeno, že by jednání stěžovatele bylo doprovázeno používáním násilí proti občanům nebo pohrůžkou násilí či ničením nebo poškozováním majetku jiných osob. Soud proto musel dospět k závěru, že základní znak trestného činu chuligánství, jak je definován v trestním zákoně Ázerbájdžánu a vykládán plénem Nejvyššího soudu a Ústavním soudem, v případě stěžovatele neexistoval (viz Kandzhov, citovaný výše, § 60).

53. Pokud jde o nadcházející obvinění podle čl. 28, 220.1 a 228.3 trestního zákoníku vznesené proti stěžovateli v září 2013, Soud připomíná, že vláda mu neposkytla kopii rozhodnutí k těmto obviněním. V každém případě všechna předchozí rozhodnutí týkající se vazby stěžovatele vycházela pouze z původních obvinění podle čl. 221.2.1 a 221.2.2 trestního zákoníku, a proto nové obvinění nemělo jakýkoliv význam z hlediska důvodného podezření ze spáchání trestného činu, což nerozporovala ani vláda (viz výše uvedený rozsudek Rasul Jafarov, § 131; a Rashad Hasanov a další, výše uvedený, § 106).

54. Na základě výše uvedeného Soud dospěl k závěru, že zbavení svobody stěžovatele nepředstavuje „zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody", ke kterému by došlo „na základě důvodného podezření" ze spáchání trestného činu. V důsledku toho došlo k porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy.

55. Vzhledem k tomuto zjištění Soud nepovažuje za nutné samostatně přezkoumat tvrzené porušení čl. 5 odst. 3 Úmluvy, konkrétně skutečnost, zda vnitrostátní orgány poskytly relevantní a dostatečné důvody odůvodňující ponechání obviněného ve vazbě v rámci přípravného řízení (viz Lukanov proti Bulharsku, 20. 3. 1997, § 45, Rozsudky a rozhodnutí 1997 II; Ilgar Mammadov, citovaný výše, § 102; a Yagublu, citovaný výše, § 64).

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 18 V NÁVAZNOSTI NA ČLÁNEK 5 ÚMLUVY

56. Na základě stejných skutečností a v odpovědi na otázku položenou Soudem ve vztahu k čl. 18 Úmluvy ve spojení s čl. 5 stěžovatel argumentoval tím, že jeho práva vyplývající z Úmluvy byla omezena pro jiné účely, než jaké jsou předpokládány v Úmluvě. Článek 18 stanoví:

„Omezení, jež tato Úmluva připouští pro uvedená práva a svobody, nesmí být využívaná k jinému účelu než k tomu, pro který byla určena."

57. Vláda uvedla, že stěžovatel nevyčerpal vnitrostátní opravné prostředky v souvislosti se stížností podle čl. 18 Úmluvy. Žadatel se k vyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy nevyjádřil.

58. Soud poznamenává, že stěžovatel nevznesl jakékoli námitky podle čl. 18 Úmluvy u vnitrostátních soudů, které rozhodovaly o jeho vazbě a jejím prodloužení (viz body 15, 22 a 25 výše). Z toho vyplývá, že tato stížnost musí být zamítnuta podle čl. 35 odst. 1 a 4 Úmluvy z důvodů nevyčerpání vnitrostátních opravných prostředků.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud

1. Prohlašuje jednomyslně stížnost k porušení čl. 5 odst. 1 a 3 Úmluvy za přijatelnou.

2. Prohlašuje většinou stížnost ve zbytku za nepřijatelnou.

3. Rozhoduje jednomyslně, že došlo k porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy.

4. Rozhoduje jednomyslně, že oddělený přezkum stížnosti k porušení čl. 5 odst. 3 Úmluvy není nutný.

(Zpracovali JUDr. Antonín Draštík a JUDr. Adrian Matúš)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
PRVNÍ SEKCE
24. 1. 2019
VĚC CORDELLA A OSTATNÍ PROTI ITÁLII
(rozsudek ve věci Cordella a ostatní proti Itálii, stížnosti č. 54414/13 a 54264/15)

Dotčené články Úmluvy:
čl. 8 a 13

Odkazy na českou právní úpravu:
čl. 10 odst. 2 a čl. 35 Listiny základních práv a svobod
zákon č. 201/2012, o ochraně ovzduší
§ 81 a 82 zákona č. 89/2012, občanský zákoník

Klíčová slova:
právo na respektování soukromého života – znečištění životního prostředí – účinný prostředek nápravy

K selhání vnitrostátních orgánů ochránit soukromý život stěžovatelů bydlících v oblastech dotčených škodlivými emisemi

Autorský komentář:

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „Soud“) se týká otázky vztahu mezi znečišťováním životního prostředí emisemi italské společnosti Ilva v Tarentu a právem na respektování soukromého života osob bydlících v oblastech těmito emisemi nejvíce zasaženými. V projednávané věci stěžovatelé namítali neexistenci opatření ze strany státu na ochranu jejich zdraví a životního prostředí. Soud proto rozhodoval pouze o této otázce, nevěnoval se příčinnému vztahu mezi znečištěním životního prostředí a jeho vlivem na zdraví stěžovatelů. Jednalo se tak o posouzení pozitivních závazků státu, který má povinnost brát ohled na dosahování spravedlivé rovnováhy mezi konkurujícími si zájmy jednotlivce a společnosti jako celku. Obzvláště v případě nebezpečné aktivity mají státy v prvé řadě pozitivní závazek zavést regulaci přizpůsobenou specifikům této aktivity, a to s ohledem na riziko, které z ní může vycházet. Soud v podobných případech posuzuje, zda existuje hájitelný nárok a zda ekologické riziko dosáhne takové úrovně závažnosti, která výrazně sníží schopnost jednotlivce užívat svého domova nebo soukromého či rodinného života. Soud při posuzování této minimální úrovně vezme v úvahu mimo jiné intenzitu a trvání porušení a jejich fyzické a psychické důsledky na zdraví nebo na kvalitu života dotyčné osoby.

I z pohledu české právní úpravy je předmětné rozhodnutí zajímavé, jelikož poskytuje smluvním státům Úmluvy, včetně soudů, výklad užitečný pro řešení otázek vztahu mezi právy jednotlivců v souvislosti se znečištěním životního prostředí a škodlivými následky na straně jedné a zásahy do soukromého života na straně druhé. Soud v projednávaném případě shledal porušení čl. 8 z toho důvodu, že smluvní stát dlouhodobě a nedostatečně řešil otázku škodlivých emisí, které prokazatelně měly vliv na soukromý život stěžovatelů. Ústavní soud přitom k této otázce, i když ve vztahu k nedotknutelnosti obydlí kupříkladu uvedl, že z Úmluvy pro Českou republiku „plyne i povinnost přijmout odpovídající opatření chránící domovy obyvatel před těmito jevy, a to bez zřetele na skutečnost, zda je ohroženo jejich zdraví či nikoli. Závažné znečištění ovzduší zasahuje do práva na respektování soukromého a rodinného života a domova již samo o sobě“ (Pl. ÚS 2/17, bod 38).

(Zpracovali JUDr. Pavel Simon a Mgr. Ladislav Kováč, LL.M.)

SKUTKOVÝ STAV

V dané věci podalo k Soudu stížnost pod č. 54414/13 celkem 52 jednotlivců, pod č. 54624/15 poté 128 jednotlivců (dále „stěžovatelé“), z nichž většina trvale pobývala ve městě Tarent (it. Taranto). Stížnosti se týkaly dlouhodobého znečišťování životního prostředí tamním průmyslovým komplexem Ilva, ocelárny s nejvyšší produkcí v Evropě. Toto znečišťování je přitom dlouhodobě monitorováno a bylo předmětem několika odborných zpráv, které konstatovaly závažná rizika pro životní prostředí i pro ochranu zdraví osob. Již v roce 1990 požadovala italská Rada ministrů po tamním ministerstvu životního prostředí vypracování dekontaminačního plánu mj. pro oblast Tarentu, která byla identifikována jako oblast „s vysokým environmentálním rizikem“.

Od roku 2012 ovšem italská vláda přijala několik nařízení za účelem zajištění produkce ocelárny, přičemž jedním z nich bylo prodlouženo období pro implementaci opatření v dekontaminačním plánu až do roku 2023. Toto nařízení posléze v řízení před správními soudy pro obavy z dopadu na životní prostředí a veřejné zdraví napadl jak region Apulia, tak město Tarent. Tato řízení i nadále probíhají. Vláda navíc prostřednictvím těchto opatření udělila správní a trestněprávní imunitu osobám odpovědným za zajištění souladu činnosti továrny Ilva s environmentálními požadavky, a to zejména dočasnému správci a budoucímu kupujícímu společnost. V několika trestních řízeních byly dále některé osoby vykonávající řídicí funkce společnosti Ilva shledány odpovědnými za znečištění ovzduší, ukládání nebezpečných materiálů a vypouštění znečišťujících částic. Proti Itálii bylo v roce 2014 taktéž zahájeno řízení pro porušení závazků plynoucích z unijního práva, na jehož základě Komise v odůvodněném stanovisku požadovala nápravu zjištěných závažných případů znečištění.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. KE SPOJENÍ STÍŽNOSTÍ

92. S ohledem na podobnost stížností je podle Soudu vhodné posoudit je společně v rámci jednoho rozsudku.

II. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKŮ 2, 8 A 13 ÚMLUVY

93. Stěžovatelé s odvoláním se na čl. 2 a 8 Úmluvy namítají porušení jejich práva na život a práva na respektování jejich soukromého života. Vytýkají státu, že nepřijal právní a regulační opatření, která by ochránila jejich zdraví a životní prostředí, a že neposkytnul informace ohledně znečištění a odpovídajících rizik na jejich zdraví.

94. Soud s ohledem na právní posouzení skutečností konstatuje, že uvedené stížnosti se překrývají. Tvrzení stěžovatelů proto považuje za vhodné přezkoumat pouze z pohledu čl. 8 Úmluvy (Radomilja a ostatní proti Chorvatsku, č. 37685/10 a 22768/12, rozsudek velkého senátu ze dne 20. 3. 2018). Toto ustanovení zní:

„1. Každý má právo na respektování svého soukromého života (...).

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“

95. Na základě čl. 13 Úmluvy stěžovatelé namítají porušení jejich práva na účinný právní prostředek nápravy. Toto ustanovení zní:

„Každý, jehož práva a svobody přiznané (...) Úmluvou byly porušeny, musí mít účinné právní prostředky nápravy před národním orgánem, i když se porušení dopustily osoby při plnění úředních povinností.“

A. K předběžným námitkám vlády

1. K postavení stěžovatelů jako „oběti“

a) Tvrzení vlády

(...)

b) Tvrzení stěžovatelů

(...)

c) Hodnocení Soudu

100. Soud připomíná, že mechanismus kontroly podle Úmluvy nemá sloužit jako *actio popularis* (Perez proti Francii, č. 47287/99, rozsudek velkého senátu ze

dne 12. 2. 2004, § 70; a Di Sarno a ostatní proti Itálii, č. 30765/08, rozsudek ze dne 10. 1. 2012, § 80). Článek 8 a ani žádné jiné ustanovení Úmluvy navíc výslovně neupravuje obecnou ochranu životního prostředí jako takovou (Kyrtatos proti Řecku, č. 41666/98, rozsudek ze dne 22. 5. 2003, § 52).

101. Rozhodným prvkem umožňujícím určit, zda za konkrétních okolností došlo škodami na životním prostředí k porušení některého z práv zaručených v čl. 8 odst. 1, je podle judikatury Soudu existence škodlivého účinku vůči soukromé nebo rodinné sféře osoby, a nikoli pouze obecné zhoršení životního prostředí (Fadeyeva proti Rusku, č. 55723/00, rozsudek ze dne 9. 6. 2005, § 88).

102. Soud uvádí, že stěžovatelé v projednávaném případě namítají újmu způsobenou škodlivými emisemi z továrny Ilva v Tarentu. Obce dotčené uvedenými emisemi byly identifikovány v rámci jednání Rady ministrů dne 30. 11. 1990: jedná se o města Tarent, Crispiano, Massafra, Montemesola a Statte, které byly klasifikovány jako oblasti s „vysokým environmentálním rizikem“. Obce Tarent a Statte byly navíc zahrnuty mezi území národního zájmu určené pro asanaci (fr. „les sites d'intérêt national pour l'assainissement“ dále jako „SIN“) vyhláškou ministerstva životního prostředí ze dne 10. 1. 2000 (…).

103. Jelikož oblast přímo dotčená škodlivými vlivy továrny Ilva byla definována vnitřními předpisy, Soud konstatuje, že devatenáct stěžovatelů bydlí v jiných obcích než Tarent, Crispiano, Massafra, Montemesola a Statte a že tito stěžovatelé neuvedli takové argumenty, které by zpochybnily vymezení rozsahu dané oblasti.

104. Soud ve vztahu k ostatním stěžovatelům připomíná, že v daném odvětví by znečištění potenciálně mohlo být nebezpečné pro zdraví a dobré životní podmínky těch, kteří jsou mu vystaveni. Jedná se v každém případě o předpoklad, který může být v konkrétním případě neověřitelný.

105. V projednávaném případě je nicméně z jednotlivých důkazů předložených Soudu zřejmé, že znečištění nepochybně způsobilo u těch osob, které mu byly vystaveny, vyšší náchylnost k různým nemocem.

106. Četné zprávy a vědecké studie dostupné Soudu (…) skutečně prokazují existenci příčinného vztahu mezi výrobní aktivitou společnosti Ilva v Tarentu a zhoršením zdravotní situace, a to zejména ve výše uvedených obcích. Soud ve vztahu k nejnovější studii v této oblasti poukazuje na zprávu ARPA z roku 2017, která znovu opakuje závěr o příčinném vztahu uvedeném výše a která potvrzuje přetrvávání kritické situace pro zdraví v oblasti „vysokého environmentálního rizika“ a v SIN Tarent, kde míra úmrtnosti a hospitalizací pro některá onkologická, kardiovaskulární, respirační a trávicí choroby byla v porovnání s průměrem v daném regionu vyšší (…).

107. Toto znečištění nepochybně mělo nepříznivé důsledky na blaho dotčených stěžovatelů (viz, *a contrario*, výše uvedené rozhodnutí ve věci Kyrtatos, § 53 a viz, *mutatis mutandis*, Fadeyeva, uvedené výše, § 87–88 a Di Sarno, viz výše, § 81).

108. Na druhé straně stěžovatelé uvedení výše v § 103 neprokázali, že byli osobně touto situací dotčeni. Soud v tomto ohledu proto přijímá námitku vlády v rozsahu, ve kterém se týká těchto stěžovatelů.

109. Soud má za to, že ve vztahu k ostatním stěžovatelům musí námitku vlády zamítnout.

2. K nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy

a) Tvrzení vlády

(...)

b) Tvrzení stěžovatelů

(...)

c) Hodnocení Soudu

121. Soud připomíná, že pravidlo vyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy obsažené v čl. 35 odst. 1 Úmluvy je určeno k tomu, aby smluvní státy měly možnost předejít nebo napravit proti nim vznesená tvrzení o porušení předtím, než jsou Soudu předloženy. Toto pravidlo je založeno na předpokladu – odrážejícím se v čl. 13 Úmluvy, s nímž je úzce spjato – že vnitrostátní právní řád poskytuje účinný prostředek nápravy pro tvrzené porušení. V tomto směru představuje důležitý aspekt principu, podle kterého je mechanismus ochrany založený Úmluvou subsidiární ve vztahu k vnitrostátním systémům zaručujícím ochranu lidských práv (Vučković a ostatní proti Srbsku (předběžná námitka), č. 17153/11, rozsudek velkého senátu ze dne 25. 3. 2014, § 69–77).

122. Soud dále připomíná, že podle pravidla vyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy stanoveného v čl. 35 odst. 1 Úmluvy musí stěžovatel využít prostředky nápravy, které jsou běžně dostupné a postačující k tomu, aby mu umožnily získat nápravu namítaného porušení s tím, že je na vládě, která namítá nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy, aby jej přesvědčila, že uvedený prostředek byl účinný a dostupný v rozhodné době nejen v teorii, ale i v praxi. To znamená, že byl dostupný a způsobilý nabídnout stěžovateli nápravu porušení a že poskytoval přiměřené vyhlídky na úspěch (viz, mimo jiné, Akdivar a ostatní proti Turecku, č. 21893/93, rozsudek ze dne 16. 9. 1996, § 66; a Giacobbe a ostatní proti Itálii, č. 16041/02, rozsudek ze dne 15. 12. 2005, § 63). Podle „obecně uznávaných pravidel mezinárodního práva“ navíc mohou nastat některé zvláštní okolnosti, které zprošťují stěžovatele povinnosti vyčerpat vnitrostátní prostředky nápravy, jež má k dispozici (Selmouni, viz výše, § 75).

123. Soud v tomto případě poznamenává, že stížnosti stěžovatelů se vztahují k neexistenci opatření, která by zajistila odstranění znečištění v dotčeném území. Uvádí také, že asanace dotčené oblasti je cíl, o který se snaží příslušné vnitrostátní orgány již několik let, ovšem bez úspěchu. Berouc v úvahu také skutečnosti uvede-

né stěžovateli a při absenci relevantních předchozích soudních rozhodnutí se Soud domnívá, že žádný krok, který by měl trestněprávní, civilní nebo správní povahu, by nemohl v projednávaném případě splnit tento cíl.

124. Soud v tomto kontextu nemůže přehlédnout trestněprávní a správní imunitu, která byla udělena dočasnému správci při implementaci opatření podle environmentálního plánu (…) a rozšíření této imunity na budoucího kupujícího tohoto zařízení (…).

125. Ve vztahu k možnosti podat stížnost k Ústavnímu soudu postačí připomenout, že Soud již v několika případech uvedl, že v italském soudním řádu nemá procesní strana přímý přístup k Ústavnímu soudu: je to skutečně pouze soud projednávající podstatu věci, který má možnost obrátit se na tuto nejvyšší soudní instanci, a to buď na základě žádosti účastníka řízení, nebo *ex officio*. Na takovou žádost se tak následně nemůže nahlížet jako na právní prostředek nápravy, jehož použití Úmluva požaduje (viz, mimo jiné, Brozicek proti Itálii, č. 10964/84, rozsudek ze dne 19. 12. 1989, § 34; Immobiliare Saffi proti Itálii, č. 22774/93, rozsudek velkého senátu ze dne 28. 7. 1999, § 42; C.G.I.L. a Cofferati proti Itálii, č. 46967/07, rozsudek ze dne 24. 2. 2009, § 48; Scoppola proti Itálii (č. 2), č. 10249/03, rozsudek velkého senátu ze dne 17. 9. 2009, § 75; a M. C. a ostatní proti Itálii, č. 5376/11, rozsudek ze dne 3. 9. 2013, § 47).

126. Soud také uvádí, že podle vyhlášky s mocí zákona č. 152/06 je to pouze ministerstvo životního prostředí, které může požadovat náhradu za ekologickou škodu. Jednotlivci mohou pouze navrhnout ministerstvu, aby se obrátilo na soudní orgány. Z toho pak v každém případě vyplývá, že prostředky nápravy poskytované těmito ustanoveními neumožňovaly stěžovatelům dovolávat se újmy pocházející ze škod na životním prostředí. V důsledku toho se tyto prostředky nápravy nemohou považovat za účinné prostředky nápravy podle čl. 35 odst. 1 Úmluvy (viz Di Sarno, cit. výše, § 89).

127. Soud se s ohledem na výše uvedené domnívá, že námitku vlády ohledně nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy je potřeba odmítnout.

3. K námitce lhůty šesti měsíců

a) Tvrzení vlády

(...)

b) Tvrzení stěžovatelů

(...)

c) Hodnocení Soudu

131. Soud poznamenává, že stěžovatelé nevytýkají státu pouze jednorázové jednání, ale situaci spočívající ve znečištění životního prostředí přetrvávající již desetiletí. Také připomíná, že pokud tvrzené porušení představuje, tak jak tomu je

v tomto případě, trvající situaci, lhůta šesti měsíců začíná běžet až od okamžiku, kdy tato trvající situace skončila (viz, mimo jiné, Çınar proti Turecku, č. 17864/91, rozhodnutí Komise ze dne 5. 9. 1994; Ülke proti Turecku, č. 39437/98, rozhodnutí ze dne 1. 6. 2004).

132. Domnívá se proto, že námitka vlády musí být zamítnuta.

4. K existenci podstatné újmy

a) Tvrzení vlády

(...)

b) Tvrzení stěžovatelů

(...)

c) Hodnocení Soudu

135. Soud připomíná, že kritérium absence podstatné újmy bylo navrženo proto, aby se mu umožnilo rychleji zabývat stížnostmi neopodstatněné povahy, a aby se tak soustředil na své ústřední poslání, kterým je zajištění soudní ochrany práv zaručených Úmluvou a jejími Protokoly na evropské úrovni (Stefanescu proti Rumunsku, č. 11774/04, rozhodnutí ze dne 12. 4. 2011, § 35).

136. Na základě zásady *de minimis non curat praetor* se podmínka přijatelnosti zakládá na myšlence, podle které porušení některého z práv, jakkoli skutečné z čistě právního úhlu pohledu, musí dosáhnout minimálního stupně závažnosti, aby si vyžádalo posouzení mezinárodním soudem (Korolev proti Rusku, č. 25551/05, rozhodnutí ze dne 1. 7. 2010). Posouzení tohoto stupně je ze své povahy relativní a závisí na okolnostech daného případu (viz Korolev, cit. výše; a, *mutatis mutandis*, Soering proti Spojenému Království, č. 14038/88, rozsudek ze dne 7. 7. 1989, § 100). Toto posouzení musí vzít v potaz jak subjektivní vnímání stěžovatele, tak i objektivně to, co je v daném případě v sázce.

137. Soud připomíná, že pro ověření, zda porušení konkrétního práva dosáhlo minimálního stupně závažnosti, je potřeba zohlednit následující skutečnosti: povahu údajně porušeného práva, závažnost dopadu tvrzeného porušení na výkon práva a/anebo možné důsledky porušení na osobní situaci stěžovatele (Giusti proti Itálii, č. 13175/03, rozsudek ze dne 18. 10. 2011, § 34).

138. V projednávaném případě se Soud s ohledem na povahu stížností stěžovatelů a na množství vědeckých zpráv potvrzujících škodlivý vliv společnosti Ilva na životní prostředí a na zdraví osob domnívá, že první podmínka čl. 35 odst. 2 písm. b) Úmluvy, tj. absence podstatné újmy, není splněna.

139. Domnívá se proto, že námitka vlády musí být zamítnuta.

B. Závěr k přijatelnosti stížností

140. Soud připomíná své závěry týkající se nepřijatelnosti části stížností (viz výše, § 103) a uvádí, že druhá část z nich není zjevně neopodstatněná ve smyslu

čl. 35 odst. 3 Úmluvy a že se nejedná o žádný další důvod nepřijatelnosti. Je ji proto potřeba prohlásit za přijatelnou.

C. K odůvodněnosti

1. Článek 8 Úmluvy

a) Tvrzení stran

i. Stěžovatelé

141. Stěžovatelé opětovně zdůrazňují jejich námitky a trvají na tom, že italské vnitrostátní orgány nepřijaly všechna vhodná opatření na ochranu jejich života a jejich zdraví. Tvrdí, že byli dotčeni znečištěním, a byli náchylnější k různým chorobám, které byly prokázány četnými zprávami.

142. Stěžovatelé také tvrdí, že tato věc se odlišuje od věci Smaltini proti Itálii (č. 43961/09, rozhodnutí ze dne 24. 3. 2015), a to v tom, že stěžovatelka ve věci Smaltini, na rozdíl od stěžovatelů v projednávané věci, namítala, že onemocněla z důvodu, že byla vystavena znečištění zapříčiněném společností Ilva. Tato věc se tedy týkala příčinné souvislosti mezi chorobou této stěžovatelky a škodlivými emisemi, a nikoli, jako je to projednávaném případě, nepřijetím opatření na ochranu zdraví ze strany státu stěžovatelů a jejich prostředí.

ii. Vláda

143. Vláda uvádí, že vnitrostátní soudy vedly řízení nestranně takovým způsobem, aby stíhaly odpovědné osoby za protiprávní jednání týkající se životního prostředí a zdraví osob.

144. Mimo to uvádí, že podle zprávy ministerstva zdravotnictví z roku 2014 se úroveň PM10 snížila.

145. Vláda dále uvádí, že Soud ve věci Smaltini proti Itálii (viz výše) dospěl k závěru o absenci důkazu prokazujícího příčinný vztah mezi nemocí stěžovatelky a škodlivými emisemi z továrny Ilva a v důsledku toho k zjevnému nedostatku v opodstatněnosti stížnosti. Tento závěr podle ní platí o to víc i v projednávaném případě, který byl Soudu předložen.

146. Vláda rovněž tvrdí, že společnost Ilva vždy prováděla svou výrobní činnost v souladu s povoleními udělenými na úrovni obce, okresu i provincie. Dodává, že se zavedly preventivní plány před znečištěním a že byla přijata opatření na zajištění kvality vzduchu ve čtvrti Tamburi (Tarent). Bylo přijato také několik opatření, která umožnila značné zlepšení kvality vzduchu.

b) Připomínky třetích stran

i. Klinický program

(...)

ii. ISDE

(...)

c) Hodnocení soudu

i. Obecné principy

157. Soud připomíná, že závažné znečištění životního prostředí může ovlivnit životní podmínky osob a znemožnit jim užívat jejich domov takovým způsobem, který nepříznivě dopadá na jejich soukromý život (López Ostra proti Španělsku, č. 16798/90, rozsudek ze dne 9. 12. 1994, § 51; a Guerra a ostatní proti Itálii, č. 14967/89, rozsudek ze dne 19. 2. 1998, § 60).

Soud v tomto ohledu také připomíná, že v případech, kde se pojem úrovně závažnosti posuzoval konkrétně ve vztahu k životnímu prostředí, Soud stanovil, že hájitelný nárok podle čl. 8 může vzniknout, pokud ekologické riziko dosáhne takové úrovně závažnosti, která výrazně sníží schopnost stěžovatele užívat svého domova nebo soukromého či rodinného života. Posouzení této minimální úrovně v případech tohoto druhu je relativní a závisí na všech okolnostech daného případu, včetně intenzity a trvání porušení a jejich fyzických a psychických důsledků na zdraví nebo na kvalitu života dotyčné osoby (Fadeyeva, viz výše, § 68 a 69; Dubetska a ostatní proti Ukrajině, č. 30499/03, rozsudek ze dne 10. 2. 2011, § 105; a Grimkovskaya proti Ukrajině, č. 38182/03, rozsudek ze dne 21. 7. 2011, § 58).

158. Článek 8 neukládá státu pouze povinnost vyhnout se svévolným zásahům: k tomuto spíše negativnímu závazku se přidávají i pozitivní závazky státu, které jsou vlastní účinnému respektování soukromého života. Bez ohledu na to, zda na tuto věc nahlíženo z pohledu pozitivního závazku státu přijímat rozumná a přiměřená opatření na ochranu práv jednotlivce podle prvního odstavce čl. 8 nebo z pohledu zásahu státního orgánu odůvodněného podle druhého odstavce, jsou v každém případě použitelné principy značně podobné. V obou případech je třeba brát ohled na stanovení spravedlivé rovnováhy mezi konkurujícími si zájmy jednotlivce a společnosti jako celku, přičemž stát má v každém případě určitý prostor pro uvážení (López Ostra proti Španělsku, viz výše, § 51; a Guerra a ostatní proti Itálii, viz výše, § 58).

159. Obzvláště v případě nebezpečné aktivity mají státy v prvé řadě pozitivní závazek zavést regulaci přizpůsobenou specifikům této aktivity, zejména s ohledem na riziko, které z ní může vycházet. Tato regulace musí upravovat povolování, zřizování, provozování, bezpečnost a kontrolu dané činností a rovněž musí ukládat každému, koho se tato činnost týká, aby přijal praktická opatření pro zajištění účinné ochrany občanů, u kterých existuje riziko, že jejich život bude vystaven nebezpečím, která jsou vlastní dané oblasti (viz, *mutatis mutandis*, Oneryildiz proti Turecku, č. 48939/99, rozsudek velkého senátu ze dne 30. 11. 2004, § 90; a Brincat a ostatní proti Maltě, č. 60908/11, rozsudek ze dne 24. 7. 2014, § 101–102).

160. V neposlední řadě je často nemožné kvantifikovat účinky vážného průmyslového znečištění v každé jednotlivé situaci a rozlišit vliv dalších faktorů, jako je například věk a zaměstnání. Totéž platí i o zhoršení kvality života v důsledku průmyslového znečištění. Pojem „kvalita života" je velmi subjektivní pojem, který nemá přesnou definici. Soud proto s ohledem na skutkové okolnosti případů, které jsou mu předkládány, nemá jinou možnost než se opřít především, ale ne bezvýhradně, o závěry soudních a jiných příslušných vnitrostátních orgánů (Ledyayeva a ostatní proti Rusku, č. 53157/99, rozsudek ze dne 26. 10. 2006, § 90; a Jugheli a ostatní proti Georgii, č. 3342/05, rozsudek ze dne 13. 7. 2017, § 63).

ii. Použití uvedených zásad na projednávaný případ

161. Soud poznamenává, že i když mu nepřináleží přesně určit opatření, která se měla přijmout v daném případě, aby se mnohem účinněji zmírnila úroveň znečištění, je zcela nesporné, že mu přísluší přezkoumat, zda vnitrostátní orgány důsledně posoudily daný případ a zda vzaly jako celek v úvahu konkurující si zájmy. Soud v této souvislosti připomíná, že je na státě, aby přesnými a podrobnými údaji odůvodnil situace, ve kterých určití jednotlivci musí nést velkou zátěž ve jménu společenského zájmu. Soud to při přezkumu této věci z tohoto úhlu vede k formulování následujících myšlenek (Fadeyeva, viz výše, § 128).

162. Soud v prvé řadě souhlasí se stěžovateli, že předmět této věci se odlišuje od věci Smaltini (viz výše), ve které stěžovatelka, která zemřela na leukémii během řízení před ním, namítala, že vnitrostátní orgány odmítly po ukončení trestního řízení, které bylo na základě jí podaného trestního oznámení zahájeno, uznat existenci příčinného vztahu mezi emisemi továrny Ilva v Tarentu a jejím onemocněním. V této věci Soud především zdůraznil, že ve světle dostupného vědeckého poznání v rozhodné době, kdy se staly dané skutečnosti a aniž by byly dotčeny výsledky vědeckých studií v budoucnosti, byla vnitrostátní rozhodnutí řádně odůvodněna. V projednávané věci stěžovatelé namítají neexistenci opatření ze strany státu na ochranu jejich zdraví a životního prostředí. Soud je tak povinen rozhodnout pouze o této poslední otázce, která je odlišná od otázky ve věci Smaltini (viz výše).

163. Soud poznamenává, že vědecké studie již od sedmdesátých let informovaly o škodlivých účincích emisí z továrny Ilva v Tarentu na životní prostředí a lidské zdraví (…). Výsledky těchto zpráv, pocházejících převážně od státních a regionálních organizací, nejsou mezi stranami předmětem sporu.

164. V této souvislosti je vhodné připomenout zejména zprávu SENTIERI z roku 2012, která potvrzuje příčinný vztah mezi vystavením prostředí s inhalovatelnými karcinogenními látkami produkovanými společností Ilva a rozvojem nádorů plic a pohrudnice, a stejně tak i chorob kardiovaskulárních systémů u osob bydlících v dotčených oblastech (…).

165. Kohortová studie provedená v roce 2016 navíc prokázala příčinný vztah mezi vystavením se PM10 a SO_2 průmyslového původu z důvodu výrobní činnosti

společnosti Ilva a zvýšením úmrtnosti pro přirozené příčiny, na nádory, choroby ledvin a kardiovaskulární choroby u lidí žijících v Tarentu (…).

166. Stejné propojení mezi průmyslovými emisemi společnosti Ilva a poškozením zdraví v regionu Tarent je potvrzené ve zprávě ARPA z roku 2017. Tato posledně jmenovaná zpráva mimo jiné uvádí přetrvávání kritické zdravotní situace v oblasti „s vysokým environmentálním rizikem" a v SIN Tarent, kde byla úroveň úmrtnosti a hospitalizace pro některá onkologická, kardiovaskulární, respirační a trávicí onemocnění vyšší než regionální průměr (…).

167. Je třeba poznamenat, že i navzdory pokusům vnitrostátních orgánů vedoucím k odstranění znečištění dotčeného regionu, zavedené projekty doposud nepřinesly žádoucí účinky.

168. Opatření doporučená od roku 2012 v rámci AIA [integrovaného environmentálního povolení uděleného společnosti Ilva ministerstvem životního prostředí (pozn. překl.)] ke zlepšení vlivu továrny na životní prostředí nakonec nebyla uskutečněna; toto selhání bylo navíc příčinou řízení o nesplnění povinnosti před institucemi Evropské unie. Krom toho byla v roce 2014 realizace environmentálního plánu odložena do srpna 2023 (…). Postup, který by umožnil dosáhnout sledovaného cíle asanace je proto extrémně pomalý (Fadayeva, viz výše, § 126–127).

169. V průběhu tohoto období vláda opakovaně zasáhla prostřednictvím naléhavých opatření (…), aby zajistila pokračování ve výrobní činnosti ocelárny, a to i navzdory zjištěním příslušných soudních orgánů založených na chemických a epidemiologických expertízách o existenci závažných rizik pro zdraví a životní prostředí (…). Navíc byla udělena správní a trestněprávní imunita osobám odpovědným za zajištění souladu s environmentálními požadavky, a to zejména dočasnému správci a budoucímu kupujícímu společnost (…).

170. K tomu se přidala také situace nejistoty, která pramenila jednak z finančního zhroucení společnosti (…) a také z možnosti odložit provedení sanace továrny, která byla poskytnuta budoucímu kupujícímu (…).

171. Faktem zůstává, že k dnešnímu dni je ze strany vnitrostátních orgánů spravování environmentálních otázek vztahujících se na výrobní činnost společnosti Ilva v Tarentu v patové situaci.

172. Soudu nezbývá nic jiného než konstatovat, že došlo k prodlužování situace znečištění životního prostředí ohrožujícího zdraví stěžovatelů a obecněji celého obyvatelstva dané rizikové oblasti, která je v aktuálním stavu zbavena informací ohledně průběhu reorganizace dotčeného území, zejména pokud jde o finální lhůty pro implementaci souvisejících prací.

173. S ohledem na výše uvedené Soud uvádí, že vnitrostátní orgány nepřijaly veškerá nezbytná opatření k zajištění účinné ochrany práva dotčených osob na respektování jejich soukromého života.

174. Nebyla tak respektována spravedlivá rovnováha, kterou je třeba dosáhnout mezi zájmy stěžovatelů, aby nebyli zasaženi závažnými zásahy do životního pro-

středí, které mohou ovlivnit jejich dobré životní podmínky a jejich soukromý život na straně jedné, a zájmy společnosti jako celku na straně druhé. V tomto případě proto došlo k porušení čl. 8 Úmluvy.

2. Článek 13 Úmluvy

175. Soud připomíná, že čl. 13 Úmluvy zaručuje ve vnitrostátním právu existenci opravného prostředku, který umožňuje příslušnému vnitrostátnímu orgánu zabývat se obsahem „hájitelného nároku" založeného na Úmluvě (Z. a ostatní proti Spojenému království, č. 29392/95, rozsudek velkého senátu ze dne 10. 5. 2001, § 108). Účelem tohoto článku je poskytnout prostředek, pomocí kterého mohou strany řízení získat na vnitrostátní úrovni nápravu proti porušením jejich práv podle Úmluvy předtím, než je stížností iniciován mezinárodní mechanismus před Soudem (Kudła proti Polsku, č. 30210/96, rozsudek velkého senátu ze dne 26. 10. 2000, § 152).

176. Soud uzavírá, že s ohledem na závěry, ke kterým dospěl ve vztahu k existenci užitečných a účinných opravných prostředků, které by umožnily předložit před vnitrostátní orgány stížnosti týkající se nemožnosti získat opatření zaručující odstranění znečištění dotčených oblastí škodlivými emisemi z továrny Ilva (viz § 110 a násl., cit. výše), došlo v projednávaném případě k porušení čl. 13 Úmluvy (Di Sarno, viz výše, § 116–118).

III. POUŽITÍ ČLÁNKU 46 ÚMLUVY

(...)

IV. K POUŽITÍ ČLÁNKU 41 ÚMLUVY

(...)

A. Újma

(...)

B. Náklady řízení

(...)

C. Úroky z prodlení

(...)

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. *Rozhoduje* o spojení stížností.

2. *Prohlašuje* stížnosti, pokud jde o jejich část podaných stěžovateli ve stížnosti č. 54414/13 pod čísly 23, 35, 43 a 45 a těmi ve *stížnosti č.* 54264/15 pod čísly 4, 9, 18, 24, 25, 34, 40, 41, 42, 56, 88, 107, 111, 113 a 128, za nepřijatelné.

3. *Prohlašuje* zbývající *části* stížností za přijatelné.

4. *Rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 8 Úmluvy.

5. *Rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 13 Úmluvy.

6. *Rozhoduje*, že konstatování porušení představuje samo o sobě dostatečné spravedlivé zadostiučinění za morální újmu utrpěnou dotčenými stěžovateli.

7. *Rozhoduje*

a) že žalovaný stát má za každou stížnost uhradit ve lhůtě tří měsíců ode dne, kdy rozsudek podle čl. 44 odst. 2 Úmluvy nabude právní moci, 5 000 eur dotčeným stěžovatelům z titulu náhrady nákladů řízení, a dále případnou částku daně.

(...)

8. *Zamítá* v ostatním návrh na přiznání spravedlivého zadostiučinění.

(Zpracoval Mgr. Ladislav Kováč, LL.M.)

Wolters Kluwer

Tisk a distribuci zajišťuje Wolters Kluwer ČR, a. s., U nákladového nádraží 10, 130 00 Praha 3.
Ročně vycházejí 4 čísla. Cena základního předplatného je 1 190 Kč bez DPH.

Odpovědná redaktorka: PhDr. Mgr. Marie Novotná, tel. 246 040 417, 603 826 881,
e-mail: marie.novotna@wolterskluwer.com
Administrace předplatného: Wolters Kluwer ČR, a. s., U nákladového nádraží 10, 130 00 Praha 3
e-mail: zakaznicke@ wolterskluwer.com
Distribuce: CASUS direct mail, a. s., Žilinská 5/2773, 141 00 Praha 4
Tisk: SERIFA®

Vytištěno na 100% recyklovaném papíru se značkou Eco-label EU.